

VIDÉKFEJLESZTÉSI
MINISZTERIUM

Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv 2007-2013 Stratégiai Monitoring Jelentés

A Bizottság Ref. Ares(2011)148872 - 10/02/2011 ügyiratszámú észrevételei alapján átdolgozott változat

Budapest, 2011. augusztus 17.

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap: a vidéki területekbe beruházó Európa

Bevezető

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott közösségi vidékfejlesztési támogatásra vonatkozó általános szabályokat a Tanács 1698/2005/EK (2005. szeptember 20.) Tanácsi Rendelete (a továbbiakban: Rendelet) állapítja meg. A rendelet szerint minden tagállam nemzeti stratégiai tervet nyújt be, amely feltünteti az EMVA és az érintett tagállam cselekvési prioritásait, figyelembe véve a közösségi stratégiai iránymutatásokat, azok konkrét célkitűzéseit, valamint az EMVA-ból és más finanszírozási forrásokból származó hozzájárulást. A nemzeti stratégiai terv végrehajtása a vidékfejlesztési programon keresztül történik.

A Rendelet 13 cikkének 1. és 2. bekezdése alapján minden tagállamnak két évente összefoglaló jelentést kell készíteni és a Bizottsághoz benyújtani a nemzeti Stratégiai Tervében foglalt célok megvalósulásáról.

A Bizottság által kiadott Stratégiai Monitoring Jelentésre vonatkozó útmutatója alapján a jelentés az alábbi szerkezetben készült el:

1. általános gazdasági/társadalmi/környezeti állapot bemutatása
2. a stratégiai célok megvalósulásában elért előrehaladás, illetve az előrehaladás értékelése
3. pénzügyi előrehaladás
4. hatékonyságelemzés
5. folyamatos értékelés
6. az EMVA és a többi pénzügyi eszköz közötti összhang és a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat

A Stratégiai Monitoring Jelentésben az elérhető output, illetve hatásindikátorokra és a félidei értékelés részeredményeire támaszkodtunk. Mivel a támogatott projektek többsége még nem zárult le, ezért a monitoring adatok sok esetben még nem elemezhetőek, főleg a hatások tekintetében. A félidei értékelés tervezett határideje 2010. november 15. így a legtöbb hatásvizsgálat folyamatban van, ezért csak előzetes eredmények, hipotézisek hasznosíthatóak az értékelési projektből.

Mivel az egyes tengelyek hatásmechanizmusa eltérő, ezért eltérő adatforrásokból, eltérő jellegű vizsgálatokkal lehetséges az elemzéseket elvégezni. Ezért jelenleg eltérő mélységben állnak rendelkezésre információk az egyes tengelyek hatékonyságáról. Például a jellemzően ökonometriai eszközökkel kutatható I. tengely vizsgálata még hátrébb tart, mint az egyszerűbb statisztikákkal, interjúkkal jobban lekövethető III. tengely elemzése. Ezeket az eltéréseket a fél-idei értékelés tudja majd kiegyenlíteni.

A jelentésben szereplő adatok elsődleges forrása az Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer (a továbbiakban: IIER) 2009. december 31-i kumulált adatai. A jelentés készítése során az Európai Központi Bank 2009. december 31-i 270,84 forint/euró árfolyama került alkalmazására.

Rövidítések jegyzéke

AKG	Agrár-környezetgazdálkodás
EHA	Európai Halászati Alap
EMVA	Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap
ÉTT	Érzékeny Természeti Terület
FVM	Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium
HACS	Helyi Akciócsoport
HMKÁ	Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot
HMT	Hasznosított Mezőgazdasági Terület
HOP	Halászati Operatív Program
HVI	Helyi Vidékfejlesztési Iroda
HVS	Helyi Vidékfejlesztési Stratégia
IH	Irányító Hatóság
IKSZT	Integrált Közösségi Szolgáltató Tér
KAT	Kedvezőtlen Adottságú Terület
KAP	Közös Agrárpolitika
IIER	Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer
MEPAR	Mezőgazdasági Parcellaazonosító Rendszer
MNVH	Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat
MTÉT	Magas Természeti Értékű Terület
MVH	Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal
NFÜ	Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
NVT	Nemzeti Vidékfejlesztési Terv
OP	Operatív Program
TCS	Termelői Csoport
ÚMFT	Új Magyarország Fejlesztési Terv
ÚMVP	Új Magyarország Vidékfejlesztési Program
ÚMVST	Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv

Tartalomjegyzék

Bevezető	2
Rövidítések jegyzéke	3
Tartalomjegyzék	4
1 A gazdasági, társadalmi és környezeti helyzet elemzése	6
2 A stratégiai célok megvalósulásában elért előrehaladás értékelése	11
2.1. A stratégiai célok megvalósulásában elért előrehaladás	11
2.1.1. I. tengely	11
2.1.2. II. tengely	21
2.1.3. III. és IV. tengely.....	26
2.2. Előrehaladás értékelése stratégiai szempontok mentén	32
2.2.1. I. tengely	32
2.2.2. II. tengely	35
2.2.3. III-IV. tengelyek	41
3 Pénzügyi előrehaladás	46
4 Hatékonyságelemzés	48
4.1. I. tengely	49
4.2. II. tengely	50
4.3. III. tengely	50
4.4. IV. tengely.....	55
4.5. Intézményrendszer.....	56
5 Folyamatos értékelés	57
6 Az EMVA és a többi pénzügyi eszköz közötti összhang	59
<i>Kapcsolódás a Halászati Operatív Programhoz</i>	<i>60</i>
<i>Kapcsolódás a hazai Operatív Programokhoz</i>	<i>61</i>
<i>Kapcsolat a Közös Agrárpolitikával.....</i>	<i>61</i>
<i>Kapcsolódás az uniós politikákhoz.....</i>	<i>62</i>
<i>Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat</i>	<i>62</i>
1. melléklet: Indikátorok jegyzéke.....	65
2. melléklet: A bruttó hazai termék (GDP) és megoszlása a nemzetgazdaság ágazatai között (2000-2009)	80
3. melléklet: A mezőgazdaság főbb mutatói (2000-2009).....	80
4. melléklet: A bruttó hozzáadott érték megoszlása az élelmiszergazdaságban (2001-2008).....	80

5. melléklet: A mezőgazdasági területtel rendelkező egyéni gazdaságok és gazdasági szervezetek száma és területe birtokméret szerint, 2005-2007	82
6. melléklet: A foglalkoztatottak nemek szerinti megoszlása a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban (%)*	83
7. melléklet: A foglalkoztatás alakulása a mezőgazdaságban 2001-2009	83
8. melléklet: Az élelmiszeripari termelés változásai	83
9. melléklet: Az állatállomány alakulása 2001-2009 (ezer db).....	84
10. melléklet: A magyar mezőgazdaság szerkezetének főbb jellemzői	85
11. melléklet: A vidéki térségek fő jellemzői.....	85

1 A gazdasági, társadalmi és környezeti helyzet elemzése

Társadalmi – gazdasági trendek

2007-ben az Európai Unió növekedése alig lassult az előző évhez képest, de az utolsó negyedévben már Európában is éreztette hatását az amerikai konjunktúra megtorpanása. A korábbi évek dinamikus világgazdasági növekedése után 2008-ban drámai romlás következett be a globális konjunktúrában. A globális recesszió 2009 tavaszán érte el mélypontját, a nyári hónapoktól kezdődően azonban már lassú, törékeny javulás figyelhető meg a világgazdasági konjunktúrában.

Magyarország 2006-ban költségvetési konszolidációra kényszerült, az ekkor elfogadott konvergencia program a belső kereslet jelentős visszafogásával járt. 2008-ban ehhez járult a pénzügyi és gazdasági válság, ahol a hitelezési források szűkülését követően a költségvetés finanszírozhatóságához az IMF és az EU 2008 októberében megítélt hitelkerete jelentősen hozzájárult. 2009-ben megállni látszott a világgazdasági konjunktúra 2008 ősze óta tartó drasztikus romlása, jóllehet az érdemi fellendülés kilátásai továbbra is bizonytalanok.

A kis, nyitott, a világgazdaságba szervesen integrálódott gazdaságként Magyarországot az átlagosnál súlyosabban érintette a globális pénzügyi válság, melynek következtében a GDP 2009-ben 6,3%-kal csökkent. A komoly gazdasági visszaesés a külső konjunktúra kedvezőtlen alakulása mellett nagyrészt a belső kereslet szűkülésére vezethető vissza.

A pénzügyi-gazdasági válság agrárgazdaságot érintő hatásai és a kapcsolódó intézkedései

A magyar agrárgazdaság jelenlegi és közel jövőbeni helyzetét a váratlanul bekövetkezett világméretű pénzügyi és gazdasági válság következményei jelentős mértékben rontják. Ezek között a legfontosabbak: a fizetőképes kereslet csökkenése és az ebből következő termeléskorlátozás, az energiahordozók és a termelőeszköz árak növekedése, a termelői jövedelem pozíció romlása, valamint a gazdálkodói szervezetek közötti pénzügyi kapcsolatok romlása, a nehezedő hitelhez jutás és a növekvő kamat költségek.

A növénytermesztés területén a válság következtében mind a kül- és belpiacon – a jó termésátlagok és termésmennyiség mellett – csökkentek az árak és lanyhult a kereslet. Egyes ágazatoknál kiéleződtek a termelés strukturális gondjai, és néhány kertészeti terméknél, például alma, dinnye, kormányzati beavatkozás vált szükségessé.

Az állattenyésztési ágazat területén (elsősorban az abrakfogyasztó ágazatokban) az egyensúly tovább romlott, a takarmányárak növekedését, a szállítási költségek emelkedését az állattenyésztők nem tudták érvényesíteni a felvásárlási árakban.

Rendkívül nehéz helyzetbe került a magyar élelmiszeripar és a hazai piacra termelő gazdálkodók döntő többsége alapvetően a piacvesztés és az áruház láncokhoz beérkező növekvő mennyiségű olcsó, ugyanakkor esetenként rosszabb minőségű import termékek dömpingje miatt. Továbbra is gyenge a termelői érdekérvényesítés az élelmiszerláncok agresszív üzletpolitikájával szemben. Több fontos élelmiszer feldolgozó cég csőd-, illetve felszámolási eljárás alatt van. Ez közvetlenül és közvetve több ezer beszállító, illetve család megélhetését veszélyezteti.

A kis- és középvállalkozások hitelhez jutási nehézségei (banki források szűkülése, szigorúbb hitelbírálat, kamatok drasztikus növekedése) fokozódtak. A költségnövekedések tartós és kiterjedt likviditási probléma hullámot indítottak el, melynek következtében fizetéseképtelenség és csődhelyzet közeli állapot alakult ki e körben.

Tovább nehezítette a helyzetet a pénzügyi, gazdasági válság következtében a forint gyengülése (termelőeszközök áremelkedése, a beruházások drágulása, kamatok emelkedése).

A válság következményeinek enyhítésére tett intézkedések

A mezőgazdasági termékek elsődleges előállításával foglalkozó mezőgazdasági vállalkozások piaci helyzetének stabilizálására és megerősítésére nemzeti hatáskörben több kedvezményes hitelkonstrukció került meghirdetésre.

Munkaerőpiac

2007-ben az államháztartási egyensúly megteremtése, illetve a kiigazítás érdekében bevezetett reformok még csak kevésbé éreztették hatásukat a munkaerő-piaci helyzet alakulásában. 2008-ban összességében romlott a munkaerő-piaci helyzet. Az aktív korú népességben belül mind abszolút, mind relatív értelemben csökkent az aktivitási arány és a foglalkoztatottság, és nőtt a munkanélküliség. 2009-ben a recesszió mélyülésével és a reálgazdaság csökkenésével párhuzamosan folytatódtak a kedvezőtlen munkaerőpiaci folyamatok, felgyorsult a munkaerőpiaci mutatók romlása. Az aktivitási arány stagnálása mellett erőteljesen csökkent a foglalkoztatottság és drasztikusan megnőtt a munkanélküliségi ráta.

Az uniós viszonylatban igen kedvezőtlen magyar foglalkoztatási ráta (az egyik legalacsonyabb) egyik oka az alapfokú iskolai végzettségűek rendkívül alacsony munkaerőpiaci jelenléte.

Államháztartás

2007-ben és 2008-ban az államháztartási folyamatok összességében lényegesen kedvezőbbben alakultak az eredetileg tervezettnél, így a vártnál is nagyobb mértékű hiánycsökkenés következett be. Döntően az adó- és járulékbévételek túlteljesülésének köszönhetően a pénzforgalmi hiányszámok szinte minden hónapban elmaradtak a tervezettől. Bár a reálgazdaság visszaesése 2009-ben negatívan hatott az államháztartás egyenlegére (visszaeső fogyasztás és zsugorodó foglalkoztatás), az év közben végrehajtott költségvetési stabilizációs intézkedések nyomán a 2008-as 3,6%-os GDP arányos deficit csak minimális növekedést jelent az előző évi hiányszinthez képest.

A mezőgazdaság nemzetgazdasági súlya

A nemzetgazdaság más ágazataihoz viszonyított alacsony jövedelmezősége, és a jelenleg érvényes földszerzési korlát miatt a befektetők számára továbbra is kevésbé vonzó az agrárágazat. Az elmúlt néhány évben a mezőgazdaság beruházásai hullámzó képet mutattak. A jövőt illetően kockázatot jelent, hogy az ágazat beruházásainak aránya elmaradt az ágazat bruttó hozzáadott érték arányától, ugyanakkor az új támogatási lehetőségek megnyílásával 2007. év utolsó harmadától a beruházások egyértelmű növekedési tendenciát mutatnak.

A mezőgazdasági termelést csökkenti, hogy az állatállomány az EU-tagság elnyerését követően szinte folyamatosan fogy. A vágóállatok és az állati termékek termelése 2004-ben visszaesett, és azóta is csökkenő tendenciájú, miközben az import jelentősen meghaladja a korábbi.

Magyarország a mezőgazdasági eredetű áruk külkereskedelmében 150 országgal állt kapcsolatban 2009-ben. A termelő ágazatok közül az agrárágazat az egyetlen, amely tartósan pozitív egyenlegével javítja az ország külkereskedelmi mérlegét.

A világválság kevésbé rázta meg mezőgazdaságot, mint az ipart, de ez nem jelenti azt, hogy ne okozott volna, illetve ne okozna súlyos gondokat a termelés finanszírozása. A gondok alapvető forrása a hitelhez jutás megnehezülése, a banki finanszírozási források elapadása, amely érzékenyen érintette és érinti ma is az agrárgazdaságot.

Növénytermesztés

A magyar mezőgazdaság a nemzetgazdaság egyik meghatározó ágazata. Az ország egyedi természeti adottságai, a domborzati viszonyok, a klimatikus tényezők és a kiváló termőképességű talajok a legtöbb kultúrnövény termelésében potenciálisan kiemelkedő minőségű és mennyiségű eredménnyel elérését teszik lehetővé.

Magyarország összes területe 9,3 millió hektár. Az ország mezőgazdasági területe 5 millió 807 ezer hektár, ami arányát tekintve egyedülállóan magas Európában. A mezőgazdasági terület 78%-a szántó, 17%-a gyeper. A konyhakert, a gyümölcsös és a szőlőterület együttesen 5%-os aránnyal részesedik a mezőgazdasági területből.

2007-ben a tavaszi fagykárak és az aszály következményeként a növényi termékek termelésének volumene több mint 21%-kal maradt el az előző évitől. A 2008-as évet a növényi termékek kiemelkedő hozama jellemezte, amely különösen a 2007. évi gyenge eredmények után szembetűnő. 2009-ben a mezőgazdaság teljesítménye jelentősen elmaradt az előző évi kiugró szinttől, ami elsősorban a növénytermesztés kedvezőtlen eredményeivel magyarázható. Nagyobb terület maradt vetetlenül, és több vetés pusztult ki, mint az előző évben.

Az utóbbi években az időjárási szélsőségek fokozódtak, emiatt korábban nem tapasztalt mértékű terméshozamcsökkenések fordultak elő. A többször előfordult tavaszi és nyári eleji aszály főleg a kalászosoknak árt, a júliusi–augusztusi száraz kánikula a kukoricatermést veti vissza. A csapadékhiány és a hőség káros hatása vidékenként eltérő ingadozást okoz a gabonatermelésben.

Állattenyésztés

Magyarország állatállománya az elmúlt 20 év során jelentősen csökkenő tendenciát mutatott. A szarvasmarha és sertés állományunk több mint felével csökkent az 1988-2008-as évek során. Juhállományunk is több mint 40%-kal lett kisebb az elmúlt 20 év alatt. Az állattenyésztés fejlődése során tapasztalható egyedszintű hozamok növekedése pedig nem pótolta az 1988-ban előállított alapanyagokat az állati termékek tekintetében.

Az EU-csatlakozással bekövetkező változások – a Közös Agrárpolitika abrakfogyasztó ágazatokat kevésbé preferáló gyakorlata, a piacnyitás következtében fellendülő import – inkább a növénytermesztési ágazat erősítését eredményezték, és sajnos az állatállomány további csökkenése volt jellemző.

Az állattenyésztés visszaszorulásának tendenciája az elmúlt években az egész világon megfigyelhető volt, e folyamat alól – a fenti együttes okok miatt – a magyar agrárgazdaság sem volt kivétel.

Időjárás

Magyarország éghajlata mérsékelt, földrajzi elhelyezkedése mentes a túlzott éghajlati szélsőségektől. Az ország éghajlata meglehetősen egyöntetű - természetesen a hegyrajzi tényezők befolyásoló hatással vannak. Hazánk a „kontinentális éghajlat hosszabb melegebb évszakkal” altípusban helyezkedik el.

A 2007. év az elmúlt évszázad legmelegebb éve volt Magyarországon. A szokásosnál melegebb idő miatt ugyanakkor komoly károkat okozott a késő tavaszi fagy. 2007-ben a csapadék mintegy 8%-kal haladta meg a sokévi átlagot. Szeptember, október valamint december kivételével átlag feletti mennyiségű napsütés volt jellemző az év folyamán.

2008-ban kétszer kellett másodfokú hőségriasztást elrendelni. 2008 novemberében az átlagnál ismét melegebb volt, olyannyira, hogy a napos, enyhe időjárásnak köszönhetően Nyíregyházán másodszor érlelt gyümölcsöt a málna. Nem okozott komolyabb károkat a késő tavaszi fagy. A csapadék mintegy 2%-kal haladta meg a sokévi átlagot.

A 2009-es év időjárása szélsőségekben bővelkedett. Télen az ónos eső és a tapadó hó okozott fennakadásokat és károkat, nyáron pedig többfelé pusztított nagy vihar, jelentős hozamvesztést és terméskárokat okozva. A csapadékos időjárásnak köszönhetően a folyók megáradtak, a Rábán rekord vízállást mértek.

Környezetvédelem

Vízminőség

Vizeink minőségét a mezőgazdaságból származó nitrát-terhelés valamint az ammónia kibocsátás is veszélyezteti. Magyarország körülbelül 47%-a a környezetvédelmi szempontok alapján nitrát-érzékeny terület, ebből 3.902.310 ha mezőgazdasági terület. Az uniós előírásoknak való megfelelés jelentős probléma az állattenyésztő szektor esetében, amelyek teljesítésének késedelme maga után vonja a megfelelő minőségű víz biztosításának időbeli csúszását is. A vízkészletek védelmének szempontjából a sertés-, szarvasmarha- és baromfitartó telepek hígtrágya és szennyvízkibocsátása jelenti a legnagyobb problémát.

A Nitrát direktíva teljesítése

A nitrát-érzékeny területek kijelölése a települések adminisztratív határai mentén, a talajvizek figyelembe vételével történt érzékenységi kategóriák alapján. A talajvizek mezőgazdasági eredetű nitrát szennyezése elsősorban az intenzív tartású, nagy létszámú állattartó telepekkel függ össze, ezek közül is főleg a hígtrágyás technológiával üzemelő telepek okozzák a legtöbb problémát. Az I. intézkedéscsoport intézkedéseivel összhangban a hígtrágya-elhelyezéshez kötődő problémák hatékonyabban kezelhetők.

Levegőminőség

Magyarországon a mezőgazdasági tevékenység okozta levegőszennyezés megfelel az EU átlagnak. A megújuló energiaforrások (biomassza) bővülése mellett a mezőgazdasági földterületek erdősítése döntő fontosságú a széndioxid-kibocsátás (CO₂), illetve a savasodást okozó gázok közül a nitrát-kibocsátás (NO₃) mérséklése szempontjából. Továbbra is célkitűzés a nem megfelelő szerves trágya és hígtrágya-tárolásból és -alkalmazásból származó ammónia, dinitrogén-oxid és metán-kibocsátások csökkentése. Kívánatos a települések védelmét szolgáló erdőterületek, utakat és ipari létesítményeket szegélyező erdősávok arányának növelése.

Klímaváltozás

Magyarországon az elmúlt harminc évben gyorsult a felmelegedés, nőtt a szélsőséges időjárási elemek előfordulásának gyakorisága és csökkent az évi csapadékmennyiség. A globális felmelegedéssel összhangban a csapadékmennyiség – különösen a nyári időszakban – jelentős mértékben csökken, ez eredményezheti az aszályos időszakok gyakoribbá válását. A globális felmelegedés másik hatása a szélsőséges időjárási jelenségek növekvő előfordulása lehet, amely jellemzően szélsőséges mennyiségű csapadékban, valamint növekvő hőmérséklet-ingadozásban nyilvánul meg. A hazai speciális talajadottságok mellett a belvizek és aszályok gyakorisága növekedni fog. Az erdők a klímaváltozás elleni küzdelem mellett jelentős szerepet töltenek be az erózió és a defláció elleni védelemben, a vízgazdálkodás javításával a klímaváltozás hatásait is enyhítik.

A biomassza termelés szempontjából Magyarország jó adottságokkal rendelkezik. A környezetvédelem szempontjai az energiatakarékosság mellett a megújuló forrásokból származó energia arányának

növelését követelik meg. Az ország csak minimális feldolgozó-kapacitással rendelkezik a megújuló energiatermelés szempontjából, és az összes megtermelt biomassa mindössze 8-10%-a kerül energetikai felhasználásra. A biomasszára aktívan alapozó, decentralizált energiastruktúra kialakítása nagyban hozzájárulhat országunk jelenleg igen magas, 70% feletti energia importfüggőségének csökkentéséhez.

Vidéki térségek

Demográfiai folyamatok

A migrációs adatok azt mutatják, hogy a 2001. környékén tapasztalható, vidéki településekre történő odavándorlás 2005-re jelentősen lelassult, 2008-ra pedig a vidékinek minősülő településekről történő elvándorlások száma jóval meghaladta az odavándorlást. Ez a kedvezőtlen demográfia folyamat a vidéki településeken tapasztalható egyre nehezebb megélhetési lehetőségeknek köszönhető. Jellemző a fiatalok migrációja, ezért a fogyó népességű vidéki településekre az elöregedés jellemző.

Foglalkoztatás, gazdasági aktivitás

A mezőgazdaság foglalkoztatásban betöltött szerepe a vizsgált időszakban jól kivehetően a Dél-alföldi, Dél-dunántúli és Észak-alföldi régióban volt a legjelentősebb, ez a szerep azonban az évek során lassuló mértékben ugyan, de csökkent, helyét fokozatosan a szolgáltatási szektor vette át, amely a mezőgazdasággal ellentétben inkább a városokhoz kötődik. A fenti folyamatokból is érzékelhető a vidéki települések foglalkoztatási helyzetének romlása. A regisztrált munkanélküliek száma és azok aránya a 15-59 éves népességen belül a vidéki térségekben jóval kedvezőtlenebb képet mutat, mint az országos átlag. A munkanélküliségi ráta emelkedésének üteme ezekben a térségekben jelentősen meghaladja az országos átlagot.

Életminőség

A vidéki térségekben az életminőség javulásának szűk keresztmetszete továbbra is a megélhetési lehetőségek hiánya és az alacsony jövedelemszint maradt. Ennek okai többek között a vidéki lakosság alacsony mobilitása, amely a falvak elérhetőségének (felújításra szoruló úthálózat) és a közösségi közlekedésnek a problémáiból fakad (ritkuló járatok). A másik ok a nehezedő vállalkozási körülmények mellett a megfelelően felkészült és rendszeres, jó minőségű munkavégzésre alkalmas munkaerő hiánya (több generációs munkanélküli emberek).

NATURA 2000 és a Víz Keretirányelv teljesülése

A kijelölt Natura 2000 területek mintegy 1,95 millió hektárt tesznek ki, mely az ország területének 20,5%-a. A Natura 2000 területek Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszerbe (MEPAR) történő illesztése megtörtént, amely lehatárolás alapul szolgál az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program területalapú támogatásainak kifizetésekor.

2007-ben társadalmi konzultáció zajlott le az Európai Unió Víz Keretirányelve szerinti vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés folyamatában az országos jelentőségű jelentős vízgazdálkodási kérdésekről. Erre alapozva készült el 2008 novemberében a Magyarország jelentős vízgazdálkodási kérdéseiről készült jelentés, melynek célja, hogy segítse a tervezést azokra a kérdésekre, megoldandó problémákra összpontosítva, amelyekre a 2009. december 22-éig elkészülő országos vízgyűjtő-gazdálkodási tervben (VGT) kellett megoldást találni. Ehhez a dokumentumhoz szorosan kapcsolódva készült el 2008. év végére „A Víz Keretirányelv hazai megvalósítása - Magyarország Vízgyűjtő-gazdálkodási terve - Az országos terv háttéranyaga” című dokumentum.

2 A stratégiai célok megvalósulásában elért előrehaladás értékelése

2.1. A stratégiai célok megvalósulásában elért előrehaladás

2.1.1. I. tengely

A 2007-13 időszakra meghatározott stratégiai terv egyik legfontosabb feladata a mezőgazdasági ágazat versenyképességének a növelése és szerkezetátalakításának ösztönzése a kedvező környezeti adottságok és az alacsony környezeti terhelés fenntartásával.

A stratégiai célok megvalósulásának számszerű bemutatásakor a megjelenített adatok a 2009. december 31-én érvényes adatbázisok alapján kerültek összesítésre. Az allokált források tekintetében a kiindulási állapotot a 2007 szeptemberében a Bizottság által elfogadott Program forrástáblája jelenti, míg a 2010-es állapotot a Program 6. módosított verziójának adatai mutatják. A forráskeret a közkiadás összegét jelenti euróban.

Az 1. tengelyhez tartozó fő intézkedések és a hozzájuk tartozó alintézkedések céljaik szerint hozzájárulnak a mezőgazdaság, az élelmiszer-feldolgozás és az erdészeti ágazat versenyképességének javításához az agrárium fenntartható fejlődéséhez. Ösztönzik a gazdálkodókat arra, hogy igazodjanak a piaci tendenciákhoz és a fogyasztók igényeihez. A mezőgazdaságban megvalósuló innováció hozzá kell, hogy járuljon a vidéki térségekben a foglalkoztatási helyzet javulásához.

A Stratégiai Tervet végrehajtó Új Magyarország Vidékfejlesztési Program intézkedésein keresztül mintegy 5 Mrd euró, azaz közel **1.300 Mrd Ft-nak megfelelő támogatás – közkiadás - hívható le**, jórészt az agrárium versenyképességét javító, illetve a természeti és a vidéki épített környezet értékeinek megőrzését célzó beruházásokra.

Az ÚMVP I. tengely 10 intézkedéséből 9 teljes intézkedés vagy azok valamely alintézkedése megnyitásra került (kivéve az 5.3.1.4.1. Szerkezetátalakítás alatt álló félig önálló gazdaságok támogatását).

2.1.1.1. Az információ és a tudás terjesztésének szorgalmazása

Az **információ és a tudás terjesztésének szorgalmazására** irányuló stratégiai cél a mezőgazdaság humán feltételeinek javítására irányul, mely a versenyképesség növelésének alapját képezi a tudás-átadás és az információk elterjesztése révén. A gyorsan változó piaci feltételekhez való alkalmazkodást megkönnyíti a folyamatos ismeretszerzés. Az intézkedések elősegítik az innovatív gyakorlatok elterjesztését, ideértve a környezetbarát gazdálkodási módszereket is. A szaktanácsadás rendszerének fejlesztése szintén hozzájárul a versenyképes, környezettudatos és fenntartható mezőgazdasági termeléshez.

Az ÚMVP-ben ez a cél a **Szakképzési és tájékoztatási tevékenységek támogatását** célzó intézkedéssel valósult meg. Az intézkedés általános célja az agrárágazatban dolgozók szaktudásának növelése annak érdekében, hogy versenyképességük és gazdálkodásuk fenntarthatósága javuljon.

Az intézkedés keretében a **Komplex tájékoztatási tevékenység gazdálkodói információs szolgálat**

alintézkedés 2007-ben indult, az *Általános agrárpolitikai és ügyfélszolgálati tájékoztatás* jogcímmel. Az ügyfélszolgálati tájékoztatás keretében a regisztrált mezőgazdasági termelők kapnak ingyenes tájékoztatást a Közös Agrárpolitika által biztosított lehetőségekről, illetve az ahhoz kapcsolódó kötelezettségekről. Cél a gazdálkodók tájékoztatása, figyelmük ráirányítása a mezőgazdaság aktuális szakmai kérdéseire.

A **Mezőgazdasághoz és erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó képzések** alintézkedés 2008. október hónapban indult el az *Új Magyarország Vidékfejlesztési Program I. és II. intézkedéscsoportjához kapcsolódó képzések tárgyában nyújtandó támogatások* jogcímmel. A 2008-ban megjelent támogatási jogcím célja a mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók részére térítésmentes képzések keretében olyan szakmai, gazdálkodási és aktuális agrárszabályozási ismereteket nyújtani, amelyek segítségével fokozni tudják piaci versenyképességüket, jobban meg tudnak felelni a környezettudatos, fenntartható gazdálkodás követelményeinek, valamint hatékonyabban, és szabályszerűen fel tudják használni az ÚMVP egyes intézkedései keretében elnyert támogatásokat. 2009-ben kiválasztásra került az a 39 képző szervezet, melyek lebonyolítják a képzéseket. A képzések lebonyolítása az év folyamán megkezdődött.

Az információszerzés támogatását célozza továbbá a **Szaktanácsadói szolgáltatások igénybevételének támogatása** az ÚMVP-ben. Az intézkedés célja a mezőgazdaság termelők és erdőgazdálkodók számára kedvezményes áron nyújtott szaktanácsadás útján a gazdálkodásuk versenyképességének fokozása, a kölcsönös megfeleltetés, és a munkabiztonság követelményeinek betartásának elősegítése. Az intézkedés keretében a mezőgazdasági termelők és erdőgazdálkodók számára vissza nem térítendő támogatás adható olyan szaktanácsadói szolgáltatások igénybevételéből származó költségek viseléséhez, amelyek gazdaságuk összeteljesítményének javítására, a helyes mezőgazdasági és környezeti állapot fenntartásával összefüggő előírások, valamint a 1782/2003/EK rendeletben meghatározott üzemvezetési követelmények és a munkahelyi biztonságra vonatkozó közösségi előírások megismerésére irányulnak. A támogatási konstrukciót 2007-ben vehették először igénybe a gazdálkodók.

Mezőgazdasághoz és erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó képzések, szakképzési és tájékoztatási tevékenységek (111), szaktanácsadói szolgáltatások igénybevételének támogatása (114)

1. táblázat

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	186 588 896
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	188 316 593
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	17 634
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	118 769 622
Támogatott támogatási kérelmek (db)	15 987
Támogatott támogatási kérelmek (€)	62 474 727
Kifizetés konvergencia régióban (€)	13 129 085
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	6 361 337
Kifizetés összesen (€)	19 490 422

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

2.1.1.2. Életkor-szerkezetváltás támogatása

Az **életkor-szerkezetváltás támogatása** a mezőgazdasági termelés humán feltételeinek javítását célozza, azáltal, hogy alapot biztosít a versenyképesség javításához a korstruktúra-váltás ösztönzése

révén. A megfelelő korstruktúra kialakítását segíti elő a fiatal gazdálkodók induló támogatása és az idősebb gazdálkodók gazdaságátadási támogatása. A gazdaság-átadási támogatás a fiatal agrárvállalkozóknak nyújtott támogatásokkal összehangolva képes javítani a mezőgazdaság jelenlegi korszerkezetét, mely kiemelkedő fontossággal bír a mezőgazdasági termelés fenntarthatóságának és tudásra alapozott megújításának a biztosítása, a gazdaság hatékony és versenyképes működtetése érdekében.

Az ÚMVP-ben ez a stratégiai cél egyrészt a **Fiatal gazdák induló támogatása** intézkedéssel valósul meg. Ez az intézkedés célozza a fiatal mezőgazdasági termelők gazdaságalapításának, valamint a birtokstruktúra átalakításának előmozdítását, a mezőgazdasági munkaerő korstruktúrájának javítását, a vidék népességmegtartó képességének növelését és a mezőgazdasági tevékenység hosszú távú fenntartását. Az intézkedésen belül egy jogcím került meghirdetésre, mely lefedi az intézkedés egészét. 2007-ben indult a Fiatl mezőgazdasági termelők számára nyújtandó támogatások jogcím, melyre 2007-ben és 2008-ban lehetett támogatási kérelmet benyújtani. 2009-ben az intézkedéshez kapcsolódóan egy új a Fiatl mezőgazdasági termelők indulásához a 2009. évtől nyújtandó támogatások jogcímrendelet került meghirdetésre, ettől az évtől ennek a rendeletnek megfelelően lehet támogatási kérelmet benyújtani.

A fenti stratégiai célt szolgáló másik ÚMVP intézkedés a **Mezőgazdasági termelők gazdaságátadási támogatása**. A támogatás célja a mezőgazdasági termelő tevékenységet végzők korösszetételének javítása – a fiatal mezőgazdasági termelők támogatásával összehangoltan – az elaprózodott birtokszerkezet ésszerű koncentrálódásának elősegítése és a gazdaságok átlagos méretének növelése.

Mezőgazdasági termelők gazdaságátadásához (113) és a fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtandó támogatások (112)

2. táblázat

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	58 449 543
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	96 095 700
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	8 720
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	93 546 908
Támogatott támogatási kérelmek (db)	1 503
Támogatott támogatási kérelmek (€)	54 275 155
Kifizetés konvergencia régióban (€)	45 393 073
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	2 886 291
Kifizetés összesen (€)	48 279 364

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

2.1.1.3. A gazdaságok és a termelés szerkezetátalakítása

A **gazdaságok és a termelés szerkezetátalakítására irányuló stratégiai célkitűzés** hivatott a növénytermesztés és állattenyésztés közötti egyensúlytalanságot enyhíteni. Ide tartoznak azok a lépések, amelyek megváltoztatják a (gabona) termelés struktúráját a piaci igényeknek megfelelően, és megerősítik a mezőgazdaság és az erdészet szerepét a megújuló energiaforrások termelésében. A szerkezetátalakítás részeként a cél a következő programozási időszak végéig a földhasználat megváltoztatása. A szerkezetátalakítás egyúttal a nagyobb hozzáadott értékű termeléssel rendelkező

mezőgazdasági alágazatok felé történő elmozdulást és a helyi hozzáadott-érték növelését is jelenti.

A gazdaságok korszerűsítésének eredményeként javul a termelési szerkezet, a megváltozott üzemstruktúrához igazodó eszköz-ellátottság alakul ki. Ez megkönnyíti a gazdasági teljesítőképesség javítását és a munkahelyek megőrzését. Az állattartó telepek rekonstrukciója során a környezetvédelmet elősegítő és a hatékony energiafelhasználást ösztönző beruházások megvalósítására helyeződik a hangsúly.

A mezőgazdasági és erdészeti termékek értéknövelését és minőségük javítását szolgáló beruházások, a termelés diverzifikálása, a környezet-, a higiéniai állapotok- és az állat-elhelyezési feltételek javítása, valamint a mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztése hozzájárul a versenyképes ágazati szerkezet kialakításához.

A **mezőgazdasági üzemek korszerűsítését célzó intézkedés** fő célja a mezőgazdasági termelés modernizációja, az állattenyésztés, a kertészet és a szántóföldi termesztés technológiai szintjének emelése, hatékonyságának és versenyképességének fejlesztése, a jobb termékminőség elérését célzó új technológiák bevezetése. Az ÚMVP-ben az intézkedés öt alintézkedést foglal magában, amelyek közül a GazdaNet program kivételével 2007. és 2008. és 2009. évben az összes alintézkedés meghirdetésre került. A 121.1. alintézkedésen belül a gépek, technológiai berendezések beszerzésének, a kertészeti korszerűsítésének támogatása valamint az öntözés fejlesztése (amely részben az 125. intézkedésből is finanszírozásra kerül); a 121.2. alintézkedésen belül az állattartás korszerűsítése, az üzemi diverzifikáció illetve a kiskapacitású nyersszesz, nyersolaj üzemek üzemi diverzifikációja (amely részben az 123. intézkedésből is finanszírozásra kerül); a 121.4. alintézkedésen belül a fás szárú energiaültetvények, valamint az évelő lágyszárú energiaültetvények és a gyümölcsültetvények telepítési konstrukciója; a 121.5. alintézkedésen belül a mezőgazdasági termelők értéknövelési (feldolgozási) beruházásaihoz kapcsolódó támogatási konstrukció (amely részben a 123. intézkedésből is finanszírozásra kerül).

Mezőgazdasági üzemek korszerűsítése (121)

3. táblázat

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	1 559 443 283
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	1 573 882 754
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	17 320
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	1 756 998 820
Támogatott támogatási kérelmek (db)	14 536
Támogatott támogatási kérelmek (€)	1 331 126 906
Kifizetés konvergencia régióban (€)	442 930 764
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	28 975 129
Kifizetés összesen (€)	471 905 893

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

A mezőgazdasági üzemek korszerűsítését **több támogatási konstrukció keretében** hajtja végre a tárca az ÚMVP-n keresztül. Az egy intézkedéshez tartozó támogatási konstrukciók allokált forrása az intézkedés előrehaladását bemutató táblázatban jelenik meg.

A **növénytermesztés létesítményeinek korszerűsítéséhez nyújtott támogatás** célja a növénytermesztés betakarítás utáni létesítményeinek (szárító, tisztító, tranzit tartály stb.) korszerűsítése. A levegő-tisztaság védelmére vonatkozó szabályozás alapján a korszerűtlen eszközöket

legkésőbb 2011. október 31-ig fel kell újítani, le kell cserélni. A korszerűtlen berendezések teljes rekonstrukciójával, lecserélésével csökkenthető a por- és zajkibocsátás, az energiafogyasztás akár 30%-kal mérsékelhető, valamint a termények kíméletesebben kezelhetőek, ami jobb minőséget eredményez (kevesebb hő sérült és törtszem). A támogatás célja a post-harvest fázis stabil gépeinek korszerűsítése, új gépek beszerzésével, illetve a meglévő eszközök rekonstrukciójával, amely eredményeképpen javul a mezőgazdasági üzemek versenyképessége.

Az önálló, építéssel nem járó gépek, technológiai berendezések beszerzéséhez nyújtandó támogatás célja a mezőgazdasági üzemek korszerűsítése a mezőgazdasági gépállomány korösszetételének javítása, környezetbarát (energiatakarékos) gépek és technológiai berendezések beszerzése révén. Ez az egyik legnépszerűbb, legnagyobb érdeklődésre számot tartó jogcím a gazdálkodók körében. Ezt jelzi az is, hogy a jogcímre több támogatási kérelmet nyújtottak be az ügyfelek, mint az összes többi beruházási jogcímre összesen.

Növénytermesztés korszerűsítése (a 121 intézkedés fent nevezett jogcímeinek összesítése)

4. táblázat

Beérkezett támogatási kérelmek (db)	10 849
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	449 502 577
Támogatott támogatási kérelmek (db)	10 135
Támogatott támogatási kérelmek (€)	405 469 369
Kifizetés konvergencia régióban (€)	190 341 534
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	12 782 591
Kifizetés összesen (€)	203 124 125

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

Magyarország kiemelt területként kezeli az **állattenyésztés és az állattartás korszerűsítését** és a termelők állattartási kedvének növelését. Az állattenyésztés kulcskérdés az 2007-13 programozási periódusban, mivel a magyar mezőgazdaságon belül az ágazat súlyának jelentős növelése szükséges a termelési szerkezet strukturális feszültségeinek enyhítése végett. A cél az állattenyésztés és növénytermesztés optimális arányának kialakítása. Ebben az intézkedésben a fő feladat az EU normák teljesítésének biztosítása.

Az **Állattartó telepek korszerűsítéséhez nyújtandó támogatások** jogcím 2007-ben került először megnyitásra. Célja az állattartó telepek korszerűsítése annak érdekében, hogy az állattartó telep megfeleljen a trágyaelhelyezéssel kapcsolatos előírásoknak, javuljon az állattartó telepek takarmányozási, illetve műszaki színvonala, állategészségügyi és élelmiszerbiztonsági helyzete, infrastruktúrája, valamint az állattartó telepeken dolgozók munkakörülménye és munkahatékonysága. Elsők között – még az ÚMVP elfogadása előtt – került kidolgozásra, és meghirdetésre a támogatási konstrukció. Azóta csak 2009-ben került újra megnyitásra a jogcím, a trágyatárolás korszerűsítésre elkülönítetten már nem, csak a komplex támogatási konstrukcióra lehetett támogatást igényelni.

Állattartó telepek korszerűsítése (a 121 intézkedés fent nevezett jogcímeinek összesítése)

5. táblázat

Beérkezett támogatási kérelmek (db)	2 249
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	1 039 794 459
Támogatott támogatási kérelmek (db)	1 796

Támogatott támogatási kérelmek (€)	806 289 062
Kifizetés konvergencia régióban (€)	223 744 577
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	14 134 475
Kifizetés összesen (€)	237 879 052

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

A **megújuló energiaforrások termelése és felhasználása** jelentős mértékben hozzájárulhat a mezőgazdaság szerkezetének átalakításához, mind a piaci, mind a termelési oldalon. A piaci oldalon ez a fő intézkedés alternatív piacokat jelent a termelők számára, míg termelési oldalon a megújuló energiaforrások termelése magasabb hozzáadott értéket eredményez.

A biomassza kazánok beszerzésének támogatását célzó, a **Mezőgazdasági energiafelhasználás megújuló energiaforrásból történő előállításához nyújtandó támogatások** címet viselő jogcím célja a biomassza tüzelési rendszerek beszerzésének támogatása a magas energiaigényű alágazati tevékenységekre (pl. szárítás, kertészet, brolier tartás). A biomassza energetikai alkalmazása a mezőgazdaság területén egyrészt hozzájárul az országos célkitűzések teljesítéséhez, másrészt - mivel az alapanyag a mezőgazdasági üzemekben, vidéki térségekben önköltségi, vagy kedvezőbb áron elérhető, ezért - csökkenthetőek az energiaköltségek, növelhető a versenyképesség.

A **fás- és lágyszárú energia-, valamint az évelő lágyszárú energiaültetvények telepítési konstrukciók** célja növelni a megújuló energiaforrások felhasználásának részarányát. A megújuló energiaforrásokon belül meghatározó szerepet tölt be a biomassza felhasználása, amely jelenleg döntően erdészeti forrású biomasszára alapozott. Az erdészeti források nem lesznek képesek kielégíteni a növekvő igényeket, ezért bővíteni szükséges az egyéb biomassza forrásokat is. Az energianövényekkel történő gazdálkodás egyúttal lehetőséget biztosíthat a gazdálkodónak az optimális kultúraválasztásra is, mivel az energianövények általában szélesebb tolerancia spektrummal rendelkeznek a hagyományos energianövényekhez képest.

Mezőgazdasági energiafelhasználás megújuló energiaforrásból (a 121 intézkedés fent nevezett jogcímeinek összesítése)

6. táblázat

Beérkezett támogatási kérelmek (db)	161
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	3 396 469
Támogatott támogatási kérelmek (db)	84
Támogatott támogatási kérelmek (€)	1 975 146
Kifizetés konvergencia régióban (€)	373 945
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	8 947
Kifizetés összesen (€)	382 891

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

A **kertészeti ágazat fejlesztése** az agrárium versenyképességét, jövedelemtermelő és foglalkoztatást generáló képességét növeli. Fejlesztési potenciál rejlik a nem élelmiszer célú kertészetben is. A Stratégia és az ÚMVP egyik kiemelt célja a munkahelyteremtés, így a munkaerő-igényes kertészeti ágazat fejlesztése elengedhetetlen. A **Kertészet korszerűsítéséhez nyújtandó támogatás** célja a kertészetben a termelőtevékenység folytatásához és a megtermelt áru tárolásához szükséges épületállomány korszerűsítése, korszerű technológiák alkalmazása a gazdálkodás összteljesítményének javítása érdekében. A beruházások megvalósítása 2009-2010. években realizálódik.

A kertészeti ágazatban a gépesítés aránya alacsony. A gazdaságok többsége tőkehiány miatt önerőből nem tudja a versenyképes piaci termelés technológiai háttérét megteremteni. A **Kertészeti gépek, technológiai berendezések beszerzése** támogatási konstrukció célja a kertészeti ágazat technológiai színvonalának javítása, környezetbarát (energiatakarékos) gépek és technológiai berendezések beszerzése révén.

A gyümölcsültetvények telepítési célja a fajtaszerkezet korszerűsítése, megújítása. A hazai gyümölcsfa-állomány egy része olyan fajtákból áll, amelyek piaci kereslete korlátozott, ezért a gyümölcsstermesztési volumen megőrzésének céljából indokolt a fajtaszerkezet váltás. Kedvező ökológiai adottságainkat és felhasználási lehetőségeinket tekintve gyümölcsstermesztésünkben az alma a meghatározó faj, az almavertikum azonban, mint legfőbb gyümölcsstermelési ágazat, súlyos gondokkal küzd, ezért a termesztés megújítása, az elöregedő ültetvények pótlása, megújítása sürgető feladat. Az **Ültetvények korszerűsítéséhez, telepítéséhez nyújtandó támogatások** támogatási keretében támogatást lehetett igényelni pótlás jellegű (kiegészítő) telepítéshez, az ültetvények fajtaszerkezetének megváltoztatása érdekében modernizációs újratelepítéshez és új ültetvények létrehozásához.

Kertészet korszerűsítése (a 121 intézkedés fent nevezett jogcímeinek összesítése)

7. táblázat

Beérkezett támogatási kérelmek (db)	3 498
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	173 840 439
Támogatott támogatási kérelmek (db)	2 289
Támogatott támogatási kérelmek (€)	95 377 053
Kifizetés konvergencia régióban (€)	25 034 757
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	1 809 798
Kifizetés összesen (€)	26 844 555

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

Az **erdészeti ágazat versenyképességének javítása** nagyban elősegíti a Stratégia átfogó céljának, a mezőgazdasági ágazat szerkezetátalakításának megvalósulását. A fejlett és fenntartható erdészeti ágazat két vonatkozásban biztosíthat lehetőséget a szerkezetátalakítás számára. Egyfelől az erdészeti ágazat megváltoztathatja a földhasználati struktúrát, a mezőgazdasági földterület erdősítése révén, míg másfelől az erdők biomasszájának felhasználása további lehetőségeket nyújt a diverzifikációra.

Az elmúlt néhány évben privatizált erdőterületeket különösen érinti a tőkehiány és a megfelelő eszközök hiánya, aminek következtében az erdők állapota leromlott, a meglévő gépállomány és egyéb eszközök, valamint az alkalmazott technológia egyaránt korszerűsítésre és bővítésre szorul.

Az **erdők gazdasági értékének javítását szolgáló ÚMVP intézkedés** 2 alintézkedést foglal magában, amelyek közül a meglévő faállományt érintő állománynevelési tevékenységek támogatását egyelőre nem indította be a tárca. Az erdészeti célra használt géppark fejlesztéséhez és korszerűsítéséhez nyújtandó támogatási konstrukció 2008-ban került először megnyitásra. Az alintézkedés célja az erdészeti célra használt géppark fejlesztése és korszerűsítése, ideértve további gépek és berendezések vásárlását is, az első kivitelől a fakitermelés szakaszáig, beleértve a fakitermelés gépeit is.

Erdők gazdasági értékének javítása

8. táblázat

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	27 344 817
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	25 819 225
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	333
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	31 210 266
Támogatott támogatási kérelmek (db)	129
Támogatott támogatási kérelmek (€)	14 967 817
Kifizetés konvergencia régióban (€)	3 574 498
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	163 569
Kifizetés összesen (€)	3 738 066

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

2.1.1.4. Beruházások a minőségi termék-előállításban

Mind a piaci lehetőségeket, mind a termelés koncentrációja és a **feldolgozás** közötti kapcsolatot **erősítheti** és javíthatja a **mezőgazdasági termelés és a termékek minőségének javulása**, a minőségi termelés bázisának megteremtése és az élelmiszerbiztonságban, a környezetgazdálkodásban és a marketingben elért fejlődés. A versenyképesség növelését azáltal szolgálja, hogy ösztönöz a közösségi jogszabályokon alapuló követelmények és szabályozások betartására, a termelőknek **az élelmiszerek minőségbiztosítási rendszereiben** való részvételére és az ilyen rendszerek által kibocsátott tanúsítványokkal rendelkező termékek támogatására.

A fenti stratégiai célt szolgáló, a **Mezőgazdasági termékek értéknövelését elősegítő ÚMVP intézkedés** célja, hogy a mezőgazdasági termékek feldolgozásának, illetve forgalmazásának javításával vagy új termékek, eljárások, technológiák bevezetésével növekedjen a mezőgazdasági üzem, illetve élelmiszeripari vállalkozás összeteljesítménye és versenyképessége, továbbá javuljanak az élelmiszerbiztonsági és –higiéniai feltételek, csökkenjen a környezetterhelés.

Az intézkedés két alintézkedést foglal magában, ezek: 1. *Mezőgazdasági termékek értéknövelése és 2. Mezőgazdasági termékek értéknövelése félkész vagy végtermékek energiatermelési célú felhasználásra való előállításával.* Az 1. alintézkedés keretében került meghirdetésre a *Mezőgazdasági termékek értéknöveléséhez nyújtandó támogatások* jogcím, amely kapcsolódik a 121. intézkedés 5. alintézkedéséhez is (*Üzemi diverzifikáció*). A jogcím célja, hogy a mezőgazdasági termékek feldolgozásának, illetve forgalmazásának javításával vagy új termékek, eljárások, technológiák bevezetésével növekedjen a mezőgazdasági üzem, illetve élelmiszeripari vállalkozás összeteljesítménye és versenyképessége, továbbá javuljanak az élelmiszerbiztonsági és –higiéniai feltételek, csökkenjen a környezetterhelés.

A 2. alintézkedés keretében meghirdetett jogcímrendelet a *Nem élelmiszeripari célú kiskapacitású, növényi alapú nyersszesz, nyersolaj előállító üzemek létesítéséhez nyújtandó támogatás*. Ez a jogcímrendelet is – hasonlóan az előzőhöz – kapcsolódik a 121. intézkedés 5. alintézkedéséhez (*Üzemi diverzifikáció*). A támogatás célja, hogy a kis kapacitású nyersszesz, nyersolaj üzemek létesítésével a mezőgazdasági eredetű alapanyagok bio-üzemanyag célú feldolgozásával javuljon a termelők versenyképessége, a mezőgazdasági szektor a bio-üzemanyag gyártási vertikumnak aktív szereplője legyen és növekedjen az Európai Unión belül a bio-üzemanyagok termelési volumene.

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	243 382 034
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	208 530 647
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	1 001
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	495 341 500
Támogatott támogatási kérelmek (db)	397
Támogatott támogatási kérelmek (€)	167 983 412
Kifizetés konvergencia régióban (€)	32 926 057
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	7 275 683
Kifizetés összesen (€)	40 201 740

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

2.1.1.5. Infrastrukturális támogatások

A mezőgazdasági területek kiegyensúlyozott vízellátásának biztosításához fokozott figyelmet kell fordítani a **területi és az üzemi vízgazdálkodás létesítményeinek kialakítására és fenntartására**. Ennek során az öntözésfejlesztési és a meliorációs beavatkozásokra, valamint az ezek üzemeltetését biztosító közösségi létesítmények megvalósítására kell helyezni a hangsúlyt. A helyi vízkár valamint az aszálykár elhárítása is fontos szerepet kell, hogy kapjon a fő intézkedésben.

Nem lehet hatékony a humán tőkébe történő beruházás, nem eredményezhet valódi változást a termelési struktúrában az innováció és a korszerű technológia, amennyiben az alapvető **infrastrukturális létesítmények** nem állnak a mezőgazdasági holdingok és gazdálkodók rendelkezésére. Az infrastruktúra fejlesztése előfeltétele az olyan beruházásoknak, amelyek a többletérték megteremtéséhez és a piacorientáció elterjesztéséhez kívánnak lendületet adni. A vízgazdálkodási rendszerek részeként az infrastrukturális fejlesztések jelentős szerepet játszanak abban, hogy az ország művelhető földterületének hatalmas részein kiegyensúlyozott termelési struktúra alakuljon ki.

A mezőgazdaság és az erdészet fejlesztéséhez és korszerűsítéséhez kapcsolódó infrastruktúra fejlesztését célzó ÚMVP intézkedés több célterületre koncentrálna, mint az öntözővíz biztosításához szükséges létesítmények állapotának és kapacitás-kihasználtságának javítása a víz és energiatakarékos öntözéses-gazdálkodás fejlesztése érdekében, valamint a termőföld meliorációs beavatkozásokkal történő védelme, a helyi vízkárelhárítás hatékonyságának, a vízkészletek helyben tartásának és tárolási lehetőségének javítása. E három célterületet fogja össze az öntözés, a melioráció és a területi vízgazdálkodás mezőgazdasági üzemi és közösségi létesítményeinek fejlesztése címen megnyitott jogcím, amely 2008-ban került beindításra.

Az intézkedés további célja burkolt mezőgazdasági utak létesítése, melyek kizárólag az agrárlogisztika fejlesztésének részét képezik, a történelmi borvidékek megközelítését szolgálják, valamint a tanyák jobb elérhetőségét teszik lehetővé. Az intézkedés erre irányuló másik, a mezőgazdasági utak fejlesztését szolgáló jogcíme először 2009-ben került beindításra.

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	330 928 900
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	304 260 390
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	453
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	50 856 323
Támogatott támogatási kérelmek (db)	75
Támogatott támogatási kérelmek (€)	18 920 906
Kifizetés konvergencia régióban (€)	2 883 211
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	36 331
Kifizetés összesen (€)	2 919 542

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

2.1.1.6. A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv forrásaiból ÚMVP keret terhére finanszírozott támogatások

A **Nemzeti Vidékfejlesztési Terv forrásaiból finanszírozott támogatási jogcímek** a vonatkozó jogszabályok szerint 2008 végén lezárultak. Az NVT-ből származó kifizetéseket a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal 2008. október 15-ig, a pénzügyi év zárásáig teljesítette, az NVT forrásai teljes egészében felhasználásra kerültek.

A Bizottság 1320/2006/EK rendelete szerint a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv több éves kötelezettségvállalással járó intézkedése az ÚMVP keretei között is támogatható bizonyos feltételek mentén. Annak érdekében, hogy az NVT-ben megkezdett támogatások az ÚMVP keretei között is kifizethetők legyenek, az ÚMVP Irányító Hatósága az ÚMVP módosítását kezdeményezte. Ennek értelmében a rendszerben szereplő, több éves támogatást elnyert gazdálkodók kifizetései – az NVT-ben foglalt jogcím változatlan követelményrendszerét betartva – az ÚMVP forrásaiból kerültek finanszírozásra 2009-től.

Az **EU környezetvédelmi, állatjóléti- és higiéniai követelményeinek való megfelelés (131) támogatási** konstrukcióra az NVT keret terhére **811 ezer euró került kifizetésre a kedvezményezettek részére EMVA forrásból**. A II. tengelyhez tartozó, az EU környezetvédelmi, állatjóléti- és higiéniai követelményeinek való megfelelés támogatása intézkedéshez hasonló célú 215 intézkedésre a Program eredetileg nem allokált forrást, az a 2009. évben az EU Bizottság részére benyújtott programmódosítással vált az ÚMVP részévé. Az intézkedésre 54 millió euró forrást allokált az IH az EMVA keret terhére, amelyből az Európai Gazdaságélénkítő Csomag keretét 48 millió euró a kötelező moduláció keretét közel 6 millió euró összegig érinti. Az intézkedés később kerül beindításra.

A **Szerkezetátalakítás alatt álló félig önálló gazdaságok támogatása (141)** jogcím ÚMVP keretében ezidáig nem került meghirdetésre, így az NVT keretében vállalt kötelezettség ÚMVP terhére történő kifizetéseire került sor 2009-ben is a Bizottság 1320/2006/EK rendelete szerint. Az öt éves támogatási időszakra utoljára 2006-ban lehetett támogatási kérelmet beadni, így az elvi lehetséges utolsó kifizetések 2010-ben várhatók. Az NVT kötelezettségvállalások alapján az **EMVA terhére 437 ezer euró került kifizetésre**.

A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv keretében megkezdett **Termelői csoportok működéséhez nyújtandó támogatási intézkedésre (142)** kifizetett támogatási összeg az EMVA keret terhére közel 19 millió euró

volt. A NVT-ből közel kétszáz termelői csoport támogatása valósult meg, amely az ÚMVP forrásainak segítségével további mintegy 100 csoporttal bővíthet. **A termelői csoportok részére 2009. ÚMVP kötelezettségvállalás terhére mintegy 6,5 millió euró került kifizetésre.**

2.1.2. II. tengely

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiában foglaltak szerint Magyarországon jelentős szükség van a környezeti feltételek általános javítására és a természeti értékek hatékonyabb védelmére. A **fenntartható gazdálkodás** alapelve a természeti erőforrásokhoz, a tájhoz, az élőhelyekhez, a környezet adottságaihoz és korlátaihoz, minőségük javításához illeszkedő földhasználati rendszer alkalmazása. Ezáltal a **biológiai sokféleség, a kiemelt természeti értékek védelme** tovább erősíthető. A védelem intenzitását a terület természeti értékeinek, a táj adottságainak és a hagyományos vidéki tájkép fenntartásának megfelelően kell meghatározni. A fejlesztési irány hozzájárul a természeti erőforrások, köztük a biodiverzitás megőrzéséhez, a környezetbarát termelési eljárások, valamint a megújuló energiaforrások megőrzéséhez és a környezet jellegéhez igazodó földhasználat elterjesztéséhez. Mindezek a **vidéki térségek vonzerejének növekedésében**, hosszú távú, egészséges fejlődésében, a területi kohézió erősödésében is szerepet játszanak. A vizek jó állapotának elérése érdekében a Stratégia és a Program biztosítja Víz Keretirányelv megvalósulását. Az agrár-környezetgazdálkodás a Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot (HMKÁ) (később a kölcsönös megfeleltetés) referenciaszintje fölött alkalmaz agrár-környezetvédelmi intézkedéseket. Az ÚMVP az agrár-környezetgazdálkodásba bevont területek és a Natura 2000 területek között minél jelentősebb átfedésre épít, mivel az önkéntesen vállalt korlátozásoknak nagyobb lehet a környezeti tényezőkre gyakorolt pozitív hatása, mint a kötelezően elrendelt korlátozásoké. A KAT alapvetően a gyepterületek megőrzéséhez, a felhagyott földterületek hasznosításához járul hozzá.

A környezetkímélő mező- és erdőgazdálkodás támogatását az ÚMVP II. tengelyének forrásai biztosítják.

2.1.2.1. A Kedvezőtlen Adottságú Területek és a hagyományos mezőgazdasági táj megőrzése

A **Kedvezőtlen Adottságú Területeken folytatott gazdálkodás után járó jövedelemkiegészítő támogatás** hozzájárul a mezőgazdasági foglalkoztatás fenntartásához, a térségek jövedelemtermelő képességének javításához, a vidéki élet minőségének javulásához, a vidéki közösségek fenntartásához, valamint fenntartható gazdálkodási rendszerek működtetésével és elősegítésével kialakított földhasználat kialakításával az érintett területek kultúr állapotban tartásához, a parlagterületek növekedésének megakadályozásához.

Magyarország a Kedvezőtlen adottságú területek (KAT) támogatása intézkedés az Európai Bizottság által 2004. július 20-án elfogadott Nemzeti Vidékfejlesztési Terv 4.2 fejezetét alkotó KAT intézkedés folytatásaként, azt továbbfejlesztve kerül megvalósításra. Az intézkedés fő céljai a termőhelyi adottságoknak megfelelő termelési szerkezet kialakítása, az extenzív kultúrák (gyep- és takarmánynövények) alkalmazásának előmozdítása az érzékeny természeti területeken, a környezettudatos gazdálkodás és fenntartható táj-használat erősítése, valamint a kedvezőtlen adottságú területeken a mezőgazdasági tevékenység folytatásának és a mezőgazdasági célú földhasználat fenntartásának biztosítása és ezáltal hozzájárulás az életképes vidéki közösségek

fenntartásához, a foglalkoztatási és jövedelemszerzési lehetőségek bővítéséhez.

Az NVT Kedvezőtlen adottságú területek támogatása intézkedés keretében vállalt kötelezettségek kifizetéseinek teljesítése a 1320/2006/EK Bizottsági Rendelet 6. cikke alapján az ÚMVP terhére folytatódik az NVT források kimerülését követően. Az NVT keretében vállalt kötelezettségvállalások az ÚMVP forrásainak terhére több mint 1 millió euró kifizetését jelentette.

A hegyvidéki területeken kívüli hátrányos helyzetű területek mezőgazdasági termelőinek nyújtott kifizetések (212)

11. táblázat

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	23 587 241
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	23 592 658
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	8 214
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	11 755 491
Támogatott támogatási kérelmek (db)	13 356
Támogatott támogatási kérelmek (€)	19 464 847
Kifizetés konvergencia régióban (€)	17 661 591
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	1 803 256
Kifizetés összesen (€)	19 464 847

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

A kifizetési adatok nem tartalmazzák az NVT kötelezettségvállalás alapján áthúzódó kifizetéseket

2.1.2.2. A fenntartható földhasználat és a környezetbarát gazdálkodási módszerek támogatása

A mezőgazdasági földterületek fenntartható használatában, valamint a környezetbarát gazdálkodási módszerek terjesztésében megnyilvánuló célkitűzés olyan termelési struktúra kialakulását ösztönzi, mely igazodik az adott élőhely jellegzetességeihez és a környezetvédelmi szempontokhoz, miközben meg is őrzi a kiemelkedő természeti értékeket. A kulcsfontosságú intézkedés hozzájárul a **mezőgazdasági eredetű környezeti terhelés csökkentéséhez**, az általános környezeti feltételek javításához, valamint a környezetbarát gazdálkodási gyakorlatok népszerűsítéséhez, melyek aztán integrált módon eredményezik a kiemelkedő természeti értékek jobb, fenntartható és hosszú távú védelmét. A 2007. és 2013. közötti időszakban a hangsúly a **kiemelkedő természeti értékek védelmének** irányába tolódik el.

A környezetbarát gazdálkodási módszerek terjesztése magában foglalja a biogazdálkodás bevezetését, az agrár–környezeti kezelés keretei között vállalt **önkéntes kötelezettségeknek való megfelelést**, az ivóvízkészletek védelmi övezeteire vonatkozó rendelkezéseknek való megfelelés tekintetében kapható kompenzációt, valamint az ezekhez kapcsolódó, nem termelő jellegű beruházásokat. A környezetbarát gazdálkodás módszereinek a népszerűsítése fontos szerepet játszhat az olyan élőhelyek fenntartásában és fejlesztésében, melyek ténylegesen vagy potenciálisan gazdagok növényfajokban, valamint az azokhoz kapcsolódó állatfajokban. Ez továbbá hozzájárul a **vidéki környezet és társadalom megőrzéséhez és fejlesztéséhez**. A stratégiai célokhoz kapcsolódó támogatási intézkedések kiszámítható jövedelmet biztosítanak a gazdálkodók számára a gyorsan változó piaci körülmények között.

Az **Agrár-környezetgazdálkodási intézkedés** végrehajtása során a 2009. évben lezárult a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv keretében meghirdetett 2004-2009-ig tartó kötelezettségvállalási időszak (NVT AKG), és meghirdetésre került az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott 2009-2014-ig terjedő (ÚMVP AKG) jogcím. Az NVT AKG 5 éves támogatási időszaka alatt (2004-2009.) az évenként benyújtandó kifizetési kérelmek az NVT forráskeretének kimerülése után az ÚMVP vonatkozó intézkedésének kertösszegét terhelik, a Bizottság 1320/2006/EK rendelete szerint. Az NVT keret terhére vállalt kötelezettség ÚMVP-ből kifizetett összege 231 millió euró volt. Az ÚMVP AKG éves kötelezettségvállalása az NVT AKG-hoz képest mintegy 30%-kal emelkedik.

Az NVT AKG intézkedés 2009-ben lezárult támogatási időszakának fő célja a termőhelyi adottságoknak megfelelő termelési szerkezet, a környezettudatos gazdálkodás és a fenntartható tájhasználat kialakítása, és ennek függvényében a környezet állapotának javítása, valamint a gazdaságok életképességének és gazdasági hatékonyságának növelése volt. Az ÚMVP AKG intézkedés célja az előzőeken túl a fenntartható mezőgazdasági gyakorlat kialakítása, a minőségi élelmiszer előállítás, valamint a gazdaságok életképességének megtartása és gazdasági hatékonyságának növelése a kötelezettségvállalások alapján felmerülő többletköltségek és kieső jövedelem ellentételezésének megvalósításával.

A **Natura 2000 gyepterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatást** célzó intézkedés kizárólag a Natura 2000 gyepterületekre terjed ki, fő célja a vonatkozó uniós jogszabályokban felsorolt indikátorfajok, valamint kijelölt élőhelyek kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése az azt létrehozó, illetve fenntartó környezetkímélő földhasználati módok gyakorlásával. A Natura 2000 területeken a kompenzációs kifizetés a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendeletben foglalt előírások betartásának ellentételezése céljából vehető igénybe. A Natura 2000 szántóföldi területek fejlesztését a 2009-ben induló agrár-környezetgazdálkodási kifizetések teszik lehetővé.

Az **Erdő-környezetvédelmi intézkedés** célja a természet közeli erdőgazdálkodás fejlesztése, a legmegfelelőbb hasznosítási mód megkeresése –megfelelve a szakmai követelményeknek és a tulajdonos gazdasági elvárásainak - a magántulajdonú erdőterületeken, melyek állapota ökológiai és gazdasági szempontból egyaránt folyamatosan romlik, vagy csak állapotfenntartás folyik. Az intézkedés 2009-ben került először meghirdetésre.

Agrár-környezetgazdálkodás (214A), Natura 2000 (213) és Erdő-környezetvédelem támogatása (225)

12. táblázat

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	1 276 313 626
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	1 276 606 756
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	32 768
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	2 461 226
Támogatott támogatási kérelmek (db)	2 088
Támogatott támogatási kérelmek (€)	2 101 751
Kifizetés konvergencia régióban (€)	1 920 015
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	181 736
Kifizetés összesen (€)	2 101 751

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

A kifizetési adatok nem tartalmazzák az NVT kötelezettségvállalás alapján áthúzódó kifizetéseket

2.1.2.3. Beruházási támogatás a környezeti előírások betartása és a vízgazdálkodás javítása érdekében

Az emberi tőkébe, az innovációba és a modern technológiába való befektetések nem lehetnek elég hatékonyak, továbbá nem eredményezhetnek valós változást a termelési szerkezetben, ha azokhoz nem biztosítják a mezőgazdasági tulajdonok és gazdálkodók számára az alapvető infrastrukturális létesítményeket. Az infrastruktúra fejlesztése minden olyan befektetés előfeltétele, melynek célja a hozzáadott érték létrehozásának a fokozása és a piaci szemlélet terjesztése.

A **Nem termelő beruházásoknak nyújtott támogatási intézkedés** keretében az agrár-környezetgazdálkodási kifizetések alapján vállalt kötelezettségek teljesítéshez kapcsolódó, illetve azt elősegítő beruházások, illetve a gazdaságok területén megvalósított Natura 2000 program vagy egyéb, magas természeti értékű területek közjóléti értékét növelő beruházások támogathatók. Az intézkedés fő célja a vidéki táj megőrzése, az egyedi tájértékek fennmaradásának elősegítése, a növény- és állatvilág fajgazdagságának emelése, a környezeti állapot javítása. Az intézkedés 2009-ben került először meghirdetésre.

Nem termelő mezőgazdasági beruházások támogatása

13. táblázat

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	11 224 271
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	11 226 849
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	664
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	0
Támogatott támogatási kérelmek (db)	0
Támogatott támogatási kérelmek (€)	0
Kifizetés konvergencia régióban (€)	0
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	0
Kifizetés összesen (€)	0

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

2.1.2.4. Az erdőtelepítés és –gazdálkodás támogatása

Az erdészeti ágazat támogatása kiemelt terület a vidékfejlesztési stratégiai célok között. Az **erdők többcélú és fenntartható használata** eredményeként az egyes területek vízháztartása javul, a szélsőséges időjárási körülmények kevesebb eróziós kárt okoznak, továbbá a lég- és hangszennyezésből eredő környezeti terhelés csökken. A hosszú távú erdőtelepítési programok révén az őshonos lombos erdők arányának további csökkenése, valamint a globális felmelegedésre visszavezethető környezeti károk megállíthatóak, miközben nő a biodiverzitás. Az erdőtelepítések, valamint a meglévő erdők fenntartása, az erdészeti potenciál helyreállítása komplex társadalmi igény kielégítését is szolgálja, az erdők ökológiai, ökonómiai és szociális funkcióinak bővítésével, ezáltal elősegítve a vidékfejlesztést, a vidéki lakosság életkörülményeinek javítását és kiemelten a biológiai sokféleség megőrzését.

A **Mezőgazdasági földterület első erdősítésére irányuló intézkedés** fő célja az ország erdővel való fedettségének növelése, az erdők környezetvédelmi, szociális, közjóléti és gazdasági szerepének fokozása, és a foglalkoztatottság javítása a vidéki területeken az erdészeti ágazat fejlesztésével, a mezőgazdasági átszervezés lehetővé tétele azzal, hogy elősegíti a területek alternatív felhasználását.

Az erdészeti célok közé tartozik nagy biodiverzitású természetes erdők létrehozása a termőhelynek megfelelő őshonos fajok arányának jelentős növelésével, különösen a védett területeken. Környezetfejlesztési cél a biodiverzitás gazdagítása természet közeli erdők telepítésével, a vidéki táj természeti alkotórészeinek megóvása, és a táj vonzerejének fokozása. Az intézkedés 2009-ben került először meghirdetésre.

Az NVT Mezőgazdasági területek erdősítése intézkedés keretében vállalt kötelezettségek kifizetések teljesítése a 1320/2006/EK Bizottsági Rendelet alapján az ÚMVP terhére folytatódik az NVT források kimerülését követően. Az NVT keretében vállalt kötelezettségvállalások az ÚMVP forrásainak terhére 22 millió euró kifizetését jelentette.

Az **Erdészeti potenciál helyreállítására nyújtandó támogatásokat** szolgáló intézkedés célja az olyan tényezők hatásainak enyhítése vagy megszüntetése, melyek a társadalmi jóléti, szabadidős és környezetvédelmi szükségletek kielégítését fenyegetik, továbbá az abiotikus károk megelőzése és megakadályozása. Egy másik célkitűzés az erdőgazdálkodással kapcsolatos kockázatok csökkentése, az olyan károk megelőzése és megakadályozása, melyek az erdők ökológiai és jóléti funkcióit veszélyeztetik. Erdő-környezetvédelmi kifizetésekben erdőterület-hektáronként azok a kedvezményezettek részesülnek, akik önkéntes alapon a jogszabályokban, valamint a szakmai irányelvek figyelembe vételével kialakított erdőtervekben foglalt előírásokon túlmutató erdő-környezetvédelmi kötelezettségeket vállalnak. Az intézkedés 2008-ban került először meghirdetésre.

Az **Agrár-erdészeti rendszerek első létrehozása mezőgazdasági földterületeken** intézkedés célja, hogy lehetőséget teremtsen fás legelők létesítésére és hasznosítására, a hagyományos, tájjellegű gazdálkodás fenntartására, a mozaikos tájszerkezet kialakítására. Az intézkedés – multifunkcionális jellegéből adódóan – bővíti a lakosság jövedelemszerzési lehetőségeit, és biztosíthatja a gazdálkodás folytatását a korábban intenzív hasznosítású, kedvezőtlen adottságú területek és Natura 2000 területek esetében. Az intézkedés 2009-ben került először meghirdetésre.

Az **Erdőterületeket érintő, nem termelő jellegű beruházásokat támogató intézkedés** célja a megfelelő szintű elegyesség, több szintes állományszerkezet kialakítása az erdőkben, az erdők természetességének javítása, biológiai sokféleségének megőrzése és növelése, valamint egészségi állapotának javítása. Nagyon fontos ugyanakkor, hogy a rendelkezésünkre álló termőhelyi adottságokat kihasználva az erdőből, annak károsítása nélkül, az ember számára legtöbb hasznot tudjuk megtermelni. Az erdők közjóléti szolgáltatásait biztosító beruházások pedig az erdő és a társadalom kapcsolatának erősödését szolgálják. Az ÚMVP keretében 2009-ben indult be az erdőszerkezet átalakítását támogató támogatási konstrukció.

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	313 628 941
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	313 700 973
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	2 712
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	63 829 738
Támogatott támogatási kérelmek (db)	2 271
Támogatott támogatási kérelmek (€)	62 971 248
Kifizetés konvergencia régióban (€)	6 574 956
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	321 944
Kifizetés összesen (€)	6 896 900

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

A kifizetési adatok nem tartalmazzák az NVT kötelezettségvállalás alapján áthúzódó kifizetéseket

2.1.3. III. és IV. tengely

A III. intézkedéscsoport fő célkitűzése az életminőség javítása a vidéki területeken, a gazdasági tevékenységek diverzifikálásának ösztönzése, illetve döntő súlyt képvisel a vidéki gazdaság fejlesztése. A fejlesztési elképzelések kivitelezése során alapvető fontossággal bír a LEADER-megközelítés, ami a települési önkormányzatok, vállalkozások és civil szervezetek együttműködését, a részvételükkel megalakult helyi közösségek által stratégiába foglalt, alulról jövő kezdeményezések megvalósítását jelenti.

Az ország területét lefedve 96 helyi közösség jött létre, amelyek a köz-, civil-, és üzleti szféra képviselőit tömörítő közösségek. A közösségek elkészítették Helyi Vidékfejlesztési Stratégiájukat (HVS), ami alapján kirajzolódott az egyes térségek fejlesztési prioritásai. A HVS-ek elbírálását követően 2008. szeptember 26-án kihirdetésre került, hogy a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiák értékelése és minősége alapján mind a 96 közösség LEADER címben részesült (így egyetlen közösség sem Helyi Vidékfejlesztési Közösség címmel rendelkezik, hanem mind LEADER címmel).

A III. intézkedéscsoport intézkedéseinek egy része horizontálisan, másik része pedig helyi vidékfejlesztési stratégiákon keresztül a LEADER helyi akciócsoportok (LEADER HACs) által kerül megvalósításra. A LEADER HACs-ok munkaszervezetükön keresztül a 2008-ban elindult, de a benyújtási időszakot tekintve 2009 januárjáig áthúzódó, a III-as tengely négy nem horizontális intézkedésének végrehajtásában is közreműködnek (Mikro vállalkozások létrehozása és támogatása; Turisztikai tevékenységek ösztönzése; Vidéki örökség megőrzése; Falumegújítás és –fejlesztés). A LEADER HACs-ok a 4 nem horizontális intézkedés forrásainak összességét szabadon tervezhették, annak figyelembe vételével, hogy a rendelkezésre álló forrásaik legalább 45%-át a mikro vállalkozások és turizmusfejlesztésre kell fordítaniuk a térségük igényeinek megfelelően.

A IV. tengely a LEADER-program, amelynek célja a vidéki gazdaság fejlődése érdekében tett intézkedések összekapcsolása a szubszidiaritás elvének alkalmazása mentén, a helyi közösségek megerősítésével.

Folyamatban van a HVI-k finanszírozásának megszüntetése, mivel a LEADER HACs-ok felépítése és munkájuk beindítása már megtörtént.

A nemzeti prioritások végrehajtását a III. intézkedéscsoport esetében három akció szolgálja.

2.1.3.1. A diverzifikáció, mikro-vállalkozások és turizmus természeti és kulturális örökségre épülő támogatása

Az első akció a vidéki gazdasági potenciál erősítését tűzte ki célul azáltal, hogy mezőgazdaságon kívüli munkahelyeket teremt a vidéki térségekben. Kiemelt fontosságú eszköze többek között a mezőgazdasági termeléssel foglalkozó háztartások egyéb, nem mezőgazdasági jellegű tevékenységeinek fejlesztése és a vidéki mikro vállalkozások ösztönzése.

Az akció négy alappillérből áll, melyek a következők:

1. Diverzifikáció

A stratégiai cél a vidéki népesség jövedelmi helyzetének javítása, az elvándorlás csökkentése, az életkörülmények javítása.

A stratégiai cél megvalósítását célzó intézkedés 2010 augusztusáig nem indult el. Az erre elkülönített forráskeret az ÚMVP legutolsó, Bizottság által elfogadott módosított kerete szerint 28.156.527 euró.

2. Mikro vállalkozások

A stratégiai cél a vidéki gazdasági meghatározó elemei, a mikro vállalkozások fejlesztése, bővítése, új munkahelyek létrehozása, a helyi gazdaság ösztönzése és a lakosság jövedelemtermelő képességének erősítése.

Az alappillérrhez kapcsolódóan került meghirdetésre 2008-ban a *Mikro vállalkozások létrehozására és fejlesztésére nyújtandó támogatások* jogcímrendelet. A végrehajtás a LEADER HACS-ok bevonásával történik.

Mikro vállalkozások (312)

15. táblázat

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	313 297 349
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	313 803 470
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	1 781
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	101 372 503
Támogatott támogatási kérelmek (db)	926
Támogatott támogatási kérelmek (€)	50 966 280
Kifizetés konvergencia régióban (€)	0
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	0
Kifizetés összesen (€)	0

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

3. A turizmus fejlesztése

A stratégiai cél a foglalkoztatási helyzet javítása a kedvező táji-természeti és kulturális örökségi vonzerők turisztikai hasznosítása segítségével, illetve a helyi piacok forgalmának növelése, új kapcsolatok kialakítása a városi-vidéki lakosság között.

Az alappillérrhez kapcsolódóan került meghirdetésre a *Turisztikai tevékenységek ösztönzéséhez*

nyújtandó támogatások jogcím 2008-ban. 2009-ben a jogszabály átdolgozásra került. A végrehajtás a LEADER Helyi Akciócsoportok bevonásával történik.

A turizmus fejlesztése (313)

16. táblázat

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	61 195 206
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	61 294 064
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	1 583
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	127 018 625
Támogatott támogatási kérelmek (db)	636
Támogatott támogatási kérelmek (€)	47 830 463
Kifizetés konvergencia régióban (€)	0
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	0
Kifizetés összesen (€)	0

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

4. A természeti és kulturális örökség megőrzése

A kiemelkedően fontos stratégiai cél a hagyományok felélesztése, vidéki közösségek erősítése, vidéki életminőség javítása, így az elvándorlás csökkentése.

Az alappillérhez kapcsolódóan került meghirdetésre 2009-ben a *Vidéki örökség megőrzéséhez igénybe vehető támogatások* jogcímrendelet. A természeti örökség megőrzését és fejlesztését célzó intézkedés 2010 augusztusáig nem indult el. A végrehajtás a LEADER HACS-ok bevonásával történik.

A természeti és kulturális örökség megőrzése (323)

17. táblázat

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	35 294 300
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	35 351 316
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	924
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	71 332 901
Támogatott támogatási kérelmek (db)	440
Támogatott támogatási kérelmek (€)	34 690 244
Kifizetés konvergencia régióban (€)	0
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	0
Kifizetés összesen (€)	0

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

2.1.3.2. Az alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása és falumegújítás

A második akció a vidéki életszínvonal javítását tűzte ki célul azáltal, hogy a vidéki közösségek számára segít az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférésben. A kulturális örökség és a természeti értékek fenntartható és komplex hasznosítása pedig a helyi közösségek működéséhez és a helyi identitás erősödéséhez járul hozzá.

A vidéki gazdaság és lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások

Az akció célja az alapszolgáltatások elérhetőségének javítása a vidéki területek településein, a szolgáltatások körének bővítése, minőségük javítása, ennél fogva pedig a vidéki területek

népségmegtartó erejének növelése, az életminőség javítása, továbbá a fenntarthatóság biztosítása.

Az akcióhoz tartozó intézkedés két részből áll: 1. Többfunkciós szolgáltató központok létrehozása és 2. Kistérségi közlekedési szolgáltatások fejlesztése („tanyabusz” szolgáltatás).

Az intézkedés 1. részéhez kapcsolódóan *A vidéki gazdaság és lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások körében az integrált közösségi és szolgáltató tér kialakítására és működtetésére igénybe vehető támogatások* rendelet jelent meg 2009-ben, a 2. rész keretein belül *A vidéki gazdaság és lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások körében a kistérségi közlekedési szolgáltatások fejlesztésére igénybe vehető támogatások* jogcímrendelet került meghirdetésre 2008-ban.

A vidéki gazdaság és lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások (321)

18. táblázat

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	110 165 183
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	110 343 151
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	1 965
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	184 265 917
Támogatott támogatási kérelmek (db)	1 092
Támogatott támogatási kérelmek (€)	31 779 786
Kifizetés konvergencia régióban (€)	27 560 181
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	361 332
Kifizetés összesen (€)	27 921 513

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

Falumegújítás

Az akció célja a településkép javítása, ezzel a vidéki térségek vonzerejének növelése, illetve a vidéki élethez kapcsolódó kulturális és természeti örökség bemutathatóvá tétele, a termékértékesítés infrastrukturális feltételeinek javítása.

Az akcióhoz kapcsolódóan a *Falumegújításra és –fejlesztésre igénybe vehető támogatások* jogcímrendelet került meghirdetésre 2008-ban. A végrehajtás a LEADER helyi akciócsoportok bevonásával történik.

Falumegújítás

19. táblázat

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	73 489 501
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	73 608 221
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	1 674
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	92 486 636
Támogatott támogatási kérelmek (db)	1 012
Támogatott támogatási kérelmek (€)	58 804 894
Kifizetés konvergencia régióban (€)	0
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	0
Kifizetés összesen (€)	0

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

2.1.3.3. A helyi kapacitásépítés támogatása

A harmadik akció a vidékfejlesztési koncepciók kialakítását, azoknak helyi fejlesztési stratégiába való beillesztését és megvalósítását, illetve az ezekhez kapcsolódó humán kapacitás fejlesztését ösztönzi.

Képzés és tájékoztatás

Az intézkedés célja a nem mezőgazdasági jövedelemforrást biztosító tevékenységek folytatását tervező potenciális pályázók és a vidéki szolgáltatások nyújtását és a vidéki környezet minőségét befolyásoló szereplők számára alapvető fontosságú tájékoztatás, illetve a felmerülő igények és lehetőségek alapján képzések biztosítása.

Az intézkedés megvalósítását célzó rendelet 2010 augusztusáig nem indult el. Az erre elkülönített forráskeret az ÚMVP legutolsó, Bizottság által elfogadott kerete szerint 25.804.386 euró.

Készségek elsajátítása, ösztönzés és végrehajtás

Az intézkedés keretében kialakított Helyi Vidékfejlesztési Iroda (HVI) hálózat elsősorban a helyi szintű tervezés segítésére jött létre 2007-ben. A HVI-k kistérségi szinten egyablakos ügyfélkapuként és információs pontként szolgáltak az ÚMVP-hez, illetve elősegítették az ÚMVP helyi szinten való minél eredményesebb megvalósulását, és társadalmisításán keresztül katalizátorként vettek részt a helyi közösségek vidékfejlesztési elképzeléseinek megfogalmazásában, majd megvalósításában. Az ÚMVP társadalmisítása érdekében a HVI-k helyi szereplők közreműködésével működtek. A LEADER HACS-ok címbirtokosi pályázat megnyerésével kaphattak elismerést, így váltak támogatható közreműködő szervezetté.

Folyamatban van a HVI-k finanszírozásának megszüntetése, mivel a LEADER HACS-ok felépítése és munkájuk beindítása már megtörtént.

Készségek elsajátítása, ösztönzés és végrehajtás (341)

20. táblázat

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	43 375 382
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	43 445 453
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	514
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	13 017 841
Támogatott támogatási kérelmek (db)	514
Támogatott támogatási kérelmek (€)	12 165 716
Kifizetés konvergencia régióban (€)	16 501 051
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	1 349 176
Kifizetés összesen (€)	17 850 227

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

LEADER (IV. tengely)

A LEADER tengely kiemelt fejlesztési iránya a nemzeti fejlesztési irányokkal összhangban a vidéki foglalkoztatás bővítése, a tevékenységek diverzifikálása és a helyi közösségek fejlesztése. A LEADER programot a 96 db LEADER Helyi Akciócsoport valósítja meg, előzetesen elbírált Helyi Vidékfejlesztési Stratégiájuk (HVS) alapján.

2009 nyarán a LEADER HACS-ok az Irányító Hatósággal egyeztetve pályázati felhívás keretében meghirdethető célterületeket fogalmaztak meg. A 96 HACS közel 1 000 célterületet határozott meg, melynek túlnyomó része már a 2009. évi első benyújtási időszak alkalmával kiírásra került.

A LEADER tengely végrehajtása a HACS-oknál történik. Mivel az adatok feltöltését a HACS-ok végzik, az általuk megadott kérelemszámot tartalmazza a táblázat.

LEADER

21. táblázat

2007-13 allokált forrás, 2007. évi állapot (€)	272 355 669
2007-13 allokált forrás, 2010. évi állapot (€)	273 176 970
Beérkezett támogatási kérelmek (db)	4 303
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	62 528 475
Támogatott támogatási kérelmek (db)	96
Támogatott támogatási kérelmek (€)	0
Kifizetés konvergencia régióban (€)	38 951 259
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	2 854 243
Kifizetés összesen (€)	130 410 664

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

Térségek közötti és nemzetközi együttműködések

Az intézkedés célja a régiók közötti hazai és nemzetközi együttműködés elősegítése és megvalósítása, a tapasztalatok, a know-how, legjobb gyakorlatok megosztásának, közös akciók, projektek kidolgozásának, közös szerveződések kialakításának ösztönzése, ezáltal az innováció, a helyi kapacitás és a helyi fejlesztési folyamatok erősítése. Mint LEADER intézkedés, a végrehajtás a LEADER HACS-oknál történik.

2009 végéig az intézkedés még nem indult el. Az erre elkülönített forráskeret az ÚMVP legutolsó, Bizottság által elfogadott kerete szerint 27.317.699 euró.

LEADER helyi akciócsoportok működtetése

Az intézkedés célja a helyi magán-, civil- és közsféra szereplőinek partnerségén alapuló LEADER HACS-ok hatékony működésének segítése, valamint a támogatható tevékenységek helyi szintű végrehajtása érdekében a LEADER HACS-ok munkaszervezete működésének szabályozása.

A LEADER HACS-ok a LEADER forrás felhasználásával párhuzamosan, annak 20%-nak megfelelő összeget használhatnak fel működésre, a LEADER forrás felhasználásával arányosan.

LEADER helyi akciócsoportok működtetése (341, 431)

22. táblázat

Beérkezett támogatási kérelmek (db)	97
Beérkezett támogatási kérelmek (€)	99 664 237
Támogatott támogatási kérelmek (db)	96
Támogatott támogatási kérelmek (€)	99 664 237
Kifizetés konvergencia régióban (€)	12 983 753
Kifizetés nem konvergencia régióban (€)	951 414
Kifizetés összesen (€)	13 935 167

Forrás: MVH, 2009. dec. 31-i ÚMVP adatbázis alapján

2.2. Előrehaladás értékelése stratégiai szempontok mentén

2.2.1. I. tengely

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégia I-es intézkedéscsoportjához hat közösségi prioritást (célt) rendel hozzá (Forrás: ÚMVST p.39):

1. Tudástranszfer;
2. Befektetés a humán tőkébe;
3. Minőség az élelmiszerlánc mentén;
4. Modernizáció;
5. Innováció;
6. Befektetés a fizikai tőkébe.

Fentiek mellett a Stratégia még a következő átfogó célt fogalmazta meg: „A szántóföldi növénytermelés mellett az állattartási és a feldolgozóipari ágazat korszerűsítése, valamint az energianövények termesztése és a kertészet irányába történő diverzifikálás.”

Bár még a félidei értékelés hatásvizsgálatai folyamatban vannak, az eddigi eredmények alapján kijelenthető, hogy az a Stratégia ezen átfogó céljának eléréséhez az ÚMVVP eddigi forrásszerkezete nem volt ideális, mert a diverzifikálásra, szerkezetátalakításra fordított források nem voltak elegendőek az ágazati szereplők ilyen jellegű mobilizálásához, ugyanakkor az I. tengelyben megítélt támogatások túlnyomó része (több mint 70%-a) a fizikai tőkebefektetéseket szolgálta.

Az intézkedéscsoport keretében többségét felhasználó fizikai infrastruktúra fejlesztését szolgáló intézkedéseknél a szerkezetváltás, a diverzifikáció nem volt támogatási cél, sem pedig követelmény, ezért az elindult projektek közül csak nagyon kevés valósít meg ilyen jellegű fejlesztést.

A diverzifikációra, szerkezetátalakításra fordított források nem érik el a szétosztott forrás 25%-át és mértékükben sem voltak elegendőek a felmerülő igények kielégítésére.

Az elmúlt három évben a magyar agráriumban jelentkező trendeket még mindig jobban meghatározta területalapú közvetlen támogatások rendszere, amely alapvetően az eddigi termés szerkezet megőrzése irányába hatott. Az ÚMVVP eddigi támogatásai, a forrásmegosztás miatt ezt csak kis mértékben tudják várhatóan befolyásolni.

A horizontális cél tekintetében az ÚMVVP elsősorban az állattartási ágazat megerősítésében lesz várhatóan eredményes. Ezt a célt a három körben meghirdetett Állattartó Telepek Korszerűsítése jogcím szolgálja. Az állattartó ágazat az agráriumban betöltött szerepét bemutató monitoring mutatók többsége sajnos még nem elemezhető, mert az utolsó értékek 2007-ből származnak. Az egyetlen 2008-as adat az állattartási ágazat ígéretes 10%-os növekedését mutat (33,6%-ról (2007) 36% -ra (2008) a teljes agrárium bruttó kibocsátásában, ugyanakkor még ezt is korai lenne a program hatásának tekinteni, hiszen a megítélt fejlesztések elenyésző része zárult le 2008-as évben. Ezzel együtt az elmondható, hogy az ÚMVVP ezen intézkedése valószínűleg jelentős mértékben járult hozzá az állattartási ágazat megerősítéséhez, kibocsátási szintjének megőrzéséhez. Ezt a hatást egyedül a támogatások eloszlásában talált meglepő mértékű koncentráció veszélyeztetheti. A félidei értékelés

egyik részeredményeként vált ismertté, hogy a Mezőgazdasági Üzemek Korszerűsítése intézkedésben a kérelmezők 5%-a nyerte el a támogatások 60%-át. A félidei értékelés egyik vizsgálandó kérdése az ilyen mértékű koncentráció hatásainak elemzése.

A továbbiakban a Stratégiai egyes céljait vesszük sorba:

A tudástranszfer és a befektetés a humán tőkébe célok megvalósítását több alintézkedés is szolgálja az ÚMVP-ben. Ilyen a Komplex tájékoztatási tevékenység gazdálkodói információs szolgálat, a Mezőgazdasághoz és erdőgazdálkodáshoz kapcsolódó képzések és a Szaktanácsadói szolgáltatások igénybevételének támogatása alintézkedés. Az alintézkedések előrehaladása időarányosnak tekinthető, valószínűsíthető, hogy a kitűzött számszerű célok elérése reális még a fennmaradó forrásból. A gazdálkodók képzettségében, végzettségében a Mezőgazdasági Összeírás adatainak hiányában egyelőre nem mérhető fel, de az mindenképpen elmondható, hogy a szaktanácsadói hálózat és a képzések a tudástranszfer jó eszközei. Állításaink alátámasztására lásd: „Képzés és oktatás a mezőgazdaságban” célkitűzés indikátor.

A kor-szerkezetváltás célt kettő intézkedés (Fiatal gazdák induló támogatása, Mezőgazdasági termelők gazdaságátadási támogatása) is ösztönözte. A szerkezetváltást jellemző mutatóknak csak 2007-es értékei ismertek már, ezek még további csökkenést mutattak, de a Programnak ekkor még nem is jelentkezhett a hatása. Az alintézkedések számait vizsgálva az valószínűsíthető, hogy a fennmaradó forrásból a tervezett 2000 fiatal gazdálkodói bővüléshez szükséges kb. 500 projektre több mint elegendő forrás áll rendelkezésre, miközben a kereslet is nagy a támogatás iránt. Valószínűsíthetően az alintézkedések a Stratégiában kitűzött számszerű cél elérését elősegítik, de a kor-szerkezet váltás terén a konstrukció a támogatottak korlátozott száma miatt nem lesz meghatározó. A gazdaságátadás egy része nem az erre kijelölt intézkedésben történt meg az előírások által kijelölt keskeny potenciális kedvezményezett sáv miatt, hanem a Fiatal gazdák támogatásán keresztül. Így várhatóan a Mezőgazdasági termelők gazdaságátadási támogatása c. intézkedés forrásai nem lesznek teljes egészében lekötve, és átcsoportosítás helyezhető kilátásba. Állításaink alátámasztására lásd: „A mezőgazdasági népesség korszerkezete” célkitűzés indikátor, valamint a „Korcsoport eloszlás” további célkitűzés indikátor értékeit.

Több intézkedés célja a gazdasági és termelési szerkezetváltás. Ezen akció egyik legfontosabb célkitűzése a növénytermesztés és az állattenyésztés közötti aránytalanság feloldása. Ahogy ezt korábban már jeleztük, az állattartási szektor jelentős támogatást kapott, ugyanakkor az a vélekedésünk, hogy ez csak a kibocsátás csökkenésének megakadályozásához volt elegendő, hiszen sok telep a korszerűsítés nélkül bezárni lett volna kénytelen. Sajnos a szerkezetváltás ellen hatott, hogy az önálló, építéssel nem járó gépek, technológiai berendezések beszerzéséhez nyújtandó támogatás jogcím viszont elsősorban a szántóföldi termelés megerősítését érte el, ráadásul jelentős forrásokat allokálva. Ezt a trendet erősítette a közvetlen, területalapú támogatások rendszere. Ezért nem várható, hogy a Program jelentős hatást gyakorolt az agrárium ágazatai közötti mozgásokra. A tendenciát mutatják a „Mezőgazdasági ágazatok kibocsátása” és „Állattenyésztés fejlesztése” további célkitűzés indikátorok, noha a célértékeket nem éri el az aktuális adat. Abszolút értelemben csökkentés látszik az állattenyésztést végző gazdaságok számában, de a relatív mutatók a kívánt elmozdulást igazolják vissza.

A gabonatermelés és az energetikai célú növénytermesztés aránya az elmúlt három évben inkább a keresletre, semmint a támogatásokra reagált. A vonatkozó számok még itt sem érhetőek el, de az elmúlt időszak tapasztalatai alapján az energetikai célú növények termesztése körül kialakult jelentős

várakozások nem bizonyultak tartósak. A felmerült gazdaságossági korlátok (szállítási távolság), a megújuló energiák kötelező átvételi rendszerének várható módosítása, a technológiai korlátok mind a tervezett erőmű beruházások ellen hatnak, így a keresletben sem várható az a növekedés, amely a program tervezésekor valószínűsíthető volt. Az elmúlt évek élelmiszer-alapanyag árának hullámozása is csökkentette a gazdálkodók motivációját az energianövények alkalmazására. Várhatóan a célérték elérése nem reális már a fentiek fényében.

A szerkezetátalakítás másik jelentős iránya a magasabb hozzáadott értékű termelés felé történő elmozdulás. Ezt a célt is több intézkedés szolgálta, ugyanakkor úgy tűnik, hogy a magyar agrárium továbbra sem tudott kitörni abból a helyzetből, hogy jellemzően alacsonyan feldolgozott alapanyagokat szállít exportpartnereinek. A kvalitatív információkon túl ezt mutatja a 2007 és 2009-es adatok összehasonlításából látható néhány százalékos csökkenés a mezőgazdaság bruttó hozzáadott érték mutatójában.

Ugyanakkor folytatódott a mezőgazdaságban a munkaerő termelékenységének növekedése, amely a foglalkoztatottság csökkenő mértékéhez vezetett, mert más ágazat, tevékenység nem tudta felszívni a felszabaduló munkaerőt. Ugyanakkor ez a hatékonyság növekedés nagyon koncentráltan jelentkezett a támogatások koncentrálttsága miatt. A teljes magyar agrárium versenyképessége vélelmezésünk szerint nem javult számottevően, mert a fejlesztések inkább csak a technológiai lemaradás egy részének ledolgozására voltak alkalmasak, a termékfejlesztés, piaci ismeretek, piaci beágyazódás nem változott meg.

A hozzáadott érték növekedésének gátja a félidei értékelés hipotézise szerint inkább a magyarországi értékláncok hiányossága okozza, mintsem a tőkehiány. Ezzel a kérdéssel a hatékonyságelemzésben részletesen foglalkozik a Mid Term értékelés. Összességében a vonatkozó célok elérésére itt kérdéses, ezért a félidei értékelés valószínűleg felülvizsgálatot javasol majd.

Az erdősítés irányába történő elmozdulás stratégiai jelentősége kettős: az EU átlagtól elmaradó magyar erdősítettség mértékét igazítja, illetve a gabonafélék termelésének visszafogásával segíti a szerkezetváltást. Ennek megfelelően alakult „Erdészet üzemi szerkezete” és az „Erdőterületek bővülése” kontextus indikátorok értéke - a fakitermelésre alkalmas terület és annak növekedési mértéke -, amely a Mezőgazdasági földterület első erdősítése intézkedéssel karöltve alakította a céloknak megfelelően a területek szerkezetét. A tűzifa árának Programtól független emelkedése az erdészet jövedelmezőségét nagyban emelte, ahogy ezt „A mezőgazdaság jövedelmezősége” kontextus indikátor is mutatja. A technológiai és termelékenységi célok azonban nem valósultak meg, bár nem elérhetőek a 2009-es értékek az „A munkaerő termelékenysége az erdészetben” célkitűzés indikátor esetében. Ennek oka elsősorban az értékesítésre kerülő fatermékek alacsony feldolgozottságában keresendő, ez ellen nem sikerült tenni a stratégia megvalósítása során.

A kertészeti termékek (gyümölcs, zöldség) irányába történő váltás eredményeként a kertészeti termelésben tevékenykedő egyéni gazdaságok számának növekednie kellett volna, ami egyúttal növelte volna a kertészeti ágazat részesedését a mezőgazdaság bruttó teljesítményében. Ez a részesedés ugyan nem nőtt a „Mezőgazdasági ágazatok kibocsátása” további célkitűzés indikátor friss értéke szerint, viszont a kertészeti gazdaságok számának prognosztizált nagymértékű csökkenése elmaradt, és még mindig 100 ezer gazdaság fölötti azok száma, akik kertészettel foglalkoznak (lásd: a „Kertészet fejlesztése” további célkitűzés indikátort). A kertészeti gépek és korszerűsítési intézkedéseknek (kertészet és ültetvény egyaránt) köszönhetően az előregedett ültetvények egy része megújult, és a több mint 4000 gép beszerzése javította a termelési körülményeket. Az extrém

időjárési ingadozások azonban nagyban nehezítik a gazdálkodók stratégiaalkotását ebben az ágazatban.

Az élelmiszeripar támogatása nagy koncentrációban történt meg, az átlagos megítélt támogatási összeg közelítette a 150 millió forintot kérelmenként. Az alintézkedés súlya azonban alatta marad az ideálisnak, mivel ezt a támogatást csupán néhány száz üzem kapta meg. Az élelmiszeripar jövedelmezősége nem a tervezettnél megfelelően alakult, ahogy az „A mezőgazdaság jövedelmezősége” további célkitűzés indikátoron is látszik. A termelői csoportok száma kevéssel nőtt, és az általuk termelt árbevétel mennyisége szintén. Az üzemek korszerűsítése és a termékek értéknövelése közötti összhang nem látszik egészen nyilvánvalónak.

További kérdéseket vet fel a támogatott termelői csoportok összetétele. Az értékelés részeredményei alapján látható, hogy sok TCS-ben meghatározó szerepet olyan integrátorok visznek valójában, akik dominálják, ezzel nehezítik a kisebb termelők összefogását és érdekérvényesítését. A TCS-k akkreditációja az ÚMVP szempontjából külső környezeti tényező, de mégis egy ÚMVP által finanszírozott intézkedés hatásosságát csökkenti.

Az infrastrukturális fejlesztések egyike az öntözés és melioráció támogatásán keresztül valósult meg. Az indikátorok alapján látható, hogy a tervezettet is meghaladóan bővült az öntözött terület nagysága. A „Gazdaságok ellátottsága” kiegészítő nemzeti kontextus indikátor értéke alapján a vízminőséget javuló tendencia jellemzi, mivel a nitrát érzékeny területek aránya csökkent. Az öntözővíz felhasználás mennyisége 2000-től fokozatosan csökkent, majd emelkedő tendenciát mutat, míg a nitrogén és foszfor többlet negatív irányú. Ezen eredményekben az alintézkedés hatása megjelenik. A téma fontosságát több oldalról, többek között gazdálkodók és falugazdászok részéről is visszajelezték.

2.2.2. II. tengely

A Közösségi Stratégiai Iránymutatással és az általános célkitűzéssel összhangban lévő, illetve ezeken átívelő nemzeti prioritások a következők:

A Natura 2000 mezőgazdasági és erdészeti területeinek, valamint más, kiemelkedő természeti értéket képviselő területeknek a megóvása;

LFA (kedvezőtlen adottságú területek);

Mennyiségi és minőségi vízgazdálkodás;

Az erdészeti erőforrások növelése és fenntartható kezelése;

Biomassza felhasználása energetikai célból;

Talajvédelem

Ezek mentén haladva kerül bemutatásra a stratégiai előrehaladást a II. tengelyen belül.

I. prioritás - A Natura 2000 mezőgazdasági és erdészeti területeinek, valamint más, magas természeti értékű területek a megóvása;

A prioritás céljainak elérése érdekében az ÚMVP alapján a következő támogatási intézkedések kerültek hazánkban kidolgozásra.

- Natura 2000 kifizetések (213-as intézkedés),
- agrár-környezetgazdálkodási kifizetések (214-es intézkedés),
- nem termelő mezőgazdasági beruházások (216-os intézkedés),
- erdő-környezetvédelmi kifizetések (225-ös intézkedés),
- nem termelő beruházások erdőszetben (227-es intézkedés).

Az agrár-környezetgazdálkodási kifizetés esetében az MTÉT területekre felvett zonális (MTÉT) célprogramok vehetők figyelembe a prioritásra vonatkozóan.

Tekintettel arra, hogy az érintett intézkedések az előző év során kerültek meghirdetésre, valamint a határozatok kézhezvétele több jogcím esetén az idei évre húzódott át, a környezeti hatásindikátorok elemzése az idő rövidsége miatt nem értelmezhető.

Natura 2000 területek megóvása

Hazánkban összesen 1.711.715 hektár Natura2000 terület került kijelölésre, melyből 442.876 hektár szántó, 505.379 hektár gyeperület és 763.460 hektár erdőterület.

Jelenleg csak a MePAR-ban lehatárolt, gyeperület hasznosítású Natura2000 területekre vonatkozik a Natura 2000 kompenzáció mezőgazdasági területeken c. intézkedés, vagyis a kijelölt Natura2000 terület 29,5%-a jogosult specifikus támogatásra. Ezen kívül a Natura2000 szántó területek, illetve az erdő területek egyéb támogatási programokban vehetnek részt (agrár-környezetgazdálkodási kifizetések, erdő-környezetvédelmi kifizetések) ezáltal biztosítva megfelelő megóvásukat. Az erdőterületeken igényelhető Natura 2000 kompenzációs kifizetés jogcíme nem indult el.

Az intézkedés célterülete a vonatkozó szabályozásnak megfelelően kizárólag a nem állami mezőgazdasági termelők által hasznosított földterület. A kompenzációs rendszerben jelenleg kizárólag a gyeperületeken lehet igényelni a kifizetést, és a túlkompenzáció elkerülése érdekében a 2004-2009. között agrár-környezetgazdálkodási intézkedésekben támogatási határozattal rendelkező területek nem jogosultak (2007/2008 és 2008/2009 években) a kifizetésekre.

2009-ben a támogatott terület nagysága nem érte el a 100 000 hektárt, a lehetséges kb. 500 000 ezer hektár gyeperületből. Tekintettel az új tervezési időszakokra, ahol az agrár-környezetgazdálkodás és a Natura2000 kifizetés egymást kiegészítve igényelhető, ez az érték a program ideje alatt jelentősen nőni fog, de - figyelembe véve azt, hogy a kifizetést csak a nem állami mezőgazdasági termelők vehetik igénybe, valamint azt, hogy a hasznosítást nagyban befolyásolják a területek birtokviszonyai - így sem fogja elérni a célul kitűzött 480 000 hektárt.

A Natura2000 gyeperületekre vonatkozóan a NATURA 2000 gyeperületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet határozza meg azokat a földhasználati előírásokat/korlátozásokat, amelyek biztosítják a jelölő fajok és élőhelyek állapotának fenntartását. A földhasználati korlátozások kompenzálása az UMVP keretéből történik, mezőgazdasági hasznosítású területekre.

A földhasználati előírások hatékonyságát a Natura2000 jelentések tartalmazzák, melyek beszámolnak a jelölő fajokban és élőhelyekben bekövetkezett változásokról.

A kifizetési összeg mértékének hatékonyságáról a fél-idei értékelés ad majd részletes elemzést, mint ahogyan arról a problémáról is, hogy jelenleg csak hasznosított mezőgazdasági területekre jár a

támogatás szemben azzal, hogy sok jelölő faj és élőhely számára a szegélyek, és egyéb, jelenleg nem támogatott területek megfelelő fenntartása is nélkülözhetetlen.

Összességében a Natura 2000 területekről elmondható, hogy kijelölésük megtörtént, de azokon a értékek védelmét szolgáló kompenzációs kifizetésekre csak korlátozott mértékben van forrás biztosítva az ÚMVP-ből, illetve csak a gyepterületekre kerültek kidolgozásra a természeti értékek megóvását szolgáló gazdálkodói előírások. Ez utóbbiak sem kellően specifikusak, valamint nincs megteremtve a kapcsolat a fenntartási tervek és a kifizetések között. Mindemellett a kompenzáció mértéke is csekély, 1 % a Natura kompenzáció részaránya a teljes ÚMVP költségvetésből.

Magas Természeti Értékű Területek

Magyarország az MTÉT területek fenntartását az agrár-környezetgazdálkodási intézkedésben zonális célprogramok indításán keresztül kívánja biztosítani. Ennek megfelelően jelenleg a prioritás alá jelenleg több, mint 900.000 ha terület jogosult a támogatás igénybevételére, melyből hozzávetőlegesen 210.000 ha rendelkezik támogatási határozattal mely az ország mezőgazdasági területének 3,3%-át jelenti.

Az UMVP zonális természetvédelmi célú agrár-környezetgazdálkodási kifizetésében több mint 200 000 hektár támogatott terület van, ami az összes kb. 1.151.100 hektár AKG terület 17,4%-át teszi ki. Tekintettel arra, hogy az előző AKG ciklusban összesen 15 ÉTT kb. 500.000 hektár támogatható területet jelentett (melyből 120 ezer ha körüli volt a támogatott terület), amit az új program 25 MTÉT-je közel 1.000.000 hektárra növelt, elmondható, hogy az UMVP programozás során jelentős figyelmet kaptak a magas természeti értékű területek. Az MTÉT területi kiterjedésének növelésében kiemelt cél volt a Natura 2000 hálózattal való minél nagyobb átfedés elérése, ahogyan az AKG támogatási kérelmek rangsorolásában is kiemelt pontozással szerepeltek a Natura 2000 területek. A kompenzációs támogatás és a kifejezetten természetvédelmi célú, 7 faj és élőhelyvédelmi célprogramot magában foglaló MTÉT rendszer hatékonyan egészítik ki egymást, ugyanakkor az MTÉT támogatásoknál is jellemzők a túlzottan általános előírások, és a területi specifikumok támogatási rendszerben történő megjelenítésének a hiánya.

A támogatható területnek kb. 20%-a vesz részt a speciális élőhely- vagy fajvédelmet célzó zonális célprogramokban, így, mivel több, mint 200 000 hektáron folytatnak természetkímélő gazdálkodási módokat, az ÚMVP-ben kitűzött cél elértnek tekinthető.

A gazdálkodási előírások hatékonyságának mérésére csak egy hosszú távon működtetett monitoring rendszer tud megfelelő adatot biztosítani. Az előírásokhoz kapcsolódó kompenzáció hatékonyságát a félidei értékelés elemzi.

II prioritás. Kedvezőtlen adottságú területek

Magyarország az UMVP tervezési időszakában megtartotta a korábbiak (1257/1999 Tanácsi rendelet) szerinti lehatárolást. Ez alapján a 19. cikkely és a 20. cikkely szerint kerültek lehatárolásra a kedvezőtlen adottságú területek, a 18. cikkely szerint (hegyvidéki területek) viszont nem történt terület kijelölés.

A kedvezőtlen adottságú területek összterülete 883 558 ha, azaz Magyarország összterületének 9,5%-a, a teljes hasznosított mezőgazdasági terület (HMT) 14%-a.

Tekintettel arra, hogy a kifizetési jogosultság szabályozza a termesztendő növénykultúrákat, az igénylések mértékében kisebb eltérések lehetnek az évek között. Ennél jelentősebb eltérés

vélelmezhető a gazdálkodási egységek szintjén, azonban ezeket a részletes vizsgálatokat a Mid-term értékelés fogja ismertetni.

A művelés felhagyásával kapcsolatban jelenleg nem állnak rendelkezésre adatok a megfelelő vizsgálatok lefolytatására.

A KAT támogatást az mezőgazdasági terület töredékén igénylik, 2009-ben az érték alig több mint 61 000 hektár volt, ami messze elmarad a célként meghatározott 350 000 hektártól.

III. prioritás. Mennyiségi és minőségi vízgazdálkodás

Tekintettel arra, hogy hazánkban még nem indultak el a vízgyűjtő gazdálkodási tervekre épülő, EMVA-ból finanszírozott kifizetések, ezért közvetlen mennyiségi és minőségi vízgazdálkodást érintő intézkedések nincsenek beépítve a programba.

A gyepterületek öntözésének tiltása minimális valós korlátozást jelent, hiszen Magyarországon az intenzív gyepegzálkodás nem elterjedt művelési mód.

Az agrár-környezetgazdálkodási kifizetéseken belül a vizes élőhelyek, mocsarak fenntartása, elsősorban nem vízgazdálkodási, hanem természet megőrzési célokat tűzött ki.

IV. Prioritás. Az erdészeti erőforrások növelése és fenntartható kezelése

Az erdei ökoszisztémák egészsége („Az erdei ökoszisztémák egészsége” kontextus indikátor), a talaj- és vízbázis védelem szempontjából védett erdők („Talaj- és vízbázisvédelem szempontjából védett erdők” kontextus indikátor), a biodiverzitás: fajaj összetétel („Biodiverzitás: fajajösszetétel” célkitűzés indikátor) és az erdőtelepítés („Erdőtelepítés” további célkitűzés indikátor) legfrissebb adatai alapján a következőket állíthatjuk a IV. prioritásról:

Erdők gazdasági célú értéknövekedése

A II. tengelyből a „mezőgazdasági területek első erdősítése” intézkedésből finanszírozott erdők gazdasági hatása jóval a programozási időszak után jelentkezik, és az alig több mint 20 000 hektáros fakitermelésre alkalmas területnövekedés sem kizárólag a programnak tulajdonítható. Az erdőgazdaságok jövedelmezősége a célértékhez képest kedvezőbb változást eredményezett, azonban ennek oka a tüzelőfa árában, azon belül is elsősorban az erőművi árhatásban kereshető, az UMVP hatása jelen esetben nehezen mérhető. Mivel a támogatás a magánszférát célozza meg elsősorban, ezért a hosszú távú „értékteremtés” is itt jelentkezik.

A támogatás hatására azonban elérhető a célként meghatározott 22,2%-os országos lefedettség, ami mind gazdasági, mind természeti, mind talaj- és vízvédelmi célból kívánatos. A vizsgált években az erdőterületek jelentős bővülése a magán szférában ment végbe. Általában elmondható, hogy a védelmi rendeltetésű erdők jellemzően állami kezelésben találhatók, és a magán erdőtulajdonosok elsősorban gazdasági rendeltetésű erdőterületeken gazdálkodnak. Az erdőterületek elmondott bővülése természetesen hozzá magával a védelmi rendeltetésű területek csökkenését.

A lombos fák esetében bekövetkezett egészségi állapot javulás az erdei ökoszisztémák egészének javulását jelentette, mivel a fenyők alacsony részaránya miatt azok egészségi állapot romlása kisebb súllyal szerepelt a statisztikákban. Általában elmondható, hogy az egészségileg legyengült fenyvesek helyére jellemzően lombos fajokot telepítettek az erdőgazdálkodók, ennek következtében nő a lombos fajok részaránya, ezzel segítve az erdei ökoszisztémák egészségi állapotának javítását. Az átlagok mögött azonban fajonként jelentős eltérések találhatók. Jellemzően erősebben

károsodottak a tölgy fajok, míg például a bükk levélzetvesztése kisebb mértékű volt.

A pontozási rendszer is preferálja azokat a pályázatokat, amelyeknél az első kivitel lombos, őshonos fajokkal történik. Ez eredményezhette, hogy a korábban népszerű akác és nemes nyár fajok helyére egyre inkább őshonos fajok lépnek. Különösen öröndetes a tölgyek térhódítása az erdőtelepítésekben. A célérték 65 % lenne, a tendencia a célérték elérésének irányába mutat.

Az erdők fenntartható kezelését nehezíti az a tény, hogy sok, csekély földterülettel rendelkező gazdálkodó hajtott végre első kivitel. Ennek köszönhetően a célként megjelölt 25 hektáros erdőméretet a program nehezen tudja elérni, ugyanis a bázisví 22,3 hektárról a 2009-re 19,8 hektárra csökkent az átlagos erdőméret. Ez hosszú távon valószínűleg az erdészeti szolgáltatások növekedését fogja eredményezni.

Erdők természetvédelmi célú értéknövekedése

Az erdőszűlség növekedése az évi több mint 13 ezer hektárral meghaladja a kitűzött célt. A biodiverzitás szempontjából értéket képviselő, tájba illő célállományok telepítésének aránya vélhetően a támogatási összeg, illetve a jövedelempótló támogatás időtartama miatt kedvezően alakult. Elsősorban a túlevelű állományok telepítésének kívánatos csökkenését tapasztalhatjuk a program hatására, ennek részletes elemzése a Mid-term értékelésben történik meg.

Zajlik a túlevelű fajok felváltása lombos fajokkal, elsősorban termőhelyi, egészségi problémák miatt. A tendencia a célértékek elérése felé közelít, egyedül a kevert erdők aránya nem változott a kívánt irányba. A biológiai sokféleség megőrzésének célja így ezen az indikátor mentén teljesülni látszik a stratégiával egyező módon.

Az a tény, hogy Natura2000 területen nem lehetett UMVP támogatásból első kivitel megvalósítani, pozitív és negatív eredményt is okozott. Egyrésztől megakadályozta értékes gyepterületek beerdősítését, ami a biodiverzitás számára pozitív, másrésztől tájba illő célállományok telepítését gátolta meg arra alkalmas területeken. Mindebből következően elmondható, hogy emiatt az UMVP-ben belső feszültség alakult, ami mindenképpen megoldást kíván a továbbiakban.

A nem termelő beruházások tekintetében az erdők szerkezetátalakítására irányuló intézkedések komoly pozitív hozzájárulással rendelkeznek, azonban ezek népszerűsége még nem jelentős, ami részben a támogatási mértéknek tulajdonítható. Ennek megfelelő hasznosulását feltáró elemzések a Mid-term értékelés keretében készülnek el.

A biomassza energetikai hasznosításának feltétele a hasznosító piac (erőművek, pellettáló-, brikettáló üzemek, biogáz üzemek) kiépítése, amely Magyarországon rendkívül lassan történik meg. Ennek oka elsősorban a vonatkozó hatósági szabályozások kialakulatlansága (erőművek, biogáz üzemek engedélyezési eljárása, a viszonylag nagyszámú szakterületi hozzájárulás szükségessége), a beruházáshoz szükséges tőke hiánya, a szakértelem hiánya és természetesen a megfelelő felvásárló oldali támogatási rendszer (zöldáram) hatékonyságának problémái. A biomassza energetikai célú gazdaságos hasznosításának kulcskérdése a szállítási távolság, amely alapvetően korlátozza a gazdaságos hasznosítást. Egyes számítások szerint a gazdaságos szállítási távolság 20, míg mások szerint 60 km. Ez feltételeznél, hogy minden energetikai célú biomasszát termelő üzem ilyen körzetében legyen egy hasznosító, feldolgozó kapacitással rendelkező felvásárló. Ez jelen pillanatban nem így van, így a biomassza energetikai célú hasznosításának további bővülése ebbe a korlátba ütközik.

V. prioritás Biomassza felhasználás energetikai célból

A célként kitűzött 49 000 hektár fásszárú energiaültetvény helyett a 2009. évi adatok csupán 2150 hektár energetikai célú ültetvény telepítését tartják nyilván. Ennek oka elsősorban abban keresendő, hogy a termelés mellett az integráció, a beszállítás, illetve a hasznosítás szervezeti és jogszabályi környezete nem alakult ki.

Energetikai célú lágyszárú növények és gabonafélék termesztésével kapcsolatban nem áll rendelkezésre adat, azonban megállapítható, hogy a II. tengely intézkedései között nincs olyan, amelyik az energetikai hasznosítási irányt ösztönözné.

Összességében megállapítható, hogy a II. tengely kis mértékben ösztönzi az energetikai célú fásszárúak telepítését, a lágyszárúakét egyáltalán nem, azonban ezek elterjedése nem csupán a II. tengelyes támogatásoktól, hanem a felvevő piac, valamint az egyéb jogszabályi környezet kiegyensúlyozottságától is függ.

VI. prioritás. Talajvédelem

A talajvédelemmel, a talajállapot megóvásával, illetve fejlesztésével kapcsolatos tevékenységek hatásai hosszú távon mutathatók ki. Azonban az UMVP intézkedései bizonyos mértékig kapcsolatba hozhatók a talajvédelmi célok teljesülésével, amik alapján következtetni lehet a várható hatásokra.

Talajvédelem – erdészeti módszerek alkalmazásával

A védelmi, ezen belül talajvédelmi rendeltetésű erdők országos arányának csökkenése 8,2%-ra elsősorban a gazdasági rendeltetésű erdők növekedésének tudható be, vagyis ténylegesen a védelmi rendeltetésű erdők területe nem csökkent. A 10 % feletti lejtésszögű erdőkről elmondható, hogy elsősorban talajvédelmi, valamint vízvédelmi célt szolgálnak. Mivel a magánerdő gazdálkodók érdeke elsősorban a gazdasági rendeltetésű erdők telepítése, ezért a védelmi rendeltetésű erdők jelentős növekedése a program időszaka alatt nem várható.

Talajvédelem – talajerő visszapótlás

A megfelelő talajélet a mezőgazdasági hasznosítású területek esetében rendkívüli fontossággal bír a megfelelő terméshozamok biztosításában, valamint a talajnak, mint alapvető természeti erőforrásnak a védelmében. A műtrágya kijuttatás az egyéni gazdálkodók esetében az 2009. évi adatok alapján 63,5 kg/ha vegyes hatóanyag-szintre csökkent, ami már a terméshozamok csökkenését, illetve a talaj tápanyag-szolgáltató képességének folyamatos csökkenését eredményezheti. Ez az érték elmarad a célként kitűzött 66 kg/ha vegyes hatóanyag értéktől. Gazdasági társaságok esetében a kijuttatás mértéke ennek több mint kétszerese, 2009 évi adatok alapján mintegy 131 kg/ha vegyes hatóanyag. A két gazdálkodási csoport adatain keresztül nagyon élesen jelentkezik az eltérő pénzügyi és jövedelmezőségi helyzet.

A szerveztrágyázás tekintetében, ami a műtrágyázásához képest még jelentősebb hozadékkal bír a talajerő visszapótlásban, a talajélet, a talajszerkezet valamint a humusztartalom biztosításában, szintén negatív tendencia mutatható ki. Ebben jelentős részben szerepet játszik az állatállomány folyamatos csökkenése. A KSH adatai alapján mindössze 360 000 hektárra juttattak ki szerveztrágyát 2009-ben.

A program célja elsősorban a csökkenő műtrágya és szerveztrágya-kijuttatási trend fékezése, esetleges megfordítása volt, de a jelenlegi adatok alapján úgy tűnik, hogy a kitűzött célok elérése - a jelenlegi intézkedések mellett - nem lesz biztosítható a program időszaka alatt.

Talajvédelem agrotechnikai módszerek alkalmazásával

Hazánk talajainak jelentős része víz- és szélrozió által veszélyeztetett. Ebből adódóan az agrár-környezetgazdálkodási kifizetésen belül MePAR parcella szintű lehatárolás történt a sérülékeny területekre, valamint zonális célprogramon keresztül speciális agrotechnikai előírások, illetve vetésváltási szabályok kerültek meghatározásra. Az összesen 498.953 ha szélrozió által veszélyeztetettként lehatárolt terület, illetve a 26 576 ha vízerózió által veszélyeztetettként lehatárolt terület minimális részén, összesen 9300 hektáron igényelték a talajvédelmi zonális célprogramokat, a célként kitűzött 65 000 hektár helyett. A kisszámú igénylés a program mérsékelt sikerét jelenti, aminek oka elsősorban a célprogramok kifizetési mértékének relatív alacsony szintjében keresendő.

Az agrár-környezetgazdálkodási kifizetéseken belül egyéb célprogramok is hozzájárulnak a talajállapot javulásához, ezek mértéke azonban nagy eltéréseket mutathat. A célprogramok hatékonyságának vizsgálata további, elsősorban hosszú távú kutatásokat tesz szükségessé. Az integrált célprogram esetében a zöldtrágya növény termesztése mindenképpen pozitív hozzáadékkal járhat a talajállapotról nézve.

A vegyszerterhelés csökkentése tekintetében az agrár-környezetgazdálkodási kifizetés az ökológiai szántóföldi célprogram esetén mérhető, a többi célprogram tekintetében a tényleges vegyszerkorlátozás mértékének meghatározása további vizsgálatokat igényel.

A programról elmondható, hogy talajvédelemmel kapcsolatos konkrét eredményekről nem lehet még beszámolni, azonban vélhetően legalább szerény eredményeket fognak felmutatni az agrotechnikai beavatkozásokot ösztönző intézkedések. A félidei értékelés a várható hatásokkal kapcsolatban pontosabb vizsgálatokon alapuló értékelést fog tartalmazni.

Talajvédelem – gyeptelepítés

A nem termelő beruházások intézkedés, valamint az agrár-erdészeti rendszerek támogatása intézkedésen belül a gyeptelepítésre volt támogatási forrás biztosítva. Egyelőre ezek előrehaladásának elemzése nem volt lehetséges, a szükséges adatok hiányában.

2.2.3. III-IV. tengelyek

A 3. és 4. tengely általános célkitűzése **az életminőség javítása a vidéki területeken és a gazdasági tevékenységek diverzifikációjának elősegítése**. Az ÚMVST ezt az általános célt az alábbi három specifikus célra bontja:

1. „A vidéki mikro vállalkozások számának és jövedelmezőségének növelése, ami a vállalkozási sűrűség kismértékű növekedését eredményezi a vidéki térségekben. Növekedni fog a diverzifikált gazdasági tevékenységet folytató mezőgazdasági háztartások és gazdaságok száma is.”
2. „A jogosult falvak legalább harmadában a helyi vállalkozók közreműködésével felállításra kerül egy szolgáltató központ. Az intézkedés során csökkentik a vidéki területeken a veszélyeztetett műemlékek számát, és növelik a felújított vidéki örökséggel rendelkező falvak számát.”
3. „Ennek a nemzeti prioritásnak a célja a LEADER megközelítés megerősítése Magyarországon a hatékony végrehajtáshoz szükséges készségek fejlesztésével a helyi akciócsoportok által a lefedett területek és az érintett lakosság létszámának növelésével.”

Az ÚMVST ezekhez a specifikus célokhoz rendeli hozzá az egyes intézkedéseket azok elvárt hatása alapján. Az alábbiakban a három specifikus cél teljesülését vizsgáljuk az ÚMVST-ben megadott bázisindikátorok és az intézkedések pénzügyi teljesítésének alakulása szerint. Az egyes specifikus célokhoz az ÚMVST nem rendel eredmény, illetve hatásindikátorokat, ezért a fenti stratégiai célok megvalósulását az ÚMVP egyes intézkedéseire rendelt eredmény és hatásindikátorai alapján tudjuk mérni.

Az ÚMVST a vidéki térség kategóriáját települési szinten definiálja (illetve néhány esetben, ahol települési adatok nem álltak rendelkezésre, megyei szinten definiálja). Települési szinten vidéki településnek számítanak azok, amelyek népsűrűsége nem haladja meg a 100 fő/km²-t vagy állandó népessége az 5000 fő alatt marad. A budapesti agglomerációhoz tartozó települések akkor sem tartoznak a vidéki térség kategóriájába, ha ezen kritériumoknak megfelelnek.

A „Vidéki térségek kijelölése” és a „Vidéki térségek fontossága” programszintű kontextus indikátorok alapján, bár vidékinek számít az ország területének 82,96%-a és a népesség 39,01%-a, ezek a területek az országban előállított bruttó hozzáadott értéknek mindössze 28,59%-át állítják elő, amely arány 2005 óta 0,67 százalékponttal csökkent. A vidéki térségek foglalkoztatottságból való részesedését a Stratégiai monitoring jelentés összeállításának időpontjáig rendelkezésre álló adatok alapján nem lehet értékelni.

Általánosságban elmondható, hogy a vidéki térségekre vonatkozó indikátorok értékeinek alakulására is alapvető hatással volt a 2008-ban kirobbant és napjainkban is tartó világgazdasági válság, amely hatásaiban a legpesszimistább várakozásokat is felülmúlta és eredményeként a megfogalmazott célértékek elérése kérdésessé vált. Az ÚMVST és az ÚMFT egyik legfontosabb stratégiai célja a foglalkoztatás növelése. Ennek ellenére a kedvezőtlen gazdasági helyzet következtében országos szinten a foglalkoztatási ráta 1,5 százalékponttal csökkent, a munkanélküliségi ráta pedig 2,8 százalékponttal emelkedett. A tartós munkanélküliek aránya a regisztrált álláskeresőknél belül 2005 óta országosan 4,87, a vidéki viszonylatban pedig 5,05 százalékponttal nőtt, amely messze elmarad a vidéki térségekre tervezett 6,41 százalékpontos javulástól. Az önfoglalkoztatott személyek száma országos szinten 2004-től a 2009-ig több, mint 80 ezer fővel csökkent.

A foglalkoztatási növelésre és a munkanélküliség csökkentésére irányuló céloktól történő elmaradásnak oka a kedvezőtlen gazdasági környezet mellett az, hogy a program végrehajtása, főként a 3. és 4. tengelyt illetően még nincs abban a stádiumban, hogy mérhető hatásai lehetnének. Emellett a tervezés stádiumában megállapított célértékek a legtöbb bázisindikátor esetén túlzottan optimistának bizonyultak.

Az **első specifikus cél** („A vidéki mikroállalkozások számának és jövedelmezőségének növelése”) megvalósulásának értékelése során megállapítható, hogy a program azzal a megköttéssel célozza a mikroállalkozások számának, illetve a vidéki foglalkoztatás növekedését, hogy a helyi vidékfejlesztési stratégiák forrásainak minimum 45%-át kötelező gazdaságfejlesztési intézkedésekre fordítani. Az ÚMVP keretében 2010. június 30-ig mintegy 1000 db mikroállalkozás kapott jóváhagyást a tervezett fejlesztéseinek támogatásból történő finanszírozásához. Ha ehhez az értékhez hozzáadjuk a 680 db támogatott turisztikai fejlesztést és arányosítjuk a két intézkedés odaítélt és a tervezett forrásainak arányával, valószínűsíthető, hogy a 3. tengely nem lesz alkalmas a becsült célértékhez fogható hatást gyakorolni a mikroállalkozások számára, még kedvező gazdasági környezetben sem. Amint azt a vonatkozó indikátorok szemléltetik („Vállalkozások száma”, illetve „Vállalkozássűrűség” további

célkitűzés indikátor), a kedvezőtlen külső gazdasági környezet hatására mind országosan, mind pedig a vidéki térségek viszonylatában azonos mértékben, 1%-kal csökkent a működő vállalkozások száma a vizsgált időszakban. Vélhetően a vállalkozások „összehúzódásának” is szerepe van abban, hogy a mikrovállalkozások száma csekély mértékben nőtt, országosan 1,89%-kal, míg ez a növekmény a vidéki térségek viszonylatában mindössze 0,35%. Ez a változás azonban a fent említett okoknál fogva jóval alatta marad a vidéki térségekre megállapított célértéknek (215 ezer db mikrovállalkozás).

A vidéki térségekben az ezer főre jutó vállalkozások száma nagyobb arányban nőtt (2,42%) mint az országos átlag (0,56%) de ez a vidéki térségekre vonatkozó kedvezőbb arány inkább a népességszám országos átlagon felüli mértékben történő csökkenésének köszönhető. A fenti növekedés sem tette lehetővé a vidéki térségben ezer lakosra tervezett 58 db vállalkozás értékének megközelítését (a 2008-as évre mért adat a vidéki térségekben 43,65 db vállalkozás). Az 1 lakosra jutó jövedelemszint jóval meghaladja a tervezett célértéket. Ez azonban kevésbé a program hatásának köszönhető, mint inkább a minimálbér térnyerésének. Egyrészt nőtt a minimálbér, másrészt egyre nagyobb a minimálbérrre bejelentett munkavállalók száma.

A vállalkozások élénkítését szolgálja a falusi turisztikai tevékenységek ösztönzése is, amelyen belül falusi magán szálláshely és a hozzá kapcsolódó idegenforgalmi szolgáltatások és marketing fejlesztésére nyílt lehetőség („Idegenforgalmi infrastruktúra” célkitűzés indikátor). 2010. június 30-ig hozzávetőlegesen 680 db turisztikai vállalkozásnak ítélték támogatást, amelynek feltételezhetően igen csekély hatása van országos, de még vidéki térség szinten is a szállásférőhelyek százezres léptékű számának változására. Elképzelhető, hogy az ÚMVP-ben nyújtott lehetőség pozitív hatással volt arra, hogy a vidéki térségekben elenyésző mértékben ugyan, de nagyobb arányú volt a férőhelyek számának növekedése, mint az országos átlag. Figyelmet érdemel, hogy a benyújtott pályázatok száma meghaladja a 2500-at, tehát az intézkedés rendkívül népszerű. Ezt igazolja az is, hogy a helyi akciócsoportok egy részénél a turisztikai fejlesztésre fordítható forrás keret 100%-a lekötésre került. Megállapítható, hogy a belföldi turizmust tekintve mind a vendégek, mind pedig a vendégéjszakák száma több mint másfélszeresére nőtt („Falusi szállás” további célkitűzés indikátor). A külföldi és belföldi adatokat összességében vizsgálva a vendégek számának növekedése 37%-kal, a vendégéjszakák száma pedig 25%-kal nőtt. Ez egyrészt bőven meghaladja a becsült célértéket, másrészt arra enged következtetni, hogy a kedvezőtlen gazdasági folyamatok ellenére, vagy talán éppen ezért, a belföldi falusi turizmus növekvő jelentőségű megélhetési forrás a vidéki emberek számára.

Az ÚMVP III. és IV. tengelye a gazdaság diverzifikációját, a nem mezőgazdasági tevékenységek fejlesztését ösztönzi. Ennek ellenére az egyéb jövedelemszerző tevékenységgel rendelkező gazdálkodók száma 1,01 százalékponttal csökkent a vizsgált időszakban, amely jóval elmarad a 2006-ban meghatározott célértéktől. Ennek egyik feltételezett oka, hogy a kedvezőtlen gazdasági feltételek erőteljesebben érintették a gyengébb piaci szereplőket, amelyek körében felülreprezentáltak mezőgazdasági vállalkozások. Nem tette lehetővé a célértékhez történő közeledést az a tény sem, hogy a mezőgazdasági tevékenységek diverzifikációjára irányuló intézkedés nem került meghirdetésre. Az intézkedésre vonatkozó, eddig kulcsinterjúkra alapuló relevanciavizsgálat alapján szükség van az intézkedés megvalósításának minél előbbi elindítására.

A „Foglalkoztatás szerkezete” és a „Gazdaság szerkezete” kontextus indikátorok alap- és célértéke valószínűsíthetően – tévesen – országos szinten lettek meghatározva. Javasolt ezen értékek korrekciója, melyet a Stratégiai monitoring jelentéshez kapcsolódó aktuális indikátortábla már

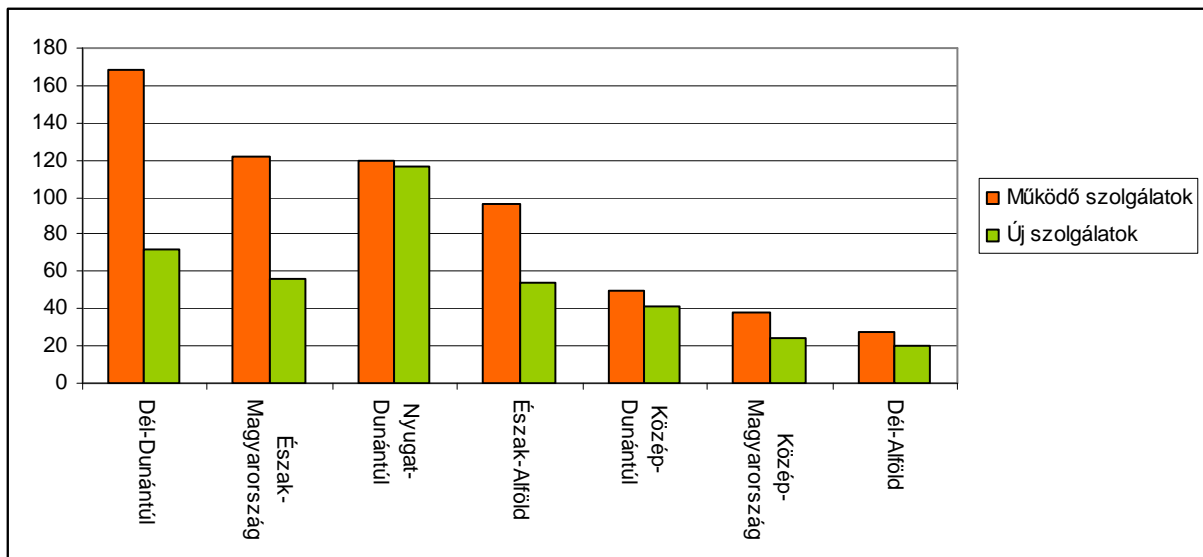
tartalmaz. A bruttó hozzáadott érték tekintetében a primer és szekunder szektor részesedésének növekedése a vidéki térségekben meghaladja az országos növekményt, amely persze azt is jelenti, hogy a szolgáltatások jóval kisebb mértékben növekednek a vidéki térségekben, mint az országos átlag.

A **második specifikus cél** („A jogosult falvak legalább harmadában a helyi vállalkozók közreműködésével felállításra kerül egy szolgáltató központ”) megvalósulásának értékelése során megállapítható, hogy a specifikus célnak a szolgáltató központok létesítésére vonatkozó eleme a megvalósítás jelenlegi stádiumában még nem teljesült. A gazdaság és a vidéki népesség számára nyújtott alapszolgáltatások intézkedés keretében kétlépcsős pályázatás első lépcsőjeként 813 db ún. címbirtokos szervezet kiválasztására került sor. A következő lépés keretében a címbirtokos szervezetek pályáztak a szakmai megvalósításra, amely egyszerre jelentett infrastruktúrafejlesztést (meglévő helyiségek korszerűsítése és/vagy bővítése) és a szakmai program megvalósítását szolgáló működési költségekre történő igénybejelentést. Az IKSZT címbirtokos települések száma a célérték 84%-át teszi ki, ugyanakkor azoknak a címbirtokosoknak a száma, amelyek beruházási és működési támogatásban részesültek mindössze 548, tehát körülbelül fele a tervezettnek, miközben a jogcímre allokált forrás szinte teljes mértékben lekötött. A nyertes települések regionális megoszlása megfelel a fejlesztés jellege szerint elvárt és tervezett célnak: az aprófalvas régiók nagyobb mértékben részesedhetnek a forrásokból, amennyiben a fejlesztések valóban megindulnak. A támogatási határozatokat zömmel 2010. áprilisában hozták, azonban a bizonytalanság és az előleg (vagy az azt helyettesítő, a közvetlen szállítói szerződéseken alapuló szállítói finanszírozási konstrukció) hiánya gátolja a fejlesztések tényleges elindulását.

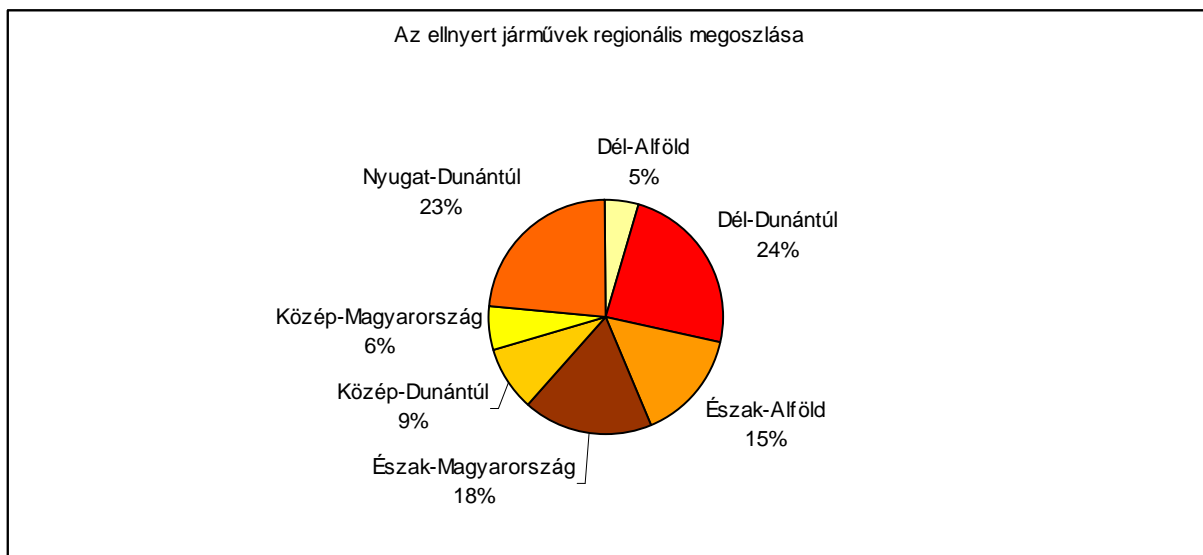

Ugyan nem szerepel a specifikus cél megfogalmazásában, de a vidéken élő emberek mobilitását, szolgáltatásokhoz való hozzáférését és ezzel együtt az életminőségét jelentős mértékben javítja az intézkedés másik jogcíme, amelynek keretében 1005 db új, legtöbbször 9 személy szállítására alkalmas, jól felszerelt járműhöz juthattak a sikeresen pályázó települések. Ez a vidéki települések több mint egyharmadát érinti pozitívan. A támogatott pályázatok közül 622 kisbusz már működő falu és tanyagondnoki szolgálatok jármű-állományának cseréjét tette lehetővé, ami azt jelenti, hogy a

szolgálatok 60%-ának megújulhatott a járműparkja. 383 kisbusz új falu vagy tanyagondnoki szolgálatok indítását tette lehetővé vagy más személy-szállítással összefüggő feladatot lát el.

A fejlesztés céljából és tartalmából adódóan a legrászorultabb vidéki településeket támogatja és ez tendencia-szerűen akkor is megvalósult, ha a nem falu- és tanyagondnoki feladatokat ellátó buszokra pályázók szakmai programjának elbírálása és számonkérése túlon túl engedékenynek bizonyult. A rászorultsági elv érvényesülését igazolja, hogy a támogatott járművek főként a periférikus helyzetű, aprófalvak által uralt térségekbe kerültek. A tanyás Dél-Alföld viszonylag csekély reprezentációja a korábban már működött szolgálatokat is jellemzi, az okok feltárára várnak.

A veszélyeztetett műemlékek számának alakulására jelenleg nem áll rendelkezésre adat. A vidéki kulturális örökség megőrzésére jelenleg 475 pályázat nyert támogatást, amely hozzávetőleg ugyanennyi település számára nyújt lehetőséget a kulturális öröksége fejlesztésére és fenntartható hasznosítására.

A vidéken élők életminőségét javítja a településkép javítását, a közterületek csinosítását és a helyi piacok kialakítását és fejlesztését célzó falumegújítás intézkedés, amelynek keretében szintén több

mint ezer település kapott lehetőséget a fejlesztésre.

A fejlesztések ellenére a vizsgált időszakban tovább emelkedett a vidéki térségekből történő elvándorlás (2005-ös 3929-ről 21 243-ra). A vidéki térségekben az időskorúak aránya az országos átlagot meghaladó mértékben tovább emelkedett, ugyanakkor a 15-64 éves korosztály kisebb mértékben nőtt, mint az országos átlag. („Korcsoport eloszlás” kontextus indikátor. Az indikátor alap- és célértéke valószínűsíthetően – tévesen – országos szinten lett meghatározva. Javasolt ezen érték korrekciója, melyet a Stratégiai monitoring jelentéshez kapcsolódó aktuális indikátortábla már tartalmaz.)

A **harmadik specifikus cél** („A helyi akciócsoportok által a lefedett területek és az érintett lakosság létszámának növelése”) megvalósulásának értékelése során megállapítható, hogy a 2005-ös bázisidőszakot tekintve a 70 db LEADER+-os akciócsoportról 96-ra nőtt a LEADER helyi akciócsoportok száma, ezzel jelentősen nőtt a LEADER-rel érintett terület és népesség egyaránt. A helyi akciócsoportok által lefedett terület népessége 4734,13 ezer fő az ország lakosságának 46,57%-a.

A helyi akciócsoportok megalakuláshoz és a helyi fejlesztési stratégiák elkészítéséhez a készségek fejlesztését, a tájékoztatást és a folyamatsegítést Magyarországon a 174 db statisztikai kistérség szintjén 2007-ben kiválasztott címbirtokos szervezetek, az ún. Helyi Vidékfejlesztési Irodák (a továbbiakban HVI-k) végezték. Az eredeti szándék szerint azokon a területeken, ahol nem sikerül a LEADER követelményeknek megfelelő partnerséget és elfogadható színvonalú fejlesztési stratégiát megvalósítani, ott ezek az irodák ún. Helyi Vidékfejlesztési Közösségekként működtek volna közre a 3. tengely nem horizontális intézkedéseinek végrehajtásában, főként projektgenerálással, a potenciális kedvezményezetteknek történő segítségnyújtással. Erre azért nem került sor, mert a LEADER helyi akciócsoportra pályázó összes potenciális partnerség elnyerte a LEADER helyi akciócsoport címet. A partnerségek felkészítésének, a tájékoztatásnak, a tervezésben történő segítségnyújtásnak és a térségi animációnak a hatékonyságát és minőségét az ÚMVP félidős értékelése vizsgálja. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy bár nagyon változó volt a HVI-k felkészültsége és hozzáállása, de a rendszer hatékonynak bizonyult a potenciális partnerszervezetek mozgósításában és sokhelyütt a stratégiák megtervezésben is. Ugyanakkor a helyi akciócsoportok hivatalos megalakulása után azokon a helyeken, ahol a HVI nem integrálódott az akciócsoport munkaszervezetébe, a működés célja és értelme kérdésessé vált. 2010-ben megszűnt a HVI-k finanszírozása.

Jelenleg mind a 96 helyi akciócsoport működik. Az akciócsoportok működésének hatékonyságát, LEADER-szerűségét, a helyi társadalomra és gazdaságra gyakorolt hatását szintén a félidős értékelés vizsgálja. Már most látható, hogy csakúgy, mint a HVI-knél, a helyi akciócsoportoknál is igen változó a kép a pénzügyi helyzetet, a feladatok mennyiségét és azok ellátásának minőségét tekintve. A helyi akciócsoportok által kezelt, a III. és a IV. tengelyre benyújtott kérelmek számát (14 129 db) ismervén elmondható, hogy a LEADER ismertsége széleskörű, amely főként a helyi akciócsoportok munkájának köszönhető.

3 Pénzügyi előrehaladás

Az ÚMVP 7 éves, tehát a 2007-2013 évekre vonatkozó, a Bizottság által jóváhagyott ÚMVP 6. verzió szerint módosított EMVA kerete a hazai társfinanszírozási résszel együtt 5 256 813 364 euró.

ÚMVP	ÚMVP Allokált közkiadás 2007-13 kiindulási állapot (2007)	ÚMVP Allokált közkiadás 2007-13 módosított 6. verzió (2010)	Lekötött közkiadás összege (2007-2009) (€)	Kifizetett közkiadás összege (2007-2009) (€)*	Kifizetett közkiadás összege/ÚMVP allokált forrás 2007-2013 módosított (%)
I. tengely	2 366 378 274	2 388 289 460	1 652 349 828	613 012 354	26
II. tengely	1 626 706 126	1 697 679 988	62 971 248	283 087 129	17
III. tengely	690 690 802	691 806 588	236 237 382	45 771 740	7%
IV. tengely	272 355 669	273 176 970	NA	7 577 653	3%
TS	202 978 313	205 860 358	143 965 230	88 605 163	43
Összesen	5 159 109 184	5 256 813 364	2 095 523 688	1 038 054 039	20

*A kedvezményezettek részére teljesített kifizetések kumulált összege, amely tartalmazza az NVT kötelezettségvállalások ÚMVP-re áthúzódó kifizetési összegét

2009. év végéig az ÚMVP keretében meghirdetett támogatási jogcímekre vonatkozóan mindösszesen **1 038 054 039** euró (EU + hazai) támogatási összeg került kifizetésre (konvergencia + nem konvergencia célkitűzés alá eső régiók együttesen).

A 1320/2006/EK Bizottsági rendeletben megfogalmazott átmeneti rendelkezések értelmében az NVT keretében vállalt kötelezettségek teljesítésére 2009. év végéig bezárólag 274 561 465 euró került kifizetésre az ÚMVP-ből. Az NVT kötelezettségvállalásból áthúzódó EMVA terhére történő kifizetésre az Agrár-környezetgazdálkodás (a kifizetések közel 90%-a), a Mezőgazdasági területek erdősítése, a Félig önellátó gazdaságok támogatása, a Termelői csoportok létrehozása és működtetése és a Kedvezőtlen adottságú területek támogatása intézkedések esetében került sor.

Elszámolás az Európai Bizottsággal

A 2007-2009. években mindösszesen az EU által átutalt előleg és támogatás összege 794 198 556 euró.

A 2007-13-as hatályos EMVA keretekhez, azaz **3 860 091 392** euróhoz viszonyítva a program 2009. év végi pénzügyi teljesítése 21%.

Tengely/intézkedés	Allokált forrás az ÚMVP 6. verziója szerint EMVA hozzájárulás	Bizottsági lehívás összege 2007-2009 EMVA hozzájárulás	Teljesülés %
111 Szakképzés és tájékoztatási akciók	91 159 325	10 510 533	12%
112 Fiatal gazdálkodók tevékenységének támogatása	49 993 200	36 304 998	73%
113 Korengedményes nyugdíjazás	18 342 262		
114 Tanácsadói szolgáltatások igénybevétele	42 756 151	3 213 554	8%
115 Ügyvezetési, tehermentesítési és tanácsadói szolgáltatások	0		
121 Mezőgazdasági üzemek korszerűsítése	1 119 217 667	354 650 359	32%
122 Az erdők gazdasági értékének növelése	8 831 460		
123 Mezőgazdasági és erdészeti termékek értéknövelése	148 290 070	27 828 487	19%
124 Új termékek kifejlesztése érdekében kialakított együttműködés	0		
125 A fejlesztéshez és alkalmazkodáshoz kapcsolódó infrastruktúra	154 380 707	2 070 938	1%

126 A mezőgazdasági termelési potenciál helyreállítása	0		
131 A közösségi jogszabályokon alapuló szabványoknak való megfelelés	657 773	572 608	87%
132 A gazdálkodók ételminőség-minőségi programokban való részvétele	0		
133 Tájékoztatási és ösztönző tevékenységek	0		
141 Részben önellátó gazdálkodás	13 077 354	344 128	3%
142 Termelői csoportok	51 651 644	19 616 243	38%
144 A KPSZ reformja miatt átszervezett üzemek	0		
I. tengely összesen	1 698 357 613	455 111 847	27%
211 A hegyvidéken élő gazdálkodókat érintő természeti hátrányokat ellensúlyozó kifizetések	0		
212 Kedvezőtlen adottságú területek támogatása	18 128 185	16 469 220	91%
213 Natura 2000 kifizetések	38 381 740	1 643 928	4%
214 Agrár-környezetvédelmi kifizetések	873 903 468	187 878 986	21%
215 Állatjóléti kifizetések	54 248 000		
216 Nem termelő beruházások	8 626 514		
221 Mezőgazdasági terület első erdősítése	197 534 690	22 458 973	11%
222 Agrárerdészeti rendszerek első létrehozása	625 110		
223 Nem mezőgazdasági terület első erdősítése	1 500 263		
224 Natura 2000 kifizetések	0		
225 Erdészeti-környezetvédelmi kifizetések	68 637 054		
226 Az erdészeti potenciál helyreállítása	8 251 449		
227 Nem termelő beruházások	34 631 082		
II. tengely összesen	1 304 467 555	228 451 107	18%
311 A nem mezőgazdasági tevékenységek felé irányuló diverzifikáció	20 175 441		
312 Gazdaságteremtés és -fejlesztés	224 854 557		
313 Idegenforgalmi tevékenység ösztönzése	43 920 004		
321 A gazdaság és a vidéki lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások	79 065 921	20 796 073	26%
322 Falvak megújítása és fejlesztése	52 743 661		
323 A vidéki örökség megőrzése és fejlesztése	25 330 837		
331 Képzés és tájékoztatás	18 490 024		
341 Készségek elsajátítása, a következők előkészítése és végrehajtása:	31 130 657	13 401 466	43%
III. tengely összesen	495 711 102	34 197 540	7%
411 Helyi fejlesztési stratégiák végrehajtása Versenyképesség	39 247 760		
412 Helyi fejlesztési stratégiák végrehajtása. Környezet/ föld	15 699 104		
413 Helyi fejlesztési stratégiák végrehajtása. Életminőség	102 044 176		
421 Együttműködési projektek végrehajtása	20 932 140		
431 A helyi akciócsoport működtetése, a készségek elsajátítása	31 398 207	6 477 047	21%
IV. tengely összesen	209 321 387	6 477 047	3%
511 Technikai segítségnyújtás	152 233 735	69 961 016	46%
Összesen	3 860 091 392	794 198 556	21%

Forrás: MVH

4 Hatékonyságelemzés

A hatékonyságelemzés keretében a félidei értékelés során a hatékonyság kérdéskörével kapcsolatban felmerült előzetes megállapításokat mutatjuk be. A továbbiakban azokra az intézkedésekre térünk ki, amelyeknél ilyen megállapítás már született.

4.1. I. tengely

Az I. tengely legfontosabb átfogó célja a magyar agrárium versenyképességének fejlesztése volt. Az elmúlt évek trendjeinek elemzésével prognózisok állíthatók fel a cél elérésével kapcsolatban.

A félidei értékelés részeredményei alapján úgy tűnik, hogy a magyar agrárium versenyképességének javítása területén további jelentősebb kormányzati intézkedések szükségesek az átalakítás eléréséhez.

Az elmúlt időszakban is a fő problémákat a hozzáadott érték teremtő képesség alacsony mértéke, az értékláncok megszakadása és a rossz termelési szerkezet okozta. Ezeken a területeken a szabályozás, a piacbefolyásoló kormányzati intézkedések és a területi, közvetlen kifizetések hatása erősebbnek bizonyult, mint az ÚMVP keretében megítélt fejlesztések. A gazdasági válság és az elmúlt években tapasztalt élelmiszerpiaci ármozgások további külső tényezőként sok esetben ellene hatottak a stratégiai célok érvényesülésének.

Mindazonáltal az kimondható, hogy az I. tengelyben eddig favorizált technológiai korszerűsítéseknél nagyobb problémát jelent a felvásárló és feldolgozó kapacitások hiánya, illetve diszfunkcionális működése, miközben ezeket a problémákat az I. tengely intézkedései kevésbé igyekeztek kezelni.

A megnyitott intézkedések mind relevánsak, ugyanakkor az intézkedések közötti forráselosztás és egyes jogcímek követelményrendszere nem megfelelően reagált a magyar agrárium kihívásaira.

A kor-szerkezet átalakítását szolgáló intézkedések alapvetően hatékonyak minősíthetők, ugyanakkor felmerült több esetben annak a lehetősége, hogy egyes projektek nem valós generációváltást fednek, hanem csak adminisztratív megoldásról van szó. Ennek mértéke indukálhat változásokat az ilyen célú új kiírásokban. A kérdéskör vizsgálata a félidei értékelés részét képezi.

Az állattenyésztés megerősítését szolgáló intézkedések értékelése kapcsán a tapasztalt nagyfokú koncentráció vet fel a hatékonyságot érintő kérdéseket. Bár alapvetően a fókuszáltság a fejlesztéspolitika hatékonyságát növeli, jelen esetben ez a mérték olyan mértékben tér el az ágazat belső megoszlásaitól, amelynek hatását megéri a félidei értékelésben is külön vizsgálni.

A megítélt támogatások költséghatékonysága kapcsán merült fel a félidei értékelésben vizsgálandó szempontként, hogy az eljárásrend előírásai mennyire szolgálták a költséghatékony kérelmek/pályázatok kidolgozásának célját. A beruházási célú jogcímeknél több esetben elegendő volt olyan engedélyezési szintű tervet benyújtani, amihez nem lehet még megfelelő költségtervet kidolgozni. Ugyanakkor a projektek nagy volumene mellett a (jellemzően a többlet irányába történő) tévedés jelentős aránytalanságot is okozhatott. A felvetést a félidei értékelés részletesen vizsgálja.

Az önálló, beépítéssel nem rendelkező gépek támogatása is vet fel hatékonysági kérdéseket, elsősorban a költséghatékonyság oldaláról. A jelenlegi elbírálási rendszerben a költséghatékonyság még nem jelenik meg markáns mérlegelhető szempontként. A hatékonyság mértékét és a beavatkozások lehetőségét a félidei értékelés vizsgálja.

További hatékonysági problémák merültek fel a Termelői Csoportok támogatásánál is, mert a szabályozás olyan TCS-eket is akkreditált, amelyekben nem a kisebb termelők alulról jövő, közös érdekek mentén megvalósított szövetkezése, hanem integrátorok meghatározó túlsúlya dominál. Emiatt kétséges a jelenlegi támogatási rendszer hatékonysága. Ezt a kérdést a félidei értékelés külön vizsgálja.

4.2. II. tengely

A II. tengely kapcsán a hatékonyság elemzése még folyamatban van, a térinformatikai adatok és a szükséges háttérszámítások adatkéréseinek elhúzódása miatt.

A félidei értékelés során három hipotézist állítottak fel a szakértők, amelyek a hatékonyság kérdéskörét érintik.

Egyrészt megvizsgálják, hogy az AKG intézkedésben a kompenzációs támogatásoknál megfogalmazott követelmények valójában mekkora kötöttséget jelentettek a gazdálkodóknak. A vizsgálat célja annak megállapítása, hogy valóban változtattak-e a gazdálkodók a gyakorlatukon. Amennyiben a vizsgálat megállapítja, hogy a változtatás mértéke nem kellő mértékű (mert például a követelményt a korábbi gyakorlat szerint is betartották), akkor a szabályozók módosítása lesz szükséges.

További hatékonyságot érintő kérdés a támogatások területi megoszlása. Részben a koncentráció, részben pedig a területek potenciálja is vizsgálat tárgyát képezi. Az előbbi esetben azt vizsgálja az értékelés, hogy a környezetkímélő gazdálkodást végzők területi megoszlása mennyire volt alkalmas a környezeti potenciál érdemi megóvására, javítására.

A másik vizsgálat azt kutatja, hogy azokra a területekre kerültek-e a támogatások, amelyeknek a legnagyobb potenciálja volt a támogatás céljai szempontjából. A vizsgálat kiterjed a jelentős ökológiai potenciállal rendelkező területek, az érzékeny vízbázisokkal való átfedés vizsgálatára, illetve az igénybevett támogatás és a talajmechanikai adottságok egyezőségének vizsgálatára is. A legtöbb forrást lekötő jogcímeknél a bíráló nem alkalmazott zonális szempontokat, így valószínűsíthető, hogy a támogatások nem a legnagyobb potenciállal bíró területekre kerültek, ugyanakkor ez a vizsgálatok lezárultáig nem állítható bizonyosan.

A II. tengelyre is jellemző volt egyes jogcímek kiemelkedő szerepe, amely szintén felvet hatékonysági aggályokat. A már említett integrált szántóföldi termelést támogató jogcím jelentős mértékben dominálta a II. tengely forrásmegosztását. Ezért más a környezetkímélő gazdálkodás szempontjából nagyobb hatású intézkedések nem részesültek elegendő forrásban, így vagy a fajlagos támogatás mértéke nem volt vonzó, vagy az igényeket nem sikerült kellő mértékben kielégíteni. Ezen kérdések vizsgálata is a félidei értékelés részét képezi.

Szintén elemzés tárgya az egyes jogcímek költséghatékonysága abban az értelemben is, hogy az előírások kompenzálására adott támogatás összhangban van-e a felmerülő többletköltségekkel. Több esetben felmerült a gyanúja annak, hogy az adott jogcím kompenzációja meghaladja a felmerülő költségeket (illetve az előírások betartása nem jelent érdemi kötöttséget), ezért ez a jogcím jobb jövedelmezősége miatt a kérelmezőket elvonta más, érdemibb hatást elérő jogcímeiktől. A vizsgálat nyomán szükségesség válhat egyes jogcímek előírásainak módosítása.

4.3. III. tengely

A III. tengely fő célkitűzése az életminőség javítása a vidéki területeken, a gazdasági tevékenységek diverzifikálásának ösztönzése, illetve döntő súlyt képvisel a vidéki gazdaság fejlesztése. A fejlesztési elképzelések kivitelezése során alapvető fontossággal bír a LEADER-megközelítés, ami a települési önkormányzatok, vállalkozások és civil szervezetek együttműködését, a részvételükkel létrejött által stratégiába foglalt, alulról jövő kezdeményezések megvalósítását jelenti. A III. tengely intézkedéseinek egy része horizontálisan, másik része (Mikrovállalkozások létrehozása és támogatása; Turisztikai

tevékenységek ösztönzése; Vidéki örökség megőrzése; Falumegújítás és –fejlesztés) a HACS-ok közreműködésével kerül megvalósításra. A LEADER HACS-ok a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiáikban a fenti négy intézkedésre fordított arányt szabadon tervezhették, annak figyelembe vételével, hogy a rendelkezésre álló forrásaik legalább 45%-át a mikrovállalkozások és turizmusfejlesztésre kell fordítaniuk. A megszorítás célja a vidéki gazdaság élénkítése a foglalkoztatás-teremtés ösztönzése. A III. tengelyes négy nem horizontális intézkedés vonatkozásában az első körös kötelezettségvállalások után a további forráslekötések érdekében szükséges volt a négy intézkedés keretében rendelkezésre álló forrásokat a LEADER HACS-ok által alokált arányoknak megfelelően átrendezni. A mikrovállalkozásokat érintő jogcím esetében 283 587 073 euróval csökkent a forrás összes közkiadás kerete, ebből az összegből részesült a turizmusfejlesztés (129 987 324 euró), a falumegújítás (74 071 671 euró) és az örökségvédelem (100 355 552 euró) intézkedés.

A *diverzifikációt* megcélzó intézkedés 2010 augusztusáig nem indult el. Az ÚMVP félidős értékelésének keretében zajló relevanciavizsgálat elsődleges megállapítása alapján kijelenthető hogy az intézkedés célját és támogatást tartalmát tekintve a jelenlegi gazdasági helyzetben is releváns, elindítása indokolt és javasolt volt, az előírt tevékenységek, követelmények várhatóan alkalmasak lesznek a kitűzött célok elérésére.

A *mikrovállalkozások* létrehozását és fejlesztését megcélzó intézkedés a 2008-as és 2009-es évben állt rendelkezésre a pályázók számára. Az intézkedés hatékonyságát jelentősen rontotta, hogy a 2008-as pályázati körben a hiánypótlásokat követően a teljes pályázati dokumentációt újraértékelte az MVH (ez a 2009-es pályázati körben már csak szűrőpróbaszerű ellenőrzés volt), így a támogatási kérelmek elbírálásának átfutási ideje kimagaslóan nagy volt. A támogatási rendelet 2009-2010-ben egyaránt hét-hét alkalommal módosult. A módosítások zöme a támogatási kérelem-benyújtási időszakot, a kifizetési kérelem-benyújtási időszakot hosszabbította meg, illetve kisebb kiegészítéseket és pontosításokat tartalmazott fogalmakkal, a kérelem benyújtásával és az igénybevétel feltételeivel kapcsolatban. 2009-ben módosult a pontozás is és több közlemény is megjelent a monitoring adatszolgáltatással kapcsolatban. A többszöri benyújtási időszak módosításának oka, hogy a LEADER és a III. tengelyt érintő benyújtási időszak elkülönüljön, illetve a hosszabb benyújtási időszakkal több kérelem benyújtására legyen lehetőségük az ügyfeleknek.

A kifizetési kérelmek beadásának ideje alapján megállapítható, hogy 2010. június 30-ig elenyésző a már lezárt, fenntartási stádiumban lévő beruházások száma, így az intézkedés valós eredményei és hatásai jelenleg nem mérhetők. A kedvezményezettek által benyújtott monitoring adatszolgáltatás adatai alapján azonban megállapítható, hogy az intézkedés (jelenlegi állapotában) foglalkoztatásra gyakorolt hatása csekély: összesen 318 létrehozott munkahely áll szemben a célként kitűzött 3500-al. Némi bizakodásra adhat okot az, hogy az eddig jóváhagyott támogatási kérelmekben a kedvezményezettek összesen 1563 fős létszámbővülést terveztek, mely elérése esetén a foglalkoztatási cél félidős teljesülése 44%-nak lesz tekinthető, a rendelkezésre álló pénzügyi keret ismeretében (a 37 milliárd Ft-os keretből eddig 14 milliárd Ft került lekötésre) pedig nem lehetetlen a célérték elérése az ÚMVP időszak végére. Az intézkedés során várhatóan nem teljesül a kitűzött 4600 mikrovállalkozás támogatása: a jelenlegi 38%-os forráslekötés és 933 db jóváhagyott támogatás mellett ennek vélhetően csak a felét sikerül elérni. Összefoglalóan megállapítható, hogy az intézkedés alkalmas a kívánt célok elérésére, a lebonyolítási eljárásrend támogatja a célok megvalósulását, az alokált forrás elegendő nagyságú, és a célkitűzésnek megfelelő földrajzi eloszlású (a gazdaságilag fejletlenebb keleti régiók dominanciája figyelhető meg a támogatási pénzek eloszlásánál).

A *turisztikai tevékenységek* ösztönzését megcélzó intézkedés igen népszerűnek bizonyult annak ellenére, hogy a támogatási rendelet több alkalommal változott. A módosítások főként fogalmi pontosításokat tartalmaztak, a támogatási kérelmek benyújtásának időszakát érintették, illetve a monitoring adatszolgáltatáshoz kapcsolódtak. A többszöri benyújtási időszak módosítás oka, hogy a LEADER és a III. tengelyt érintő benyújtási időszak elkülönüljön, illetve a hosszabb benyújtási időszakokkal több kérelem benyújtására legyen lehetőségük az ügyfeleknek. Hasonlóan a mikrovállalkozások fejlesztése intézkedéshez, két körben nyílt lehetőség a támogatási kérelmek benyújtására (2008-ban és 2009-ben). Ezen intézkedés esetében is elmondható, hogy az első körben az MVH a hiánypótlásokat követően újraértékelte a pályázati dokumentumokat, mely rányomta a bélyegét az átfutási időkre is (átlagosan 295 naptári nap, szemben a második kör 166 naptári napos értékével). A jóváhagyott támogatási igények alapján az intézkedés megvalósítására allokált pénzügyi keret 37 %-a került 2010.06.30.-ig lekötésre. A második körben benyújtott kérelmekből sok még tartalmi ellenőrzés alatt áll. Egyes helyi akciócsoportoknál már a második benyújtási kört követően a teljes rendelkezésre álló turizmusfejlesztési keretet lekötötték, így a programozási időszak második felében támogatási kérelmet forráshiány miatt nem tudnak majd befogadni.

A Mikrovállalkozások fejlesztése intézkedéshez hasonlóan a kifizetési kérelmek beadási ideje alapján 2010. június 30-ig elenyésző a már lezárt, fenntartási stádiumban lévő beruházás, így az intézkedés valós eredményei és hatásai jelenleg nem mérhetőek. Az intézkedés keretén belül 37%-os forráslekötéssel 680 db vállalkozás támogatása valósult meg, amely a célértéknek csupán a 21,27%-a. Ez azt feltételezi, hogy a program a teljes forrás felhasználásával sem tudja teljesíteni a 3197 db-os célértéket. Ugyanez a helyzet a létrehozott munkahelyek számát illetően. A kedvezményezettek által benyújtott monitoring adatszolgáltatás alapján eddig összesen 27 db munkahely létesült, az intézkedés 37%-os keret lekötési mutatójával szemben, mely a célként meghatározott 480 db munkahelynek csupán 5,6%-a, így megállapítható, hogy az intézkedés várhatóan nem éri el a várt foglalkoztatási hatást. Összefoglalóan megállapítható, hogy az intézkedés alkalmas a kívánt célok elérésére, a lebonyolítási eljárásrend támogatja a célok megvalósulását, azonban az allokált forrás nem elegendő nagyságú. A megítélt támogatásokból - a célkitűzésnek megfelelően – a gazdaságilag fejletlenebb régiók részesülnek nagyobb részt (Észak-Alföld, Észak-Magyarország, Dél-Dunántúl).

A vidéki gazdaság és a lakosság számára nyújtott szolgáltatások intézkedés két komponensből áll:

Többfunkciós szolgáltató központok létrehozása és (integrált közösségi szolgáltató terek, a továbbiakban IKSZT).

Kistérségi közlekedési szolgáltatások fejlesztése („tanyabusz” szolgáltatás).

Az intézkedéssel kapcsolatos szabályozási módosításra több alkalommal került sor, részben a monitoring adatszolgáltatással, részben a kifizetési kérelmek határidejének módosításával összefüggésben. A tanyabusz komponensre két körben (2008-ban) lehetett pályázni. Az IKSZT komponens megvalósítása szintén két körben történt: első körben a kérelmező szervezetek értékelése alapján az ún. címbirtokosság odaítélése, második körben került sor támogatási kérelmek benyújtására (2008-ban és 2009-ben). Az IKSZT esetében kifizetési kérelem benyújtására még nem volt mód.

A jóváhagyott – illetve a tanyabusz esetében már ki is fizetett – támogatási összeg a jogcímre allokált pénzügyi keret 90%-ra rúg – ami a III-IV. tengelyt illetően a legmagasabb arány. A Képzés és

tájékoztatás intézkedés keretében rendelkezésre álló teljes forrás átcsoportosításra került erre az intézkedésre azért, hogy az IKSZT jogcím keretében minél több címbirtokos által benyújtott támogatási kérelem kerüljön támogatásra, elősegítve ezzel a vidéki térségekben elérhető szolgáltatások fejlesztését. A felhasználható forrás így 28 625 297 euróval nőtt. Az intézkedés forrásainak és a támogatott kérelmek területi eloszlása jól mutatja, hogy a legnehezebb helyzetben lévő, aprófalvas település szerkezettel rendelkező Dél-Dunántúli és Észak-Magyarországi régió részesült a legjelentősebb támogatásban, ezzel a mikrovállalkozások és a turizmus fejlesztésével egyetemben ez az intézkedés is pozitív hatással van a területi kiegyenlítődésre. Az IKSZT esetében a fizikai megvalósítás még nem vette kezdetét, kifizetésekre még nem került sor.

A rendelkezésre álló monitoring és a pénzügyi adatok alapján megállapítható, hogy a támogatott tevékenységek száma az intézkedés szintjén nem fogja elérni a célértéket, a tanyabusz szolgáltatásokat tekintve azonban a tényleges érték a program végén várhatóan meghaladja a tervezett célérték ötszörösét. Összefoglalóan megállapítható, hogy az intézkedés alkalmas a kívánt célok elérésére, a lebonyolítási eljárásrend támogatja a célok megvalósulását, az allokált forrás elegendő nagyságú, és a célkitűzésnek megfelelő földrajzi eloszlású (a gazdaságilag fejletlenebb keleti régiók dominanciája figyelhető meg a támogatási pénzek eloszlásánál).

A falumegújítás és falufejlesztés intézkedés megvalósítása a LEADER helyi akciócsoportok bevonásával történik. A 2008-ban megjelent jogszabály 2009-ben hét, 2010-ben nyolc alkalommal módosult. Pontosítások történtek fogalmakban, az elszámolható költségek körében, a jogosult településlistákban, emellett módosult a támogatási kérelmek elbírálási folyamata, a projektek kiválasztási eljárása. Többször módosult a támogatási kérelmek benyújtási határideje, illetve a kérelem elemei. Fontos módosítás érintette a pontozási rendszert, melynek következtében az első körben benyújtott kérelmeket újra kellett értékelni-pontozni. Ez utóbbi jelentősen rontotta a lebonyolítás hatékonyságát: a támogatási kérelmek átlagos átfutási idejét. Az intézkedés megvalósításának hatékonysága érdekében a második pályázati körben a pályázatok pontozását a hiánypótlások után csak a helyi akciócsoport végezte el, az MVH szűrőpróbaszerű ellenőrzése mellett.

A stratégiai monitoring jelentés összeállításának időpontjáig az intézkedésre allokált keret fele már lekötésre került (15 milliárd Ft). A többi III. tengelyes intézkedéshez hasonlóan ez az intézkedés is jól szolgálja a területi kiegyenlítődést, hiszen a források főként az elmaradottabb Észak-Magyarországi, Észak-Alföldi és Dél-Dunántúli régiókban kerültek felhasználásra. Erre az intézkedésre is jellemző, hogy az átlagos projektméret regionálisan jelentősen eltér: míg az Észak-Alföldi régióban ez a szám 21,2, addig a Dél-Dunántúlon 9,7 millió Ft.

A kedvezményezettek által benyújtott monitoring adatszolgáltatás elemzése alapján megállapítható, hogy az intézkedés forrásának 50%-os lekötöttségénél a támogatott települések száma meghaladja az ezret, ami csaknem duplája a célértéknek. Ennek oka valószínűsíthetően az, hogy a beruházások átlagos mérete alacsonyabb, mint a célérték meghatározásánál kalkulált érték. Ezt támasztja alá, hogy a helyi akciócsoportok több esetben csökkentették az első körben meghatározott 50 millió Ft-os maximális projektméretet, amelynek hatására több, kisebb léptékű beruházás megvalósítására nyílt lehetőség. A foglalkoztatást mutató monitoring adatok alapján, az újonnan létrehozott munkahelyek száma, a női, és a 25 év alatti foglalkoztatottak száma is jóval meghaladja a célértéket. Összefoglalóan megállapítható, hogy az intézkedés alkalmas a kívánt célok elérésére, a lebonyolítási eljárásrend támogatja a célok megvalósulását, az allokált forrás elegendő nagyságú, és a célkitűzésnek megfelelő

földrajzi eloszlású (a gazdaságilag fejletlenebb keleti régiók dominanciája figyelhető meg a támogatási pénzek eloszlásánál).

A 2008-ban megjelent *Vidéki örökség védelme és fenntartható fejlesztése* intézkedés több alkalommal módosult. Többször módosult a támogatási kérelmek benyújtási határideje, illetve több pontosításra is sor került (pl.: nem támogatható tevékenységek esetében). Az intézkedés két komponense közül a kulturális örökség támogatásának lehetősége nyílt meg eddig a kedvezményezettek számára, a természeti örökség megőrzésének és fejlesztésének támogatását az Irányító Hatósága később tervezi beindítani.

A forrásokat tekintve az Észak-Alföldi és Észak-Magyarországi régió részesült a legtöbb támogatásban, ugyanakkor ebben a két régióban kiugróan nagyok voltak az átlagos támogatási összegek. A legtöbb fejlesztés a Dél-Alföldi régióban valósulhatott meg. Az intézkedésre rendelkezésre álló forráskeret 40%-os lekötése mellett sikerült a támogatott intézkedések számát és a támogatott műemléki helyszínek számát illetően meghaladni a tervezett célértéket azzal együtt, hogy az intézkedésnek csak az egyik komponense indult el. Összefoglalóan megállapítható, hogy az intézkedés alkalmas a kívánt célok elérésére, a lebonyolítási eljárásrend támogatja a célok megvalósulását, az allokált forrás elegendő nagyságú, és a célkitűzésnek megfelelő földrajzi eloszlású (a gazdaságilag fejletlenebb keleti régiók dominanciája figyelhető meg a támogatási pénzek eloszlásánál).

A *képzés és tájékoztatás* intézkedés megvalósítása 2010 augusztusáig nem indult el. A program félidei értékelésének keretében zajló relevanciavizsgálat egyelőre főként mélyinterjúkon alapuló eredménye, hogy az intézkedés célját és támogatástartalmát tekintve nem releváns. Az interjúalanyok véleménye szerint a képzési és tájékoztatási tevékenységeket a helyi akciócsoportok a IV. tengely keretén belül hatékonyan meg tudják oldani, ezért az intézkedés teljes kerete a Vidéki lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások intézkedés IKSZT komponense javára átcsoportosításra került azért, hogy minél több címbirtokos által benyújtott támogatási kérelem kerüljön támogatásra, elősegítve ezzel a vidéki térségekben elérhető szolgáltatások fejlesztését.

A *készségek elsajátítása, ösztönzés és a helyi fejlesztési stratégiák kidolgozása és végrehajtása* intézkedés célja a LEADER helyi akciócsoportok kialakításának és az integrált vidékfejlesztési stratégiák kidolgozásának segítése a helyi önkormányzati érdekeltek, illetve az üzleti és a civil szféra bevonásával. Mindezt a programok megfelelő megalkotásához és végrehajtásához szükséges helyi erőforrások feltárásával és az együttműködési törekvések ösztönzésével kívánták elérni. A fenti feladat ellátására az intézkedés keretében Helyi Vidékfejlesztési Iroda (HVI) hálózat jött létre 2007-ben. Az intézkedés keretében a HVI-k címbirtokosi pályázat kiírásának megnyerésével szerezhettek jogosultságot a támogatásra. A HVI hálózat finanszírozása 2010-ben megszűnt. Az intézkedésre allokált források további felhasználásáról 2010.06.30-ig nem született döntés. Ebből az intézkedésből történt a 2009-ben a HACS-ok működésének a finanszírozása is, amely 2010-ben a Helyi akciócsoportok működtetése, készségek elsajátítása és a térség élénkítése intézkedés keretéből folytatódott.

A rendelkezésre álló pénzügyi keret 39 %-a került lekötésre 2010.06.30-ig. Bár a monitoring adatszolgáltatás hiányosságai miatt ez adatokkal nem támasztható alá, érzékelhető, hogy a HVI irodák által végzett mozgósítás, promóciós tevékenységek, adatszolgáltatás és képzések száma, valamint az ezeken az akciókon résztvevő emberek száma jóval meghaladta a tervezett értéket. A LEADER

akciócsoportok megalakulása és az, hogy ezek a partnerségek az ország csaknem teljes vidékinek minősülő részét lefedik, azt mutatják, hogy ez az intézkedés a mozgósításban és tájékoztatásban elérte a célját. A helyi vidékfejlesztési stratégia megtervezésében és térségi animációban nyújtott segítség hatékonyságát a félidős értékelés vizsgálja. Az eddigi tapasztalatok alapján a tervezésben betöltött szerepük, illetve hatékonyságuk változatos képet mutat.

4.4. IV. tengely

A IV. tengely átfogó célja az integrált szemléletű helyi vidékfejlesztési stratégiák megvalósításán és széleskörű partnerség működtetésén keresztül a belső erőforrások fenntartható és innovatív hasznosításának, valamint a vidéki életminőség helyi megoldásokon alapuló javításának elősegítése. A IV. Intézkedéscsoport keretén belül támogathatóak az I., II., és III. tengely céljai a helyi vidékfejlesztési stratégiák megvalósításán, a térségek közötti együttműködéseknek és a helyi akciócsoportok készségfejlesztésének és működtetésének támogatásán keresztül. A IV. tengely megvalósulását három intézkedés szolgálja.

A helyi fejlesztési stratégiák megvalósítása intézkedések kiemelt célja a vidéki foglalkoztatás bővítése, a tevékenységek diverzifikálása és a helyi közösségek fejlesztése. Az intézkedést a 96 db LEADER helyi akciócsoport valósítja meg, előzetesen elbírált Helyi Vidékfejlesztési Stratégiájuk (HVS) alapján. A potenciális helyi akciócsoportok regisztrációja 2007 augusztusában kezdődött. 2008 augusztusára az előzetesen elismert akciócsoportok jogi személyiséggel rendelkező szervezetekké alakultak. A tervezés 2008 januárjában indult és három hullámban zajlott. Minden akciócsoportnak négy hónap állt rendelkezésére a tervezéshez, és minden akciócsoportnak le kellett zárnia a tervezést, mire jogi személyiséggel rendelkező szervezetté alakult. 2009 nyarán a LEADER HACS-ok az Irányító Hatósággal egyeztetve pályázati felhívás keretében meghirdethető célterületeket (támogatható tevékenységi körök) fogalmaztak meg. A 96 HACS több mint ezer célterületet határozott meg, melynek túlnyomó része (1014) már a 2009. évi első benyújtási időszak alkalmával kiírásra került.

A beérkezett kérelemszám és az igényelt támogatás alapján is magasan az Észak-Alföldi és az Észak-Magyarországi régióban volt a legintenzívebb érdeklődés a LEADER kínálta lehetőségek iránt. A kérelmek feldolgozása az Észak-Alföldi régióban volt a leggyorsabb, illetve a vizsgált időszakot tekintve ebben a két régióban volt a legmagasabb a jóváhagyott kérelmek száma, amelyben a hét régió igen nagy eltéréseket mutat. Az átlagos támogatás 1,3 – 10,3 millió Ft-ig terjed. A IV. tengelynél is az Észak-Magyarországi és az Észak-Alföldi régióban található átlagban a legnagyobb projektméretek.

Mivel a jóváhagyott támogatási összeg csupán 3%-a az intézkedésre allokált forráskeretnek, ezért az indikátorok teljesülésének mérése egyelőre nem indokolt. Ugyanakkor a megalakult és a 2010.06.30-ig működő HACS-ok számát, az érintett területet és népességet tekintve elmondható, hogy a program teljesítménye meghaladta a célul kitűzött értékeket. A jelenleg rendelkezésre álló monitoring adatok szerint a források mindössze 3%-ának felhasználásával a kedvezményezettek becsült számában 10,85%-os teljesülést sikerült elérni, ami arra enged következtetni, hogy a program keretén belül a 4000 becsült kedvezményezett célérték elérhető. A létrehozott munkahelyek száma a program ezen kezdeti stádiumában is több mint a fele a becsült értéknek. A képzéseken résztvevők száma pedig eléri a tervezett célértéket. Összefoglalóan megállapítható, hogy az intézkedés alkalmas a kívánt célok elérésére, az allokált forrás azonban nem elegendő nagyságú a célok eléréséhez. A jelenlegi

előrehaladási szinten nem ítélt meg, hogy a fejlesztési források eloszlása, valamint a lebonyolítási eljárásrend megfelelően támogatta-e a célkitűzések elérését.

A térségek közötti együttműködések intézkedés megvalósítása 2010 augusztusáig nem kezdődött el, így érdemben nem értékelhető.

A *LEADER helyi akciócsoportok működtetése* intézkedés célja a helyi magán-, civil- és közsféra szereplőinek partnerségén alapuló LEADER HACS-ok hatékony működésének segítése. A LEADER HACS-ok a LEADER forrás felhasználásával párhuzamosan, annak 20%-nak megfelelő összeget használhatnak fel működésre, a LEADER forrás felhasználásával arányosan. Mivel a helyi akciócsoportok működésének finanszírozása korábban a Készségek elsajátítása, ösztönzés és végrehajtás intézkedés terhére történt, ezért jelen intézkedés keretén belül nem történt forráslekötés.

4.5. Intézményrendszer

Az intézményrendszer megfelelése jelentősen befolyásolja a program hatékonyságát is. A hatékonyságot ebben az esetben érdemes két szinten is vizsgálni.

Az intézményrendszerrel a félidei értékelés részeredményei alapján megállapítható, hogy minden a támogatások kezeléséhez szükséges funkció létezik és működik. A funkciók közül csak a monitoring és a támogatottak tájékoztatása tevékenységek esetében merült fel olyan hiányosság, amelyet új kapacitások, vagy eszközök alkalmazásával kell kipótolni.

A begyűjtött monitoring adatok konzisztenciájának megteremtése, elemezhetőségének biztosítása érdekében további fejlesztésekre van szükség a monitoring rendszer tekintetében. Ugyanakkor az Irányító Hatóságon és Kifizető Ügynökségnél rendelkezésre álló humánerőforrás kapacitás is kiegészítésre szorul. A monitoring informatikai támogatása ugyan biztosított, de továbbfejlesztésre szorul. hogy az elektronikus adatbegyűjtés során alkalmazható automatikus ellenőrzések kialakítása megtörténjen.

A program hatékonyságát csökkenti a támogatási rendszer bonyolultsága, amely azt eredményezte, hogy az ügyfelek döntő többsége pályázatírók segítségével nyújtja be kérelmét. Ez viszont sok esetben azt eredményezi – az IH és a Kifizető Ügynökség intézkedései ellenére - , hogy a támogatottak nem rendelkeznek kellő mértékű információval a támogatások követelményeiről, annak szakmapolitikai céljaival sincsenek sok esetben tisztában.

Kevés esetben készültek pályázati felhívások, útmutatók az egyes jogcímekhez, miközben a jogcímrendeletek és azok módosításai az átlagos pályázó számára alig értelmezhetőek. Ez különösen egy vidékfejlesztést megcélzó programnál okoz jelentős problémát.

A kérelmezők, támogatottak informáltságát nehezíti, hogy nincs olyan felület, amelyen a kérelem, illetve a nyertes projekt státusza követhető lenne. Ezért sem az érintettek, sem az őket támogató falugazdász hálózat, sem a HACS-ok nem tudnak érdemi tájékoztatást adni az előrehaladásról, illetve a pénzügyi státuszról. Ez a fejlesztésekbe vetett bizalom csökkenését okozza.

A nehéz áttekinthetőség hozzájárulhatott az eddigi kötelezettségvállalásokból kiolvasható

nagymértékű koncentrációhoz is, hiszen a felkészültebb szakembergárdával dolgozó, vagy a legjobb pályázatírókat foglalkoztató tőkeerős társaságok jobban tudtak érvényesülni ebben a helyzetben.

A létrejött többi funkció működése megfelelőnek tekinthető. A hatékonyságon ezek esetében is lehet még javítani, főleg ha az intézkedések céljaiban, követelményeiben is módosítás történik.

A jelenlegi eljárásrendek alapvetően a támogatások kihelyezésének gyors lebonyolítását szolgálják, ezért a lehető legegyszerűbb, leginkább „automatizálható” megoldásokat preferálták. A hatékonyság ezen a téren magasnak tekinthető. Ennek ellenére elsősorban kapacitásmenedzsment problémák és az elmúlt évek erőltetett menetű forráskihelyezése miatt az átfutási idők az indokoltnál magasabbak.

Ugyanakkor az eljárásrendek kevés teret adnak a beérkezett kérelmek/pályázatok érdemi mérlegelésére, az esetek többségében normatív elbírálásra kerül csak sor. Ez több esetben vetett fel hatékonysági problémákat, amelyeket a félidei értékelés részletesen megvizsgál. Ha az értékelés javaslatai mentén valószínűleg az új kiírásoknál az eljárásrend módosítása lesz szükséges.

Ez különösen igaz a IV-es tengely intézkedéseire, ahol a leginkább kellene érvényesülnie a helyi közösségek szándékának, ugyanakkor a jelenlegi szabályozók ezt inkább csak formálisan teszik lehetővé. Ezeknél az intézkedéseknél az eljárásrend felülvizsgálata már folyamatban van.

A hatékonyság másik szempontja az intézményrendszer költséghatékonysága. Ennek a vizsgálata a félidei értékelés keretében még nem zárult le, ugyanakkor valószínűleg itt is beavatkozás lesz szükséges, mert a hét évre allokált Technikai Segítségnyújtás keret a jövő évben várhatóan kimerül. A helyzet kezelése érdekében az intézményrendszer kapacitásait jobban kell majd igazítani a várható igényekhez, amelyeknek feltérképezésére több figyelmet kell fordítani.

A költséghatékonyság szempontjából a félidei értékelés részeredményei megkérdőjelezzik a HACS-ok akkreditációjának indokoltságát. Az eddigi adatok alapján a HACS-oknál a delegált feladatokra túlzó mértékben került kialakításra kapacitás, ugyanakkor a HACS-ok munkáját még ma is jelentős mértékben kell felülvizsgálni a Kifizető Ügynökségnek. Ez olyan kapacitásterhelést jelent a Kifizető Ügynökségnek, amely egyrészt lassítja a támogatási folyamatot, másrészt a kihasználatlan HACS kapacitásokkal együtt rontja a költséghatékonyságot. A korábban alkalmazott megoldás felülvizsgálata már folyamatban van.

5 Folyamatos értékelés

Az értékelések hatékony és sikeres végzéséhez az ÚMVP Irányító Hatósága értékelési rendszert hozott létre. A rendszer lényege az értékelések szisztematikus megközelítése, az értékelési szükségletek módszeres felmérése, az értékelések módszeres végrehajtása és az értékelési eredmények átgondolt és előre megtervezett felhasználása.

A rendszer létrehozásának fő céljai, hogy

- az értékelésekhez szükséges feltételek több év távlatában is legyenek biztosítva;
- az ÚMVP értékelései magas szakmai színvonalon elkészüljenek;
- az értékelések hozzájáruljanak a program minőségének és a programvégrehajtás hatékonyságának növeléséhez, az értékelések eredményei hasznosításra kerüljenek;
- az értékelések eredményei nyilvánosságra kerüljenek.

Az értékelésért felelős, az értékelési rendszert működtető osztály munkatársai és a tengelyek kijelölt értékelés felelősei több képzésen vettek részt. A képzések többek között a félidei értékelés feladatmeghatározásának (ToR) elkészítéséhez, az értékelések menedzsmentjéhez és a módszertani alapismeretek elsajátításához nyújtottak segítséget.

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programhoz (2007-2013) kapcsolódó értékelési kötelezettségről a 1698/2005/EK rendelet rendelkezik. A rendelet II. fejezetének 86. cikke (Félidej és utólagos értékelés) értelmében:

„(1) A tagállamok valamennyi vidékfejlesztési programhoz létrehozhatnak egy folyamatos értékelési rendszert.

(2) A program irányító hatósága és a monitoring bizottság a folyamatos értékeléssel:

- a) megvizsgálja a programnak a célokhöz viszonyított előrehaladását eredmény- és — adott esetben — a hatásmutatók révén;
- b) javítja a programok és végrehajtásuk minőségét;
- c) megvizsgálja a programok lényeges változtatásaira vonatkozó javaslatokat;
- d) felkészül a félidej és utólagos értékelésre.”

A folyamatos értékelés a teljes programozási időszak alatti értékelési tevékenységet magában foglalja beleértve az előzetes (ex-ante), félidej (mid-term) és utólagos (ex-post) értékelést és minden értékeléssel összefüggő tevékenységet. Az értékelési tevékenységeket a (program szintű) tematikus tanulmányok egészítik ki.

A Rendelet 85. cikkének előírása szerint az ÚMVP-ről is készült ex-ante értékelés. A konzultációk során az ex ante értékelők egyes gyakorlati tervezési kérdésekben is segítettek a tervekészítőket. Többek között az intézkedés leírások szerkezetének és a tartalmukat érintő követelmények tisztázása, a Program megvalósításához szükséges szerepek meghatározása, de elsősorban a Stratégiai Terv és a Program indikátorrendszerének véglegesítése volt a feladat. A kimenet céljait, a várható eredményeket és hatásokat egy kétnapos workshop során meghatározták és újrászámolták. A Program többször is jelentős átdolgozásra került, melynek során az FVM az értékelői véleményeket is figyelembe vette és túlnyomórészt be is építette.

A folyamatos értékelés keretében 2008. évben elkezdődött az ÚMVP indikátorainak felülvizsgálata és a korábban már bemutatott értékelési rendszer működtetése. Első lépésben az került felmérésre az ÚMVP 26. melléklete alapján, hogy mely indikátorok esetében hiányzik az adatok forrásának megjelölése és a bázis- vagy a célérték. Egyes hiányzó adatok esetében az is megállapításra került, hogy az adatok nem szerezhetőek be az FVM-től illetve az illetékes háttérintézményektől, mert azokat pillanatnyilag vagy egyáltalán nem gyűjtik, vagy az államigazgatáson és a háttérszerveken kívül kerül sor a gyűjtésükre (pl. a vadon élő madarak állománya). Ezekben az esetekben az illetékes szakosztályok illetőleg az AVF az adatok külső forrásból történő beszerzésére/beszereztetésére tett javaslatot. Az alábbi indikátorok esetében van erre szükség:

- Biodiverzitás: mezőgazdasági területen fészkelő vadon élő madarak állománya
- Internet használat
- Energetikai célú gabonatermelés
- A termelői csoportok piaci értékesítésből származó bevételének részesedésének aránya a mezőgazdasági eredetű bevételekből
- Földrajzi árujelzővel ellátott termékek árbevételének aránya az élelmiszergazdaság árbevételéből

- A falusi (vidéki) kulturális és természeti örökség bemutatása, leíró jellegű indikátor (a kistérségi menedzserek körében a vidékfejlesztésről készült 2005-ös felmérés alapján az ilyen jellegű aktivitások a települések hozzávetőlegesen 16%-ában található meg). A leírás magában foglalja azokat a vidéki településeket, amelyeknek van bemutatóhelyük, amelyek bemutatják a vidéki életet, a hagyományokat, a természeti értékeket (falumúzeum, tájházak, egyedi táj stb., védett örökségnek minősülő értékek bemutatása) és a bemutató helyek számát.
- A helyben előállított termékek értékesítésére szolgáló infrastruktúra (helyi piacok), leíró jellegű indikátor. (Csak kisszámú település rendelkezik a helyi termékek árusítására alkalmas piacokkal. A leírás tartalmazza a megfelelő infrastruktúrával rendelkező és legalább hetente egyszer nyitva tartó vidéki helyi piacok számát és elhelyezkedését.)
- Az alapszolgáltatások hozzáférhetősége, leíró jellegű indikátor: a program által támogatható szolgáltatásokat biztosító vidéki települések igényeinek javítása (szolgáltatásonként).

A folyamatos értékelési feladatok közül az egyik legjelentősebb a félidei (mid-term) értékelés.

A jogszabályban rögzített kötelezettségeknek eleget téve a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium 2010/S 48-071100 szám alatt közbeszerzési eljárást indított az "Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (2007-2013) félidős (mid-term) értékelése" tárggyal. A Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja és Ökológiai Botanikai Kutatóintézete, illetve a Szent István Egyetem, az AAM Vezetői Informatikai Tanácsadó Zrt., az Env-in-Cent Környezetvédelmi Tanácsadó Iroda Kft., a VITUKI Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Kutató Intézet Non-profit Közhasznú Kft., továbbá egy egyéni vállalkozó részvételével a HUNGARIKUM konzorcium nyerte el a megbízást.

A mid-term értékelés jelenleg is zajlik és várhatóan ez év novemberében lezárásra kerül. A szerződésben rögzített feladatok között szerepel az indikátorok teljesülésének számszerűsítésében és a még hiányzó adatgyűjtési módszertanok kidolgozásában való közreműködés. Első eredményeire a jelen Stratégiai Monitoring Jelentés is támaszkodik.

6 Az EMVA és a többi pénzügyi eszköz közötti összhang

Az ÚMVP kiemelkedő figyelmet fordít a horizontális politikák érvényesítésére és a programszintű megvalósításra (fenntarthatóság, esélyegyenlőség, társadalmi/gazdasági/ környezeti biztonság, területiség). Ezeket a politikákat a stratégia tervezésekor, a programkészítés, a megvalósítás, az értékelés és az ellenőrzés folyamatában egyaránt figyelembe kell venni.

Az ÚMVP Irányító Hatósága minden intézkedést megtett a közösségi politikákkal való összhang megteremtése és biztosítása és annak érdekében, hogy a Program megfeleljen a közösségi és nemzeti prioritásoknak, és kiegészíti az egyéb közösségi politikákat, különösen a mezőgazdasági piacpolitikát, a kohéziós politikát és a közös halászati politikát. Az ÚMVP Irányító Hatósága minden intézkedést megtett annak érdekében, hogy biztosítsa a különböző alapokból, az Európai Regionális Fejlesztési Alapból, az Európai Szociális Alapból, a Kohéziós Alapból, a halászatra vonatkozó közösségi támogatási eszközökből származó támogatások, valamint az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap által finanszírozott intézkedések közötti összhangot.

Az EMVA, a Kohéziós Alap és a Strukturális Alapok közötti lehatárolást és az eszközök tartalmi koordinációját az operatív programok tervezési-végrehajtási részleteit tartalmazó akciótervek biztosítják. A más uniós alapokkal történő koherenciát és komplementaritást a teljes

programidőszakra vonatkozóan az ÚMVP részletekbe menően tárgyalja.

A legfőbb lehatárolási elvek:

- A III. tengelyhez tartozó intézkedések esetében az 5000 lakosnál kevesebb lelket számláló vagy a 100 lakosnál kisebb népsűrűségű települések jogosultak támogatásra. Ez alól kivételek a városok és a kistérségi központok, de jogosultak a nem jogosult települések külterületei. A LEADER intézkedés esetében a 10.000 fős lakosságszám alatti, vagy a 120 fő/km²-nél kisebb népsűrűséggel rendelkező települések, valamint a nem jogosult települések külterületei jogosultak támogatásra az ÚMVP keretében. Mindegyik esetre vonatkozik, hogy a Budapest vonzáskörzetében lévő valamennyi település ki van zárva a támogatásokból.
- A kedvezményezett jövedelme: a mezőgazdaságból származó éves nettó jövedelem aránya intézkedésenként meghatározásra kerül.
- Beruházás: a beruházás típusának megfelelően, az EK-szerződés (1997-es konszolidált változat) 1. melléklete.

A Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap forrásainak felhasználására az Új Magyarország Fejlesztési Terv szolgál stratégiai tervdokumentumként. Az ÚMFT operatív programok (OP-k) bevezetésével közvetve kapcsolódik a Kohéziós Politikához, gazdaságfejlesztési, vízgazdálkodási és vízminőségvédelmi szempontjain keresztül, de a halászati ágazat fejlesztéseit célzó konkrét intézkedéseket nem tartalmaz.

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv végrehajtásának összehangolásáért, valamint az operatív programok tervezésének, programozásának és megvalósításának koordinációjáért a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ) felel. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program irányító hatósága és az NFÜ felel az operatív programok közötti valamint az operatív programok, az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA) közötti támogatások koordinációjáért.

Az irányító hatóság és az NFÜ nemzeti jogszabályban meghatározott mechanizmusoknak megfelelően biztosítja a fent említett források felhasználásának összhangját, melynek során maximális mértékig figyelembe veszi az állami támogatásokra vonatkozó szabályozást. A koordináció egyaránt vonatkozik a beavatkozási területek és a pályázati kiírások, illetve jogcímrendeletek tekintetében a kölcsönös tájékoztatásra és információcserére, a monitoring bizottságokban és munkacsoportokban való kölcsönös részvételre, valamint a végrehajtás eszközeiben az összhang és átjárhatóság megteremtésére.

Kapcsolódás a Halászati Operatív Programhoz

Az ÚMVST alapján kidolgozott ÚMVP ugyancsak kiegészíti az Európai Halászati Alapból (EHA) az akvakultúra terén nyújtandó fejlesztési támogatásokat, hiszen azzal párhuzamos modernizációs célokat valósít meg.

Az Európai Halászati Alap támogatásával létrejövő Halászati Operatív Program és az ÚMVP közötti pontos lehatárolás még 2007 folyamán megtörtént. A HOP és az ÚMVP céljai közősek a környezetvédelmet és a fenntartható fejlődést illetően, így egymást kiegészítve külön forrásból

biztosítják, hogy a stratégiákban megfogalmazott célok teljesíthetőek legyenek. A HOP rendelkezésre álló források elsősorban a tógazdaságok, intenzív rendszerek, halfeldolgozók építésére, felújítására és infrastruktúrájuk fejlesztésére állnak rendelkezésre, valamint a közös érdekeket (ez alatt a Közös Halászati Politika és azon belül a Nemzeti Halászati Politika értendő) célzó intézkedések támogatására használható fel.

Az ÚMVP és a HOP közötti kapcsolódás számtalan helyen megtörténik. Több kapcsolódási pont van a szakképzés fejlesztésének terén, a szaktanácsadás rendszerében, továbbá, a halászati program kedvezményezettjei – mint vidéken élő népesség – a vidékfejlesztési program III. tengelyében szereplő intézkedéseknek is kedvezményezettjeivé, haszonélvezőivé válhatnak.

A HOP és az ÚMVP közös végrehajtási rendszere garantálja, hogy a két program egymást kiegészítve, átfedések nélkül működjön. Az Integrált Irányítási és Ellenőrzési Rendszer (akkreditált informatikai rendszer) biztosítja, hogy a kedvezményezettek nyilvántartása az előírásoknak megfelelő legyen, továbbá az egységes elszámoláskezelés kizárja annak lehetőségét, hogy egyazon költség két helyen kerüljön elszámolásra.

Kapcsolódás a hazai Operatív Programokhoz

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program szervesen illeszkedik a többi pénzügyi eszközből finanszírozott hazai operatív programokhoz. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program operatív programokhoz való kapcsolódásának, a fejlesztések lehatárolásának fontosabb jellemzőit a program részletesen bemutatja.

Az ÚMVP szervesen kapcsolódik az I. és III. tengelyen keresztül a Gazdasági Versenyképesség Operatív Programhoz (GOP), a Szakképzési és tájékoztatási tevékenység támogatása esetében a Társadalmi Megújulás Operatív Programhoz, és a Regionális Operatív Programokhoz (ROP). A mezőgazdasági üzemek fejlesztése, és a mezőgazdasági termékek értéknövelése tekintetében a Környezetvédelmi és Energia Operatív Programhoz (KEOP), illetve a III. tengely és a IV. tengely intézkedései sok szálon kötődnek a Regionális Operatív Programokhoz (ROP). A II. tengely esetében elsősorban a Környezetvédelmi és Energetikai Operatív Program (KEOP) jelent szoros kapcsolódási pontot.

Mindazon esetben ahol a fenti OP-któl való lehatárolást Magyarországnak alkalmaznia kellett, az az ÚMVP-ben meghatározott módon történt.

Kapcsolat a Közös Agrárpolitikával

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv messzemenően figyelembe veszi az új Közös Agrárpolitika piacsabályozási és vidékfejlesztési célkitűzéseit, a fejlesztések arányainak, célrendszerének módosulását.

A közös agrárpolitika felülvizsgálata egy újabb mérföldkövet jelentett a KAP 2003-as reformját követően. Az Agrárminiszterek Tanácsa, mintegy félévnyi intenzív szakértői és politikai tárgyalásokat követően 2008 végén elfogadta a KAP állapotfelméréséről szóló kompromisszumos javaslatcsomagot, mely a Bizottság KAP 2008-as felülvizsgálatához tett javaslatain alapult. A széleskörű javaslatcsomag célként a 2003-as reformok finomhangolását megjelölve, és ezzel is „hozzájárulni” a mezőgazdaság jövőbeli prioritásaival kapcsolatos vitákhoz. A módosítások azon túl, hogy felkészítik az EU mezőgazdaságát a gyorsan változó világgazdasági környezethez való jobb alkalmazkodásra számos, a reform 2005-ben megkezdett alkalmazása óta szükségessé vált változtatást vezetnek be. A csomag jogszabályi formában 2009 januárjában jelent csak meg, de 2008. évre vonatkozóan már összegezhetőek mindazok a döntési pontok, melyek Magyarország számára rövid távon is jelentkeznék.

Kapcsolódás az uniós politikákhoz

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program megvalósításában további lehetőséget, egyes esetekben pedig a támogatások igénybevételének feltételét jelenti a különféle uniós stratégiákhoz való kapcsolódás.

A versenyképes mezőgazdasági termelés megvalósítása, a szerkezetátalakítás, az élelmiszerbiztonság megteremtése konzisztensen illeszkedik az európai Biogazdálkodási és Élelmiszerbiztonsági Cselekvési Programhoz, a megújuló energiaforrások felhasználását ösztönző kötelezettségvállaláshoz.

A racionális földhasznosítást, a mezőgazdasági és erdészeti rendszerek kialakítását szolgáló fejlesztések forrásai a Natura 2000 és a Víz Keretirányelv programjaiban való részvétellel növelhetők. Az éghajlatváltozás hatásainak tudatos kompenzálásához további lehetőséget nyújt az EU erdészeti stratégiai és cselekvési terve, amely igen fontos a fenntarthatósággal és a munkahelyteremtéssel kapcsolatos intézkedések megvalósításában. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program valamennyi prioritása közvetett vagy közvetlen kapcsolatban van az EU környezetvédelmi cselekvési programjával.

Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat

Az FVM, mint az EMVA forrásainak felhasználására kidolgozott Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP) végrehajtásáért felelős tárca eleget téve a **1698/2005/EK Tanácsi rendelet** előírásainak, 2007 tavaszától kezdődően fokozatosan építette ki a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat szervezetét illetve intézményeit.

A 1698/2005/EK Tanácsi rendelet 67 - 68. cikkei előírása szerint minden tagállam, így hazánk is 2008. december 31-ig nemzeti vidéki hálózatot hozott létre, melynek feladata, hogy összefogja a vidékfejlesztéssel foglalkozó szervezeteket és közigazgatási szerveket, amelyek az Európai Vidékfejlesztési Hálózatba szerveződnek.

Az MNVH jogszabályi háttere

- Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtott vidékfejlesztési támogatásról szóló 1698/2005 EK Tanácsi rendelet és módosítása (74/2009/EK Tanácsi rendelet)
- A 2008/168/EK Tanácsi határozat, mely meghatározza az Európai Vidékfejlesztési Hálózat szervezeti kialakítását.
- A 1060/2008 (IX. 26.) Kormány határozat, amely az FVM mellett a hálózat munkájában öt tárca közreműködését rendeli el.
- A 131/2008 (X. 1.) FVM rendelet, mely részletesen meghatározza az MNVH célját és feladatait, illetve a szervezet létrehozását és a regisztráció folyamatát.
- A földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter 2/2009. (FVÉ 2.) FVM utasítása, mely a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat irányítási és működtetési rendjéről szól.

A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat céljait, feladatait, eszközeit az MNVH Cselekvési Terve tartalmazza. A megvalósításhoz szükséges forrást az Irányító Hatóság biztosítja. A 2009-2013 időszakra 26 M euró áll rendelkezésére. A források 75%-a a Cselekvési Tervben foglalt feladatok megvalósítását, míg 25% az MNVH intézményi működését szolgálja.

Természetesen a források felhasználása az Európai Unió szabályoknak megfelelően a kifizető Ügynökségen keresztül, a szigorú eljárásrendeknek megfelelően történik.

Az MNVH feladata

- az európai vidékfejlesztési politika alapelveinek magyarországi megismertetése és a kárpát-medencei sajátosságoknak megfelelő hazai gyakorlat kialakítása, ezek fejlesztése az állandó eszmecserével, tájékoztatással;

- új közéleti fórum megteremtése, ahol találkoznak egymással és állandó párbeszédet folytatnak civilek és politikusok;
- állásfoglalás az ország egészét érintő vidékpolitikai kérdésekben;
- a vidék térségeiben az információáramlás, a tudáskapacitás bővítése, illetve közösségfejlesztés elősegítése;
- társadalmi-, gazdasági-, kulturális együttműködés elősegítése.

Az MNVH felépítése

- Tanács
- Elnök
- Elnökség
- Főtitkár
- Állandó Titkárság
- Helyi Vidékfejlesztési Irodák

Az MNVH Cselekvési Terve és szakmai feladatellátás

Az MNVH tevékenységét az uniós és hazai elvárásoknak megfelelően a Cselekvési Terv mentén végzi, melyet 2009. június 24-én fogadtak el.

2009-ben a hálózat képviselője részt vett több vidéki programon, ahol ismertette a hálózati munka eddigi eredményeit és a közeljövőben várható szakmai munkavégzés további lépéseit.

Az MNVH a munkájában résztvevőkkel, köztisztviselőkkel, intézményekkel, társtársakkal, azok hálózataival illetve a 11 szakterület képviselőivel több közvetlen egyeztetést folytatott arról, hogy a szakmai hálózatok hogyan, mely területeken tudnak hatékonyan együttműködni a vidék fejlődése érdekében.

Az MNVH Állandó Titkárságának munkatársai részt vettek, és folyamatosan segítették munkájukkal a Válságkezelés és Bizalomerősítés Kormányprogramban az FVM feladataként megjelenő Agrár-foglalkoztatást segítő Programiroda tevékenységét, ahol a vidéki foglalkoztatás részleteinek vizsgálata, feltárása, a különböző párhuzamosan futó, és egymásra épülő munkafázisok koordinálása a feladat.

Regisztráció a Hálózatba

A hálózatnak nincs formális tagsága, a regisztráció minden hazai vidéki szereplő számára nyitott, melynek keretében tematikus szakterületek választhatók. A regisztráltak száma 2009. december 16-ig 5956, amelyből 3665 fő magánszemély.

A regisztrált szervezetek közül forma szerint a legtöbb helyi önkormányzat, egyesület, Kft. továbbá önkormányzati költségvetési szerv, egyéni vállalkozó, Bt., alapítvány és intézményeik, őstermelő, társas vállalkozás, szakmai szervezetek és érdekképviseletek.

Tematikus szakterületek

A hálózatba jelentkezők a jogszabályban meghatározott 11 szakterület közül átlagosan kettőt-hármat jelölnek meg, melyekben szeretnék ismereteiket bővíteni, szakmai kapcsolataikat szélesíteni.

A szakterületek:

1. Fenntartható energia szakterület: a megújuló energiaforrások (nem csupán biomassza) alkalmazása iránt érdeklődők számára;
2. Állattenyésztés, állattartás szakterület;
3. Szántóföldi növénytermesztés szakterület;

4. Élelmiszer feldolgozás szakterület: magában foglalja az elsődleges feldolgozást, az élelmiszeripari vállalatoktól a helyi termékek előállítójáig (gyümölcs, zöldség, tej, hús, gomba);
5. Vidéki örökség szakterület: a vidék kulturális és természeti örökségének megőrzésében érdekelt tagok;
6. Kertgazdaságok és természet közeli gazdálkodás szakterület: a gyümölcs-zöldségtermelés, a bio-, öko-, és egyéb alternatív termelési módok iránt érdeklődők számára;
7. LEADER szakterület;
8. Erdészet és vadgazdálkodás szakterület;
9. Turizmus és vállalkozásfejlesztés szakterület;
10. Társadalmi integráció, humán erőforrás- és szolgáltatásfejlesztési szakterület: magában foglalja a vidéki közösségi- és közszolgáltatások, társadalmi felzárkóztatás témáit;
11. Tudás, innováció, kutatás-fejlesztés, informatika szakterület.

A fent említett szakterületek 2009 júliusában alakultak meg. Kijelölték képviselőiket, és 2009 novemberre megfogalmazták konkrét feladataikat és elvárásaikat.

Szaksztyályok

A hálózatban résztvevők (a Tanács tagjai, a regisztráltak és a szakterületek képviselői) az eredményesebb együttműködés érdekében nagyobb, összehangoltabb szervezeti egységekbe szerveződtek. Ezek a nagyobb szakmai egységek az ún. szaksztyályok. A négy szaksztyály követi az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program egyes tengelyeit.

A szaksztyályok keretei között – belső szakmai önállóságuk megtartása mellett – működik tovább a 11 szakterület is.

Nemzetközi kapcsolatok

A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat részt vesz az Európai Vidéki Hálózat munkájában is. A hálózat kiemelt célja a gyakorlat-orientált térségközi és nemzetközi kapcsolatok kiépítése, a magyar nemzeti érdekek és értékek európai képviselete.

Magyarország eddigi sikeres hálózatépítő munkájának elismeréseként 2009 szeptemberében hazánk adott otthont a Nemzeti Vidéki Hálózatok találkozójának.

Összefoglalva tehát a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat a jogszabályoknak, valamint az elvárásoknak megfelelően megkezdte munkáját.

Az MNVH finanszírozása

2009-ben MNVH szolgáltatói, tanácsadói és kommunikációs feladatok ellátására, valamint az MNVH intézményhálózat működtetésére és adminisztrációs feladatainak ellátására lekötött összegből kifizetés még nem történt.

1. melléklet: Indikátorok jegyzéke

EU hatásindikátorok*				
Indikátor sorszáma	Indikátor	Indikátor mérése	Mértékegység	Célérték
1	Gazdasági növekedés	Nettó hozzáadott érték	millió euró	0,2
			PPS	
2	Munkahelyteremtés	Létrehozott munkahelyek száma (munkaidő egyenértékben számolva)	ezer munkahely	11,5
3	A munkaerő termelékenysége	A bruttó hozzáadott érték változása a teljes munkaidő-egyenértékhez viszonyítva	Euró/éves munkaegység	1800
4	A biológiai sokféleség csökkenésének visszafordítása	Mezőgazdasági területen fészkelő vadon élő madarak állományindexének változása (index 2000=100)	%	112
5	A magas természeti értékű mezőgazdasági és erdészeti területek fenntartása	A magas természeti értékű területek változása	ezer ha	517
6	A vízminőség javítása	Változás a bruttó tápanyagmérlegben	Nitrogén többlet kg/ha	-3,5
			Foszfor többlet kg/ha	0,4
7	Hozzájárulás az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez	Megújuló energiaforrásokból származó energiatermelés növelése (mezőgazdaság és erdészet)	Kt. kőolaj egyenérték	1600

*A hatásindikátorok tekintetében aktuális adat nem áll rendelkezésre, a hatásindikátorok meghatározására a Mid Term értékelés keretében kerül sor.

Indikátor sorszáma	Indikátor	Indikátor mérése	Mértékegység	Bázisév	Alapadat	Célérték	Aktuális adat éve	Aktuális adat
Célkitűzéshez kapcsolódó bázisindikátorok								
Horizontális (programszint)								
1	Gazdasági fejlődés	GDP /fő vásárlóerő-paritáson	%	2006	62,2	ÚMFT	2008	15742,1
		(EU-25 = 100%, a 2000–2002 közötti három év átlagában)					2008	76,9
2	Foglalkoztatási ráta a teljes népességhez viszonyítva	Átlag fogl. ráta	%	2006	57,3	ÚMFT	2009	55,4
		Női fogl. ráta			26,17		NA	NA
		Fiatalok (15-24)			3,98		NA	NA
3	Munkanélküliség a gazdaságilag aktív népességben belül (15-64 év)	Átlag fogl. ráta	%	2006	8,1	ÚMFT	2009	10,0
		Női fogl. ráta			3,89		NA	NA
		Fiatalok (15-24)			1,64		NA	NA
1. tengely: A mezőgazdasági és erdészeti ágazatok versenyképességének javítása								
4	Az alap és teljes oktatásban részesült gazdálkodók aránya	Alap	%	2006	7,5	20	NA	NA
		Teljes			4,9	10	2007	5,7/7,4
5	A mezőgazdasági népesség korszerkezete	A 35 év alatti gazdálkodók száma az 55 év feletti gazdálkodók számához viszonyítva	%	2006	15	20	2007	13,8
		35 év alatti gazdálkodók száma	ezer fő	2006	54,7	65	2007	46,8
		55 év fölötti gazdálkodók száma	ezer fő	2006	365,7	330	2007	339,5
6	A munkaerő termelékenysége a mezőgazdaságban	Az éves munkaegységre jutó bruttó hozzáadott érték	euró/éves munkaegység	2004-2006 átlaga	4170	5970	2007-2009 átlaga (előzetes)	7220,0
7	Bruttó állóeszköz-felhalmozás a mezőgazdaságban	Bruttó állóeszköz-felhalmozás a mezőgazdaságban	millió euró	2005	801	1067,8	2008	850,9
8	A foglalkoztatás fejlesztése a mezőgazdaságban	A mezőgazdasági foglalkoztatottak száma	ezer fő	2005	194	179	2009	175,8
9	Gazdasági fejlődés a mezőgazdaságban	Bruttó hozzáadott érték a mezőgazdaságban	millió euró	2004	2688,5	3500	2008	3479,2
10	A munkaerő termelékenysége az élelmiszeriparban	Az élelmiszeriparban foglalkoztatottakra jutó bruttó hozzáadott érték	euró/foglalkoztatott	2004	13900	20100	2008	16511,0

Indikátor sorszáma	Indikátor	Indikátor mérése	Mértékegység	Bázisév	Alapadat	Célérték	Aktuális adat éve	Aktuális adat
11	Bruttó állóeszköz-felhalmozás az élelmiszeriparban	Bruttó állóeszköz-felhalmozás az élelmiszeriparban	millió euró	2005	508,2	627,1	2008	423,8
12	A foglalkoztatás fejlesztése az élelmiszeriparban	Foglalkoztatás az élelmiszeriparban	ezer alkalmazott/ foglalkoztatott	2005	140,4	132,4	2009	132,3
13	Az élelmiszeripar gazdasági fejlődése	Bruttó hozzáadott érték az élelmiszeriparban	millió euró	2004	1961,6	2661	2008	2123,8
14	A munkaerő termelékenysége az erdőszetben	Az erdőgazdaságban foglalkoztatottakra jutó bruttó hozzáadott érték	euró/ foglalkoztatott	2006	14900	15000	2007	10483,0
15	Bruttó állóeszköz-felhalmozás az erdőszetben	Bruttó állóeszköz-felhalmozás az erdőgazdaságban	millió euró	2006	116,5	117	2008	36,3
16	A félig önellátó gazdaságok jelentősége az új tagállamokban	Az 1 EUME-nél kisebb gazdaságok száma az új tagállamokban	%	2005	79,6	54,1	2007	77,5
2. tengely: A környezet és a vidék fejlesztése								
17	Biodiverzitás: mezőgazdasági területen fészkelő vadon élő madarak állománya	Mezőgazdasági területen fészkelő vadon élő madarak állományindexe (index: 2000=100%)	%	2003	108,8	112	NA	NA
18	Biodiverzitás: mezőgazdasági hasznosítású magas természeti értékű területek	Mezőgazdasági hasznosítású magas természeti értékű területek	millió ha	2005	1,4	2,3	2010	0,2
19	Biodiverzitás: Erdő és egyéb fás terület megoszlása	Tűlevelű	%	2006	13	11	2009	11,9
		Lombos			82	86	2009	83,1
		Kevert			5	3	2009	5,0
20	Vízminőség: bruttó tápanyagegyensúly	Nitrogén többlet	kg/ha	2002–2004 átlaga	20	17,5	2008	-2,4
		Foszfor többlet	kg/ha	2002-2004 átlaga	-3,7	-3,3	2008	-15,1
21	Vízminőség: nitrát- és növényvédőszer terhelés	Felszíni vizek nitrátkoncentrációjának változása	mg/l	2001–2004	77,5	73	NA	NA
		Talajvíz nitrátkoncentrációjának változása	mg/l		NA	NA	NA	NA
		Felszíni vizek peszticidkoncentrációjának változása	µg/l		1,77	1,5	NA	NA

Indikátor sorszáma	Indikátor	Indikátor mérése	Mértékegység	Bázisév	Alapadat	Célérték	Aktuális adat éve	Aktuális adat
		Talajvíz peszticidkoncentrációjának változása	µg/l		0,34	0,3	NA	NA
22	Talaj: erózióval veszélyeztetett területek	Talajerózióval veszélyeztetett területek talajpusztulása	tonna/ha/év	2004	0,41	0.35	NA	NA
23	Talaj: ökológiai gazdálkodás	Ökológiai gazdálkodásba vont mezőgazdasági terület	ezer ha	2005	128	300	2009	140,0
24	Éghajlatváltozás: mezőgazdaságból és erdőszetből származó megújuló energia termelése	Mezőgazdaságból származó megújuló energia termelés	kt. kőolaj-egyenérték	2006	40	45	NA	NA
		Erdőszetből származó megújuló energia termelés			737	740	NA	NA
25	Éghajlatváltozás: megújuló energia termelésére hasznosított mezőgazdasági terület	Energianövények termelésére hasznosított mezőgazdasági területek	ezer ha	2006	9,881	250	NA	NA
26	Éghajlatváltozás/levegőminőség: mezőgazdaság üvegház hatású gáz kibocsátása	A mezőgazdaság üvegházhatású gáz-kibocsátása	1000 t CO ₂ / 1000 t ammónia	2003	9055 / 99,8	8200 / 91,0	2010	1000/ n.a.
3. tengely – Az életminőség javítása a vidéki területeken és a gazdasági tevékenységek diverzifikációjának ösztönzése								
27	Gazdálkodók egyéb jövedelemszerző tevékenységgel	Egyéb jövedelemszerző tevékenységet folytató gazdák százalékos aránya	%	2006	38,5	47	2007	37,8
28	Foglalkoztatás a szekunder, illetve a terciér szektorban	országosan	ezer fő	2005	3707,5	3745	NA	NA
		vidéken			1436,29	1437	NA	NA
29	Bruttó hozzáadott érték a szekunder, illetve a terciér szektorban	országosan	millió euró	2004	67321,96	72200	NA	NA
		vidéken			19641,64	19700	2008	38723,0
30	Önfoglalkoztatott személyek	országosan	ezer fő	2004	552,6	549	NA	NA
		vidéken			NA	NA	NA	NA
31	Idegenforgalmi infrastruktúra a vidéki területeken (ágyszám)	országosan	ezer db	2005	569,2	582	2008	321,5
		vidéken			298,27	300	NA	NA
32	DSL-előfizetéssel rendelkező személyek a teljes népesség százalékában	országosan	%	2004	7,36	50	NA	NA
		vidéken			5,37	25	2009	28,0
33	A szolgáltatások bruttó hozzáadott értéke az összes bruttó hozzáadott érték százalékában	országosan	%	2004	65,2	72	2008	66,6
		vidéken			59,71	65	NA	NA
34	Nettó elvándorlás éves bruttó rátája	országosan	ezer főre vetítve	2005	2,13	2,15	NA	NA
		vidéken			-0,66	-0,67	2009	-103,1

Indikátor sorszama	Indikátor	Indikátor mérése	Mértékegység	Bázisév	Alapadat	Célérték	Aktuális adat éve	Aktuális adat
35	Az oktatásban és képzésben részt vevő felnőtt (25-64 éves) népesség aránya	országosan	%	2004	4,6	7,5	NA	NA
		vidéken			NA		NA	NA
4. tengely: LEADER								
36	A LEADER Helyi Akciócsoportok által lefedett terület		%	2005	15,87	15,87	2009	4509796,0
További, a célkitűzésekhez kapcsolódó bázisindikátorok								
Horizontális indikátorok								
1	Gazdasági fejlődés	Mezőgazdasági termelés aránya a GDP-ből	%	2004	3,1	2,9	2008	4,3
2	Mezőgazdasági foglalkoztatás	Mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatottból	%	2005	4,97	4,1	2009	4,6
3	Esélyegyenlőség fenntartása	A nők aránya a mezőgazdasági foglalkoztatottakból	%	2004	22,9	23,2	2009	26,1
4	Környezeti fenntarthatóság	Az energetikai célú hasznosítás aránya a megtermelt biomasszából	%	2005	8	22	2007	9,6
5	Területi kohézió fenntartása	Az egy főre jutó GDP (régiók szintjén mért) szélsőértékei közötti különbség	%	2003	39,7	43,5	2008	37,0
		Az elvándorlási különbözet a vidéki térségekben	fő	2005	-3929	-3500	2009	-22692,0
6	Társadalmi kohézió fenntartása	Aktív kereső nélküli háztartások száma a vidéki térségekben	ezer háztartás	2001	557,58	620	NA	NA
1. tengely: A mezőgazdasági és erdészeti ágazatok versenyképességének javítása								
Általános célkitűzés: a fenntartható és versenyképes agrár- és élelmiszergazdaság megteremtése								
7	Mezőgazdaság hozzáadott értéke	Mezőgazdaság hozzáadott értéke folyó áron	milliárd Ft	2004	676,6	976,6	2009	664,8
8	A mezőgazdaság jövedelmezősége	A mezőgazdaság jövedelmezősége	(100 Ft összes eszközértékre jutó adózás előtti eredmény)	2004	1,3	1,6	2008	4,8

Indikátor sorszáma	Indikátor	Indikátor mérése	Mértékegység	Bázisév	Alapadat	Célérték	Aktuális adat éve	Aktuális adat
		Az élelmiszeripar jövedelmezősége	(100 Ft összes eszközértékre jutó adózás előtti eredmény)	2004	2,6	3,6	2008	-0,4
		Az erdőgazdaság jövedelmezősége	(100 Ft összes eszközértékre jutó adózás előtti eredmény)	2004	2,1	2,9	2008	4,9
9	Mezőgazdasági export	Az élelmiszergazdaság összes exportból való részesedése	%	2005	6,1	6,6	2009	7,3
Specifikus célkitűzés: az ismeretszerzés támogatása és az emberi erőforrás szakképzettségének és korstruktúrájának javítása								
10	Korcsoport eloszlás	A 40 év alatti egyéni gazdálkodók aránya	%	2005	14,3	16,4	2007	14,1
		Az 55 év feletti egyéni gazdálkodók aránya	%	2005	51,7	50,7	2007	54,9
11	Internet használat	Számítógépet és internetet használó egyéni gazdálkodók aránya	%	2005	28	48	NA	NA
Specifikus célkitűzés: a termelési szerkezetváltás ösztönzése a fenntartható termelési struktúra elérése érdekében								
12	Mezőgazdasági ágazatok kibocsátása	A mezőgazdaság bruttó kibocsátásának megoszlása a főbb ágazatokban (állattenyésztés/növénytermelés és ebből kertészet)	%	2004	33,6/56,9/ 17,2	40,0/52,0/ 19,0	2009	36.5/54.0/14.4
13	Energetikai célú gabonatermelés	Energetikai célú gabonatermelés aránya	%	2004	0,3	9	NA	NA
14	Állattenyésztés fejlesztése	Állattenyésztést folytató egyéni gazdaságok száma	ezer gazdaság	2005	264,1	201	2007	251,5
15	15. Kertészet fejlesztése	Kertészeti termelést folytató egyéni gazdaságok száma	ezer gazdaság	2005	106,1	99	2007	101,7
16	Termelői csoportok	Termelői csoportok száma	db	2004	252	300	2009	254
		Termelői csoportok nettó árbevétele	milliárd Ft	2004	118	348	2008	264

Indikátor sorszáma	Indikátor	Indikátor mérése	Mértékegység	Bázisév	Alapadat	Célérték	Aktuális adat éve	Aktuális adat
		A termelői csoportok piaci értékesítésből származó bevételeinek részesedésének aránya a mezőgazdasági eredetű bevételekből	%	2006	6	6	2008	17,4
		Termelői csoportok által lefedett mezőgazdasági terület	ezer ha	2005	550	1315	NA	NA
17	A termelés diverzifikálása	Élelmiszer-feldolgozást végző egyéni gazdaságok aránya (hús / tej / gyümölcs és zöldség / bortermelés, borpalackozás)	%	2005	0,8/0,5/1,3/0,6	1,2/0,7/2,0/0,8	2007	0.9/0.4/1.6/0.7
Specifikus célkitűzés: a fizikai erőforrások korszerűsítése és fejlesztése, az innováció elősegítése								
18	Mezőgazdasági beruházások értéke	Mezőgazdasági beruházások értéke (2005 évi változatlan áron)	milliárd Ft	2005	197,5	240,6	2009	209,3
19	Állattartás korszerűsítése	Korszerűsítésre szoruló állattartó telepek száma	telep	2005	3850	1850	NA	NA
20	Mezőgazdasági termékek elsődleges feldolgozásának korszerűsítése	Korszerű technológiájú feldolgozó üzemek aránya	%	2006	30	35	NA	NA
		A feldolgozás és értékesítés technikai hátterét (minőségkövetés, tárolás, csomagolás, készletnyilvántartás) komplexen korszerűsítő fejlesztések aránya	%	2006	60	65	NA	NA
21	Öntözésfejlesztés	Öntözött terület	ezer ha	2006	62	72	2009	91,7
22	Mezőgazdaság energiafelhasználási hatékonysága	A mezőgazdaság egységnyi GDP-re jutó energiafelhasználása	terajoule/milliárd Ft	2006	43,5	41	2008	27,0
Specifikus célkitűzés: a mezőgazdasági termelés és termékek minőségének javítása								
23	Termelői szerveződések	Alapanyag-termelő és -feldolgozó integrációk (szerveződések) száma (növénytermelés / állattenyésztés / kertészet / erdészet)	db	2004	320	400	2010	148/105/79/1
		TCS + TÉSZ			(250+70)	NA	NA	NA
24	Magas minőségű termékek előállítás	1. Földrajzi árujelzővel ellátott, bejelentett termékek száma (OEM, OFJ)	db	2005	11	14	2009	12

Indikátor sorszáma	Indikátor	Indikátor mérése	Mértékegység	Bázisév	Alapadat	Célérték	Aktuális adat éve	Aktuális adat
		2. Földrajzi árujelzővel ellátott, az EU-ban bejegyzett termékek száma (OEM, OFJ)	db	NA	NA	NA	2009	4
		3. Nemzeti szinten jóváhagyott hagyományos különleges termék (HKT)	db	NA	NA	NA	2010	1
		4. Az EU-ban bejegyzett hagyományos különleges termék (HKT)	db	NA	NA	NA	2009	0
		5. Kiváló minőségű élelmiszerek tanúsítási rendszerébe tartozó termékek száma (KMÉ)	db	2005	350	400	2010	415
		6. HÍR gyűjtemény	db	2001	300	NA	2010	307
		7. HÍR védjegyes termékek	db	NA	NA	NA	2010	47
		Földrajzi árujelzővel ellátott termékek árbevételének aránya az élelmiszergazdaság árbevételéből	%	2005	0,5	1	NA	NA
		A magasabb minőségű, nagyobb hozzáadott értékű termékek aránya	%	2005	39481	5	NA	NA
2. tengely: A környezet és a vidék fejlesztése								
Speciális célkitűzés: A mezőgazdaság és az erdészet környezetbarát fejlesztése a terület agro-ökológiai adottságaihoz igazodó földhasználat térnyerésével, a természeti-táji erőforrások védelme, állapotuk javítása								
25	Extenzív földhasznosítás	A környezetvédelmi és a tájgazdálkodási szempontokat előtérbe helyező, az agro-ökológiai adottságokhoz igazodó mező- és erdőgazdálkodással érintett termőterület	millió ha	2005	1,9	3,1	2010	0,7
26	Éghajlatváltozás mérséklése	Fás szárú energiaültetvény	ezer ha	2005	0	49	2010	2,2
Specifikus célkitűzés: Mezőgazdasági földterületek fenntartható hasznosítása, környezetkímélő gazdálkodási módszerek elterjesztése								
27	Extenzív hasznosítású mezőgazdasági területek	Ökológiai gazdálkodásba bevont, ellenőrzött, illetve átállás alatt lévő terület nagysága	ezer ha	2005	128	300	2009	140,0

Indikátor sorszáma	Indikátor	Indikátor mérése	Mértékegység	Bázisév	Alapadat	Célérték	Aktuális adat éve	Aktuális adat
		Agrár-környezetvédelmi program alá tartozó földterület az összes mezőgazdasági területhez képest	%	2005	25,3	28	2010	22,7
28	Érzékeny természeti terület	Egyes vadon élő fajok vagy társulások megőrzését célzó szerződésbe vont területek nagysága	ezer ha	2005	119,7	220	2010	201,2
		Szennyezőanyagok vízbázisokba jutásának mérséklését/megelőzését érintő terület	ezer ha	2005	0,8	12	2010	3928,0
29	Kedvezőtlen talajállapot javítása	Mocsaras és vizes élőhelyek megóvása	ezer ha	2005	35,3	40	2010	4,8
		Ökológiai gazdálkodás támogatott területe	ezer ha	2005	76	130	2010	84,0
		Integrált gazdálkodás	ezer ha	2005	297,2	600	2010	1130,9
		Talajvesztés által veszélyeztetett megművelt terület védelme (víz- és szélerózió)	ezer ha	2005	0	65	2010	9,5
		A talajba jutott aktív hatóanyagok/vegyszerek csökkentése által érintett terület, (ezer hektár), 2005	ezer ha	2005	1450,6	2350	2010	1130,9
30	Natura 2000 mezőgazdasági terület	A NATURA 2000 szántó- és gyepterületek a mezőgazdasági területekből	%	2005	17,2	17,2	2010	17,2
		Támogatott NATURA 2000 szántó- és gyepterület	ezer ha	2005	150	480	2009	82,3
Specifikus célkitűzés: Kedvezőtlen adottságú területeken a mezőgazdasági tevékenység fenntartása								
31	Kedvezőtlen adottságú terület	Kedvezőtlen adottságú terület	ezer ha	2005	883,6	883,6	2010	883,6
		Támogatott kedvezőtlen adottságú terület aránya a mezőgazdasági területekből	ezer ha	2005	218	350	2009	61,1
		Kedvezőtlen adottságú területeken gazdálkodók száma	ezer fő	2005	6,6	7,8	2009	8,2
32	Művelés felhagyása	Parlagon hagyott szántóterületek aránya	%	2004	3	3,5	2009	3,6

Specifikus célkitűzés: Erdészeti földterületek fenntartható használata, valamint az erdőszültség növelése

Indikátor sorszáma	Indikátor	Indikátor mérése	Mértékegység	Bázisév	Alapadat	Célérték	Aktuális adat éve	Aktuális adat
33	Az ország erdősültsége	Erdőgazdálkodási célú területek aránya	%	2006	21,5	22,2	2009	21,9
34	Erdőtelepítés	Mezőgazdasági földterületek első erdősítése által érintett terület	ezer ha	2005	17,8	70	2009	16,9
		Őshonos, lombos erdőt alkotó fafajokból történő erdőtelepítés aránya	%	2005	59	65	2009	61,0
35	Erdő-környezetvédelem	Az erdő-környezetvédelmi programba bevont erdők területe	ezer ha	2006	0	160	2010	0,0
36	Natura 2000 erdő	Natura 2000 erdőterület	ezer ha	2005	773,4	773,4	2009	773,4
		– ebből magánerdő	%	2005	26,8	26,8	2009	26,8
37	Állatjólét	Állatjóléti és higiéniai célú támogatásban részesülő gazdaságok száma	db	2005	3636	5800	NA	NA
3. tengely: Az életminőség javítása a vidéki területeken és a gazdasági tevékenységek diverzifikációjának ösztönzése								
Általános célkitűzés: A vidéki lakosság életminőségének, jövedelmi és foglalkoztatottsági helyzetének javítása								
38	Jövedelem-szint	A vidéki térségekben az 1 lakosra jutó átlagos jövedelem	ezer Ft	2004	391,28	425	2008	601,1
			%		70,28	73	2008	96,3
Specifikus célkitűzés: A vidéki foglalkoztatási feszültségek csökkentése, a jövedelemszerzési lehetőségek bővítése								
39	Vállalkozások száma	Az 1-9 főt alkalmazó, vidéki területeken működő vállalkozások száma, (ezer vállalkozás), 2004	ezer vállalkozás	2004	152,37	215	2008	159,7
40	Vállalkozássűrűség	A vidéki területeken ezer főre jutó működő vállalkozások száma (db)	db	2004	52,16	58	2008	43,7
41	Falusi szállás	Falusi szállások vendéglátóinak száma	ezer fő	2005	6,97	8,2	2008	7,1
		Vendégek száma a falusi magán szálláshelyeken (külföldi/belföldi)	ezer fő	2005	34,24/108,98	48/140	2008	24,96/172,64
		Falusi magán szálláshelyen eltöltött vendégéjszakák száma (külföldi/belföldi)	ezer vendégéjszaka	2005	166,45/379,42	188/417	2008	109,95/577,77
Speciális célkitűzés: A vidéki életminőség javítása a kulturális és természeti értékek fenntartható, komplex hasznosításával								
42	Örökségvédelem	A veszélyeztetett műemlékek aránya a vidéki térségekben	%		40	33	NA	NA

Indikátor sorszáma	Indikátor	Indikátor mérése	Mértékegység	Bázisév	Alapadat	Célérték	Aktuális adat éve	Aktuális adat
43	A falusi (vidéki) kulturális és természeti örökség bemutatása	Leíró jellegű (a kistérségi menedzserek körében a vidékfejlesztésről készült 2005-ös felmérés alapján az ilyen jellegű aktivitások a települések hozzávetőlegesen 16%-ában található meg) A leírás magában foglalja azokat a vidéki településeket, amelyeknek van bemutatóhelyük, amelyek bemutatják a vidéki életet, a hagyományokat, a természeti értékeket (falumúzeum, tájházak, egyedi táj stb., védett örökségnek minősülő értékek bemutatása) és a bemutató helyek számát.	leíró	NA	NA	NA	2011	7949,0
44	A helyben előállított termékek értékesítésére szolgáló infrastruktúra (helyi piacok)	Leíró jellegű (Csak kisszámú település rendelkezik a helyi termékek árusítására alkalmas piacterekkel. A leírás tartalmazza a megfelelő infrastruktúrával rendelkező és legalább hetente egyszer nyitva tartó vidéki helyi piacok számát és elhelyezkedését.)	leíró	NA	NA	NA	2011	790,0
Specifikus célkitűzés: A vidéki lakosság számára nyújtott alapszolgáltatások fejlesztése								
45	Az alapszolgáltatások hozzáférhetősége	Leíró jellegű: a program által támogatható szolgáltatásokat biztosító vidéki települések igényeinek javítása (szolgáltatásonként).	leíró	NA	NA	NA	NA	NA
Kontextushoz kapcsolódó alapindikátorok								
Horizontális (Program szint)								
1	Vidéki térségek kijelölése	NUTS 3 régiók száma	db	2005	11	11	2009	79258,2
		Települések száma	db	2005	2907	2981	2009	2939,0
		Állandó lakosok száma	ezer fő	2005	4568,45	4568,45	2009	3958,1
2	Vidéki térségek fontossága	Vidéki térségek területe	%	2005	82,89	83	2009	83,0

Indikátor sorszáma	Indikátor	Indikátor mérése	Mértékegység	Bázisév	Alapadat	Célérték	Aktuális adat éve	Aktuális adat
		Vidéki területek népessége	%	2005	39,09	44,88	2009	39,0
		Bruttó hozzáadott érték a vidéki térségben	%	2005	29,26	n.a.	2007	28,6
		Foglalkoztatottság a vidéki térségekben	%	2005	39,56	51	2007	39,3
1. tengely: A mezőgazdasági és erdészeti ágazatok versenyképességének javítása								
3	Mezőgazdasági földhasználat	Szántóföld	%	2005	84,8	80	2007	82,9
		Állandó rét/legelő	%	2005	11	15	2007	11,0
		Évelő növények	%	2005	3	5	2007	5,3
4	Mezőgazdaság üzemi szerkezete	Gazdaságok száma	ezer db	2005	714,8	499	2007	626,3
		Megművelt mezőgazdasági terület	ezer ha	2005	4266,6	4180	2007	4228,6
		Átlagos birtokméret	ESU	2005	8,6	14,5	2007	9,6
		A gazdaságok megoszlása hasznosított mezőgazdasági terület alapján (5 hektár alatti/ 5-50 hektár közötti/50 hektárnál nagyobb gazdaságok)	%	2005	88,9/9,4/1,8	83,0/14,0/3,0	2007	89.4/1.9/8.6
		Átlagos gazdaságméret és megoszlás (2 EUME-nál kisebb/2-100 EUME közötti/100 EUME feletti gazdaságok)	%	2005	86/13,7/0,4	81,1/18,0/1,0	2007	86.0/13.7/0.4
		Munkaerő	AWU	2005	462740	323000	2007	403420,0
5	Erdészet üzemi szerkezete	Fakitermelésre alkalmas erdőterületek (FAWS)	ezer ha	2006	1702	2028	2009	1726,1
		Fakitermelésre alkalmas terület (nem állami közintézmény/magán/állami) aránya	%	2006	0,5/36,6/62,9	0,5/42,0/57,5	2009	0,6/42,0
		Átlagos magán erdőbirtok mérete FOWL	ha	2006	22,3	25	2009	19,8
6	Erdők termelékenysége	Nettó átlagos éves volumennövekmény fakitermelésre alkalmas területeken	m ³ /év/ha	2006	5,8	6	2009	7,1
2. tengely: A környezet és a vidék fejlesztése								
7	Földfelszín növényzete	A mezőgazdasági/erdészeti/természetes/mesterséges területek aránya	%	2000	68,2/20,2/5,9/5,7	63,2/21,9/5,9/9,0	NA	NA

Indikátor sorszáma	Indikátor	Indikátor mérése	Mértékegység	Bázisév	Alapadat	Célérték	Aktuális adat éve	Aktuális adat
8	KAT	Mezőgazdasági terület megoszlása (KAT-on kívüli/KAT hegyi/egyéb KAT/különleges hátrányokkal érintett KAT)	%	2005	84,9/NP/6,7/8,3	84,9/NP/6,7/8,3	2010	84,9/5,7/8,3
9	Extenzív művelésű területek	Extenzív szántóföldi növénytermesztésben hasznosított mezőgazdasági terület	%	2005	23	25	2010	723,1
		Extenzív legeltetéssel hasznosított mezőgazdasági terület	ezer ha	2005	42	45	2010	330,9
10	Natura 2000 területek	NATURA 2000 területek aránya az ország területéből	%	2005	20,6	20,6	2010	20,6
		Mezőgazdasági területek aránya a NATURA 2000 területeken belül	%	2005	17,2	17,2	2010	17,2
		NATURA 2000 erdőterület aránya	%	2005	43,6	43,6	2009	43,6
11	Biodiverzitás: védett erdők	A biodiverzitás, a táj és specifikus környezeti elemek fenntartása céljából megőrzött védett erdőterületek (1.1/1.2/ 1.3/ és 2. osztályok)	%	2000-2002	0,2/3,6/0,6/15,7	10,0/6,0/4,0/20,0	2009	0,2/0,4/3,0/18,2
12	Erdőterületek bővülése	Erdő és egyéb fás terület átlagos éves növekedése	ezer ha/év	2000-2005	13,8	11	2009	13,1
13	Az erdei ökoszisztémák egészsége	Fák/tűlevelűek/lombos fák aránya a 2-4 lombpusztulási kategóriákban	%	2004	17,1/27,2/18,5	20,0/24,2/19,0	2009	18,5/27,2/17,1
14	Vízminőség	A Magyarországon nitrátérzékeny területként lehatárolt területek aránya	%	2005	53,4	53,4	2010	42,2
15	Vízfelhasználás	Öntözött mezőgazdasági terület aránya	%	2006	1,8	2	2009	1,6
16	Talaj- és vízbázisvédelem szempontjából védett erdők	Elsődlegesen talaj- és vízvédelmet szolgáló erdő és egyéb fás terület aránya (EEFMK 5.1; 3.1 osztály)	az összes erdőterület %-a	2000-2002	9,6	11	2009	8,2
3. tengely: Az életminőség javítása a vidéki területeken és a gazdasági tevékenységek diverzifikációjának ösztönzése								
17	Népsűrűség	országosan	lakosság/km ²	2005	109,41	110	NA	NA
		vidéken			51,78	58	2009	52,9
18	Korcsoport eloszlás	Országosan	0-14 éves lakosok aránya	2005	15,6	16	NA	NA
			15-35/54-64 éves lakosok aránya	2005	68,7	69	NA	NA
			64 év fölötti lakosok aránya	2005	15,6	15	NA	NA

Indikátor sorszáma	Indikátor		Indikátor mérése	Mértékegység	Bázisév	Alapadat	Célérték	Aktuális adat éve	Aktuális adat
		Vidéken	0–14 éves lakosok aránya		2005	17,15	16,2	2009	16,1
			15–35/54–64 éves lakosok aránya		2005	66,87	63	2009	67,4
			64 év fölötti lakosok aránya		2005	15,98	20,8	2009	16,5
19	Gazdaság szerkezete	Országosan	Bruttó hozzáadott érték aránya a primer szektorban	%	2004	3,89	4	NA	NA
			Bruttó hozzáadott érték a szekunder szektorban			30,87	30	NA	NA
			Bruttó hozzáadott érték a tercier szektorban			65,24	66	NA	NA
		Vidéken	Bruttó hozzáadott érték aránya a primer szektorban	%	2004	7,56	4	2007	8,1
			Bruttó hozzáadott érték a szekunder szektorban			32,73	29	2007	33,3
			Bruttó hozzáadott érték a tercier szektorban			59,71	67	2007	58,7
20	Foglalkoztatás szerkezete		Foglalkoztatás a primer szektorban	%	2005	5	3	NA	NA
			Foglalkoztatás a szekunder szektorban			32,4	32	NA	NA
			Foglalkoztatás a tercier szektorban			62,6	65	NA	NA
			Foglalkoztatás a primer szektorban	%	2005	6,95	4,4	2007	7,2
			Foglalkoztatás a szekunder szektorban			35,33	31,2	2007	35,8
			Foglalkoztatás a tercier szektorban			57,71	64,4	2007	56,9
21	Tartós munkanélküliség az aktív népesség arányában	országos átlag	%	2005	2,86	2	NA	NA	
		vidék			4,38	3	NA	NA	
22	Közép- és felsőfokú végzettségű személyek (25–64 évesek)	országos átlag	%	2004	79,21	79	NA	NA	
		vidék			74,74	79	NA	NA	
23	Internet-infrastruktúra (elsődleges DSL-lefedettség Magyarországon)	országos átlag	lakosság %	2004	7,36	50	NA	NA	
		vidék			5,37	25	2010	93,4	
Kiegészítő nemzeti kontextus függő indikátorok									
1. tengely: A mezőgazdasági és erdészeti ágazatok versenyképességének javítása									
1	Átlagos birtokméret	Az átlagos birtokméret (egyéni gazdaságok/gazdasági szervezetek)		ha	2005	3,5/486,8	3,9/510	2007	3.7/488.6
2	Gazdaságok ellátottsága	Traktorok száma		ezer db	2005	120,5	150,5	NA	NA

Indikátor sorszáma	Indikátor	Indikátor mérése	Mértékegység	Bázisév	Alapadat	Célérték	Aktuális adat éve	Aktuális adat
		Gabona-betakarítógépek száma	ezer db	2005	12,1	14,1	NA	NA
3	Teljesítmény ellátottság	Traktor vonóerő-kapacitás ezer ha mezőgazdasági területre	kW	2000	815	905	NA	NA
4	Traktorsűrűség	100 ha mezőgazdasági területre jutó traktorállomány	db	2005	2,1	2,7	NA	NA
5	Kombájnsűrűség	100 ha mezőgazdasági területre jutó gabona-betakarítógépek száma	db	2005	0,21	0,25	NA	NA
2. tengely: A környezet és a vidék fejlesztése								
6	Természetvédelmi területek aránya	Országos jelentőségű védett területek aránya	%	2004	8,9	8,9	2010	8,9
7	Talajerő-visszapótlás	Szervestrágyázott terület	ezer ha	2004	460,2	500	2009	360,4
		Műtrágyázott területen felhasznált műtrágya hatóanyag mennyiség (gazdasági szervezetek)	kg/ha	2005	133	128	2009	131,0
		Mezőgazdasági területre jutó értékesített műtrágya hatóanyag mennyiség	kg/ha	2005	67	66	2009	63,5
8	Növényvédőszer- felhasználás	Alkalmazott növényvédő szerek (gazdasági szervezetek):						
		– gyomirtó	ezer ha	2005	1 562,1	1 410,0	2009	1406,1
		– rovarirtó	ezer ha	2005	733,2	580	2009	812,0
		– gombaölő	ezer ha	2005	791,1	640	2009	797,4
		– egyéb növényvédő szer	ezer ha	2005	363,1	210	2009	302,0
3. tengely: A vidéki területeken az életminőség javítása és a gazdasági tevékenység diverzifikációjának ösztönzése								
9	Tartós munkanélküliség	Regisztrált tartós munkanélküliek aránya a regisztrált munkanélkülieken belül a vidéki térségekben	%	2005	48,91	42,5	2009	53,8

2. melléklet: A bruttó hazai termék (GDP) és megoszlása a nemzetgazdaság ágazatai között (2000-2009)

Év	Bruttó hazai termék (GDP), milliárd forint	Ebből (%)		
		Mezőgazdaság	Ipar, építőipar	Szolgáltatások
2000	13345,3	4,6	27,1	53,5
2001	15288,7	4,5	26,4	55,3
2002	17219,4	4,0	25,9	56,7
2003	18815,0	3,7	25,4	56,5
2004	20803,8	4,1	26,0	55,2
2005	21988,6	3,6	25,9	56,2
2006	23755,5	3,5	26,1	56,8
2007	25408,1	3,4	25,5	56,7
2008	26543,3	3,7	24,8	56,7
2009	26094,8	2,5	25,3	57,2

Forrás: Bruttó Nemzeti Termék, 2005 (II. előzetes adatok) KSH, 2006, A bruttó hazai termék (GDP) termelése folyó áron. STADAT, KSH.

3. melléklet: A mezőgazdaság főbb mutatói (2000-2009)

Év	A mezőgazdaság részesedése a (%)			
	GDP-ből	exportból ^{a)}	beruházásokból	foglalkoztatásból
2000	4,6	8,4	5,0	6,6
2001	4,5	8,7	6,2	6,3
2002	4,0	8,0	6,3	6,2
2003	3,7	7,8	6,2	5,5
2004	4,1	7,1	3,9	5,3
2005	3,6	7,2	4,4	5,0
2006	3,5	6,2	4,2	4,8
2007	3,4	7,0	3,7	4,7
2008	3,7	7,9	4,8	4,5
2009	2,5	8,6	5,6	4,7

a) Élelmiszer iparral együtt

Forrás: Mezőgazdasági Statisztikai Évkönyv, 2005 KSH, 2006, Mezőgazdaság 2009, KSH; Külkereskedelem KSH-STADAT.

4. melléklet: A bruttó hozzáadott érték megoszlása az élelmiszergazdaságban (2001-2008)

Megnevezés	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bruttó hozzáadott érték alapján (milliárd Ft)								
Nemzetgazdaság összesen	13179,5	14880,1	16230,5	17649,6	18865,2	20510,3	21756,0	22613,5
Ebből: mező-, vadgazdálkodás és halászat	659,3	657,9	668	823,3	791,4	823,4	864,3	974,2
Erdőgazdálkodás	34,5	35,1	29,4	29,7	28,1	29,1	37,7	n.a.
Élelmiszeripar	478	523,2	515,4	493,7	490,5	500,2	486,4	n.a.
Együtt	1171,8	1216,2	1212,8	1346,7	1310	1352,7	1388,4	n.a.
Bruttó hozzáadott érték megoszlása (%)								
Nemzetgazdaság, összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Ebből: mező-, vadgazdálkodás és halászat	5,0	4,4	4,1	4,7	4,2	4,0	4,0	4,3
Erdőgazdálkodás	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	n.a.
Élelmiszeripar	3,6	3,5	3,2	2,8	2,6	2,4	2,2	n.a.
Együtt	8,9	8,2	7,5	7,7	6,9	6,6	6,4	n.a.

Forrás: Mezőgazdasági Statisztikai Évkönyv 2005, KSH 2006. Agrárgazdasági Statisztikai Zsebkönyv 2009, AKI, 2010.

5. melléklet: A mezőgazdasági területtel rendelkező egyéni gazdaságok és gazdasági szervezetek száma és területe birtokméret szerint, 2005-2007

Megnevezés	Gazdaságok		Mezőgazdasági területe		Egy gazdaság átlagos területe, ha
	száma	megoszlása, %	hektár	megoszlása, %	
2005					
Egyéni gazdaságok					
10 ha alatti	616659	93,9	552576	26,2	0,90
10-50 ha	31576	4,8	644292	30,5	20,40
50-100 ha	5007	0,8	344160	16,3	68,74
100-300 ha	3223	0,5	512694	24,3	159,07
300 ha felett	167	0,0	56819	2,7	340,23
Összesen	656632	100,0	2110541	100,0	3,21
Gazdasági szervezetek					
10 ha alatti	1063	18,5	4155	0,2	3,91
10-50 ha	1383	24,1	34875	1,6	25,22
50-100 ha	640	11,2	45924	2,1	71,76
100-300 ha	1125	19,6	220610	10,2	196,10
300 ha felett	1525	26,6	1850444	85,8	1213,41
Összesen	5736	100,0	2156008	100,0	375,87
Gazdaságok összesen					
10 ha alatti	617161	92,6	578981	10,1	0,94
10-50 ha	35982	5,2	745709	13,1	20,72
50-100 ha	6264	1,0	435092	7,6	69,46
100-300 ha	4998	0,8	838780	14,7	167,84
300 ha felett	1932	0,3	3111309	54,5	1610,09
Összesen	666337	100,0	5709872	100	8,57
2007					
Egyéni gazdaságok					
10 ha alatti	523174	93,4	450540	22,1	0,86
10-50 ha	28270	5,0	581434	28,5	20,57
50-100 ha	5063	0,9	347416	17,0	68,62
100-300 ha	3543	0,6	566314	27,8	159,84
300 ha felett	232	0,0	94322	4,6	406,56
Összesen	560282	100,0	2040025	100,0	3,64
Gazdasági szervezetek					
10 ha alatti	1032	18,2	3744	0,2	3,63
10-50 ha	1317	23,2	33010	1,5	25,06
50-100 ha	601	10,6	43452	2,0	72,30
100-300 ha	1134	20,0	215817	9,9	190,31
300 ha felett	1581	27,9	1892451	86,5	1197,00
Összesen	5665	100,0	2188473	100,0	386,31
Gazdaságok összesen					
10 ha alatti	524206	92,6	454284	10,7	0,87
10-50 ha	29587	5,2	614443	14,5	20,77
50-100 ha	5664	1,0	390867	9,2	69,01
100-300 ha	4677	0,8	782130	18,5	167,23
300 ha felett	1813	0,3	1986773	47,0	1095,85
Összesen	565947	100,0	4228498	100,0	7,47

Forrás: Magyarország mezőgazdasága 2005 Gazdaságszerkezeti Összeírás – I. kötet. KSH 2006., Magyarország mezőgazdasága 2007 Gazdaságszerkezeti Összeírás – I. kötet. KSH 2008.

6. melléklet: A foglalkoztatottak nemek szerinti megoszlása a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban (%)*

Évek	Mezőgazdaság		Élelmiszeripar		Összes foglalkoztatott	
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
2001	73,4	26,7	59,5	40,5	54,6	45,4
2002	72,9	27,1	60,6	40,0	54,6	45,4
2003	76,7	23,3	59,9	40,1	54,2	45,8
2004	76,5	23,6	62,2	37,9	54,3	45,7
2005	74,2	25,8	59,1	40,8	54,2	45,8
2006	74,5	25,5	59,0	41,0	54,4	45,6
2007	77,0	23,0	56,6	43,4	54,6	45,4
2008	75,9	24,1	58,4	41,6	54,4	45,6

*Az erdőgazdaságban dolgozó munkaerő nemek szerinti megoszlására nem állnak rendelkezésre megbízható adatok

Forrás KSH munkaerő-felmérés

7. melléklet: A foglalkoztatás alakulása a mezőgazdaságban 2001-2009

Megnevezés	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008*	2009*
Foglalkoztatottak száma (ezer fő)									
Ágazatok, összesen	3868,3	3870,6	3921,9	3900,4	3901,5	3930,1	3926,2	3879,4	3781,9
Mezőgazdaság	226,3	223,7	199,7	189,4	178,4	175,8	168,6	152,4	158,1
Erdészet	17,1	17,2	15,5	15,5	15,5	15,0	14,3	13,7	15,8
Élelmiszeripar	158,0	161,2	152,0	141,1	140,4	141,8	135,3	128,6	132,3
Összesen	401,4	402,1	367,2	346,0	334,3	332,6	318,2	294,7	306,2
A foglalkoztatottak számának megoszlása (%)									
Ágazatok, összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mezőgazdaság	5,9	5,8	5,1	4,9	4,6	4,5	4,3	4,1	4,2
Erdészet	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4
Élelmiszeripar	4,1	4,2	3,9	3,6	3,6	3,6	3,4	3,3	3,5
Összesen	10,4	10,4	9,4	8,9	8,6	8,5	8,1	7,8	8,1

*TEÁOR'08 szerint

Forrás: Agrárgazdasági Statisztikai Zsebkönyv 2005, 2009 AKI, KSH 2006, 2010

8. melléklet: Az élelmiszeripari termelés változásai

(előző év = 100%)

Megnevezés	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Élelmiszer, ital és dohány gyártása	101,6	98,8	96	94,7	101,3	96	93,3	97,9
Ebből:								
Húsfeldolgozás és -tartósítás	107	96,4	88	110,4	84,2	77,9	90,3	111,5
Gyümölcs-, zöldségfeldolgozás	113,7	107,5	87,1	80,3	111,6	95,4	100,9	89,5

9. melléklet: Az állatállomány alakulása 2001-2009 (ezer db)

Megnevezés	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	01.dec								
Gazdaságok, összesen									
Szarvasmarha	783	770	739	723	708	702	705	701	700
Ebből: tehén	368	362	350	345	334	322	322	324	312
Sertés	4822	5082	4913	4059	3853	3987	3871	3383	3247
Ebből: tenyészkoca	343	381	327	296	277	290	259	230	226
Juh	1136	1103	1296	1397	1405	1298	1232	1236	1223
Baromfi	34343	32206	37502	32814	31902	30303	29866	31165	32128
Gazdasági társaságok									
Szarvasmarha	497	494	489	475	474	481	485	474	465
Ebből: tehén	238	240	233	225	225	224	225	221	213
Sertés	2398	2635	2658	2369	2331	2519	2604	2267	2263
Ebből: tenyészkoca	195	216	208	183	175	189	181	162	160
Juh	173	150	173	182	180	182	173	168	153
Baromfi	14163	14763	16184	16136	16038	15093	16433	16762	18187
Egyéni gazdálkodók									
Szarvasmarha	286	276	250	249	234	221	220	227	235
Ebből: tehén	130	122	117	121	109	98	97	103	100
Sertés	2424	2447	2255	1690	1522	1468	1267	1117	984
Ebből: tenyészkoca	147	165	119	113	102	101	78	68	66
Juh	963	952	1123	1215	1225	1116	1059	1068	1070
Baromfi	20180	17443	21318	16678	15864	15210	13432	14403	13941

Forrás: Megyei Statisztikai Évkönyvek megfelelő kötetei. STADAT KSH

10. melléklet: A magyar mezőgazdaság szerkezetének főbb jellemzői

Régió	Mezőgazdasági földterület 2009 máj. 31. (ha)	A GDP megoszlás a 2008 (%)	A mezőgazdaság részesedése a bruttó hozzáadott értékből 2008 (%)	A mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya 2009 (%)	Mezőgazdasági beruházások 2008 (milliárd forint)	A mezőgazdaság részesedése az összes beruházásból 2008 (%)	Regisztrált gazdasági vállalkozások a mezőgazdaságban és halászatban 2008 (db)
Közép-Magyarország	397,6	48,1	0,7	1,0	13,0	0,8	26548
Közép-Dunántúl	632,8	9,7	4,7	4,4	23,1	5,0	25058
Nyugat-Dunántúl	614,0	9,7	5,1	5,4	18,9	4,4	37876
Dél-Dunántúl	833,7	6,5	8,5	8,0	27,8	9,6	37815
Észak-Magyarország	737,6	7,6	4,2	3,5	9,4	2,8	42307
Észak-Alföld	1254,1	9,4	8,4	6,9	29,1	7,6	116176
Dél-Alföld	1313,3	9,0	11,0	10,0	30,0	8,4	103305
Ország összesen	5783,4	100	4,0	4,7	151,3	4,0	389085

Forrás: Mezőgazdasági Statisztikai Évkönyv 2005, Magyar régiók zsebkönyve 2005, A munkaerőfelmérés regionális idősorai 1992-2005, Területi Statisztikai Évkönyv 2004. KSH. A bruttó hazaitermék területi megoszlása 2008-ban. Előzetes adatok. KSH, 2010. A foglalkoztatottak száma nemzetgazdasági szektorok szerint 1992-2009. KSH-STADAT

11. melléklet: A vidéki térségek fő jellemzői

	Mikro-vállalkozások száma 2008	Magán-szállásadás férőhelyeinek száma összesen 2008	Összes kereskedelmi szálláshely szállásférőhelyeinek száma 2008	Külterületi tanyákkal rendelkező települések száma 2008	A LEADER programban résztvevő települések száma
Dél-Alföld	76 625	7 117	26 846	114	252
Dél-Dunántúl	57 219	94 614	53 527	26	645
Észak-Alföld	77 379	21 399	39 799	46	382
Észak-Magyarország	58 345	20 952	37 071	9	597
Közép-Dunántúl	68 030	39 476	50 329	27	389
Közép-Magyarország	262 520	8 081	48 028	56	107
Nyugat-Dunántúl	66 235	36 791	47 289	6	646
Végösszeg	666 353	228 430	302 889	284	3 018